

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการนำร่องระยะสั้นสำหรับพื้นที่สีเขียวในอำเภอปาย :

การพัฒนาระบบการผลิตทางการเกษตรยั่งยืน

ของอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภายใต้ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ วิชาการและกลุ่มเครือข่ายเกษตรกร

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาวิตร มีจ้อย และคณะ

ธันวาคม 2550

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการนำร่องระยะสั้นสำหรับพื้นที่สีเขียวในอำเภอบาย :
การพัฒนาระบบการผลิตทางการเกษตรยั่งยืน
ของอำเภอบาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ภายใต้ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ วิชาการและกลุ่มเครือข่ายเกษตรกร

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาวิตร มีจ้อย	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
2. นายบุญรอด มาลากรอง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

เครือข่ายวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่-ภาคเหนือตอนบน (ABC-UN)

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สัญญาเลขที่ PPG50O0001

โครงการนำร่องระยะสั้นสำหรับพื้นที่สีเขียวในอำเภอลำปาง :
การพัฒนาระบบการผลิตทางการเกษตรยั่งยืน
ของอำเภอลำปาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
ภายใต้ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ วิชาการและกลุ่มเครือข่ายเกษตรกร

รายงานในช่วงตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม – 31 ธันวาคม 2550

ชื่อหัวหน้าโครงการ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาวิตร มีชัย

หน่วยงาน: สถาบันวิจัยและฝึกอบรมการเกษตรลำปาง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

วัตถุประสงค์โครงการ

1. สำรวจและรวบรวมข้อมูลเชิงพื้นที่เกี่ยวกับศักยภาพและข้อจำกัดการผลิต ของระบบการผลิตทางการเกษตรและการเพิ่มมูลค่าผลผลิต รวมทั้งผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่มีศักยภาพพัฒนาสู่ธุรกิจการท่องเที่ยว ในหมู่บ้านรอบนอกอำเภอลำปางที่มีศักยภาพการเป็นต้นแบบการผลิต และ(หรือ) มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
2. สำรวจและศึกษาความพร้อมของชุมชนที่ต้องการใช้เทคโนโลยี เพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวสาลี กระเทียม ผ้าทอ และผักพื้นบ้าน
3. พัฒนารูปแบบการประสานงานและความร่วมมือระหว่างภาคราชการ กลุ่มเครือข่ายเกษตรกร ภาครัฐกิจ และภาควิชาการ เพื่อพัฒนาระบบการจัดการผลิตทางการเกษตรที่ยั่งยืน ของชุมชนรอบนอกอำเภอลำปาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
4. สร้างโครงร่างงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เพื่อพัฒนาระบบการผลิตทางการเกษตรที่ยั่งยืนสำหรับอำเภอลำปาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

รายละเอียดผลการดำเนินงานของโครงการตามแผนงานโดยสรุป

กิจกรรมภายใต้งานวิจัยในช่วงระหว่างเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2550

กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลการดำเนินงาน	หมายเหตุ
1. ประชุมผู้นำชุมชนและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง	ผู้นำชุมชน และส่วนราชการในพื้นที่ เข้าใจโครงการ และมีส่วนร่วมในการเลือกหมู่บ้าน รวมทั้งให้ร่วมมีการสอบถามข้อมูล	มีการประชุมระดมความคิดเห็น 2 ครั้ง ได้หลักเกณฑ์คัดเลือกและรายชื่อหมู่บ้านเป้าหมาย รวมทั้งรายละเอียดการสำรวจข้อมูลเชิงพื้นที่และวิธีการเกษตรในหมู่บ้าน	
2. สำรวจเชิงพื้นที่และสอบถามข้อมูลในหมู่บ้านเป้าหมาย 14 หมู่บ้าน	ข้อมูลการสำรวจเชิงพื้นที่และสอบถามข้อมูลศักยภาพระบบการผลิตเกษตร การเพิ่มมูลค่า และแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม	ได้ข้อมูลการสำรวจเชิงพื้นที่และข้อมูลจากการสอบถามแล้วเสร็จตามวัตถุประสงค์	
3. ประชุมทีมวิจัย ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละเดือนเพื่อรายงานความก้าวหน้า และสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมตามคำแนะนำ	ความร่วมมือกันมีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลในโครงการที่สมบูรณ์และถูกต้อง	ได้ความร่วมมือกันระหว่างภาคีเครือข่าย และการสำรวจข้อมูลที่สมบูรณ์และถูกต้องแล้วเสร็จตามวัตถุประสงค์	
4. สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมตามคำแนะนำของภาคีเครือข่าย	ได้ข้อมูลเชิงพื้นที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในหมู่บ้านเป้าหมาย รูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่างภาคีเครือข่ายในระบบการผลิตพืชปลอดภัย ระบบการจัดการเพื่อเพิ่มมูลค่า และแนวทางการพัฒนาระบบท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม	ได้ข้อมูลเชิงพื้นที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้าน รูปแบบการทำงานร่วมกันระหว่างภาคีเครือข่ายในระบบการผลิตพืชปลอดภัย ระบบการจัดการเพื่อเพิ่มมูลค่า และแนวทางการพัฒนาระบบท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม แล้วเสร็จตามวัตถุประสงค์	
5. ประชุมผู้นำชุมชนและส่วนราชการในพื้นที่เพื่อรายงานผลการสำรวจและคำแนะนำการพัฒนาเป็นโครงการวิจัยเต็มรูปแบบ	การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในโครงการ และการพัฒนาข้อมูลการสำรวจให้เป็นโครงการวิจัยเต็มรูปแบบ	ได้ความร่วมมือของภาคีเครือข่ายในการพัฒนาโครงการวิจัยเต็มรูปแบบได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ในวันที่ 12-14 ธันวาคม 2550	

ลงนาม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาวิตร มีจ้อย)

หัวหน้าโครงการ

รายชื่อผู้ทำงานในโครงการ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

สถาบันวิจัยและฝึกอบรมการเกษตรลำปาง

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สวัสดิ์ มีจ้อย	หัวหน้าโครงการ
2. นายบุญรอด มาลากรอง	นักวิจัย

ผู้สำรวจเชิงพื้นที่และสอบถามข้อมูลของโครงการ

1. นายเวียงชัย พงศ์สกุลการ
2. นายนรินทร์ จำเิกะ

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลและประสานงานในพื้นที่

1. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านเป้าหมาย 14 หมู่บ้าน
2. นายมนต์ชัย อักษรประดิษฐ์ เกษตรอำเภอมืองปาย จ.แม่ฮ่องสอน
3. นายปิยะ จุละปิยะ ครูโรงเรียนบ้านห้วยหวาย ต.แม่ฮี้ อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน
4. นายยรรยงค์ ยาดี เกษตรกรผู้นำและประธานเครือข่ายเกษตรทางเลือกอำเภอมืองปาย
5. นางอาภรณ์ แสงโชติ ประธานเครือข่ายคณะทำงานเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรชุมชนอำเภอมืองปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน
6. นายอินสม วรรณสุข เลขาธิการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวสาเลียบานเวียงเหนือ
7. นายบุญหล่อ หล่ออริยาวัฒน์ ผู้นำชุมชนกลุ่มบ้านสันติชล ต.แม่ฮี้ อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	1
ศักยภาพระบบการผลิตทางเกษตร และความพร้อมของชุมชนในหมู่บ้านเป้าหมาย	6
1.หมู่บ้านแม่ปิง ตำบลแม่ฮี้	8
2.หมู่บ้านแม่เย็น ตำบลแม่ฮี้	17
3.หมู่บ้านห้วยหวาย ตำบลแม่ฮี้	25
4.หมู่บ้านโป่งน้ำร้อน ตำบลแม่ฮี้	34
5.หมู่บ้านแม่นะ ตำบลแม่นาเติง	41
6.หมู่บ้านหมอแปง ตำบลแม่นาเติง	49
7.หมู่บ้านแม่นาเติงใน ตำบลแม่นาเติง	57
8.หมู่บ้านแม่นาเติงนอก ตำบลแม่นาเติง	66
9.หมู่บ้านเวียงเหนือ ตำบลเวียงเหนือ	74
10.กลุ่มชุมชนสันติชล บ้านน้ำฮู ตำบลเวียงใต้	84
11.หมู่บ้านเวียงใต้ ตำบลเวียงใต้	91
12.หมู่บ้านทุ่งยาว ตำบลทุ่งยาว	99
13.หมู่บ้านแพมบก ตำบลทุ่งยาว	107
14.หมู่บ้านเมืองแปง ตำบลเมืองแปง	115
การประสานความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายในพื้นที่ และผลการระดมความคิดเห็นเพื่อพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย	123
ข้อเสนอแนะของเครือข่ายภาคีในพื้นที่	127
สรุปข้อมูลหมู่บ้านเป้าหมายเพื่อพัฒนาโครงการวิจัยเต็มรูปแบบ	136
เส้นทางท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและเกษตรของชุมชน	187

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก	
บทความสำหรับเผยแพร่	191
ผลการดำเนินงานรายเดือน ตามแผนงานในโครงการ	201
ตารางสรุปข้อมูลหมู่บ้านเพื่อใช้พัฒนาโครงการเต็มรูปแบบ	205
แบบสำรวจข้อมูลในโครงการ และข้อมูลอื่นๆ ที่สำคัญ	252

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

Executive Summary

โครงการวิจัย “โครงการนำร่องระยะสั้นสำหรับพื้นที่สีเขียวในอำเภอปาย : การพัฒนาระบบการผลิตทางการเกษตรยั่งยืนของอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ภายใต้ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ วิชาการ และกลุ่มเครือข่ายเกษตรกร” นี้เริ่มดำเนินงานตั้งแต่เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2550 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.) สำรวจเชิงพื้นที่และข้อมูลศักยภาพการผลิต ระบบการผลิตทางการเกษตร การเพิ่มมูลค่าผลผลิต และผลิตภัณฑ์พื้นบ้านสู่ธุรกิจการท่องเที่ยว รวมทั้งศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของหมู่บ้านรอบนอกอำเภอปาย 2.) สอบถามความพร้อมของชุมชนที่ต้องการใช้เทคโนโลยี เพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวสาลี กระเทียม และผักพื้นบ้าน 3.) พัฒนารูปแบบการประสานงานและความร่วมมือระหว่างภาครัฐ วิชาการ กลุ่มเครือข่ายเกษตรกร ภาคธุรกิจ และภาควิชาการ เพื่อพัฒนาระบบการจัดการผลิิตทางการเกษตรที่ยั่งยืน และ 4.) สร้างโครงร่างงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เพื่อพัฒนาระบบการผลิตทางการเกษตรที่ยั่งยืนของชุมชนรอบนอกอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

โครงการวิจัยนี้เริ่มต้นจากการจัดประชุมร่วมกันของเครือข่ายภาคี (ผู้นำชุมชน กลุ่มเครือข่ายเกษตรกร ภาคธุรกิจ ภาควิชาการ และส่วนราชการในพื้นที่) เพื่อขอคำแนะนำปรึกษา ร่วมกำหนดหมู่บ้านเป้าหมาย และรายละเอียดข้อมูลการสำรวจ และเมื่อสิ้นสุดโครงการได้จัดประชุมอีกครั้ง เพื่อเสนอข้อมูลสำรวจและระดมความคิดเห็นของเครือข่ายภาคี ซึ่งได้ข้อสรุปกิจกรรมสำคัญ ที่จะใช้เป็นเป้าหมายในข้อเสนอโครงการวิจัยเต็มรูปแบบ คือ

1. การพัฒนาเพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวให้พอกิน และพัฒนาระบบการผลิตเมล็ดพันธุ์โดยชุมชน ของกลุ่มชุมชนบ้านห้วยห้วย บ้านแม่นะ บ้านแพมบก และบ้านเมืองแปง
2. การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตแป้งข้าวสาลีไทย และระบบการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวสาลีของกลุ่มผู้ปลูกข้าวสาลีบ้านเวียงเหนือ
3. การพัฒนาเทคนิคออกแบบลายทอผ้ากระเหรี่ยงด้วยมือของบ้านแม่ปิง บ้านแม่เย็น
4. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าและหัตถกรรมพื้นบ้าน ของกลุ่มชุมชนไทยใหญ่ บ้านเวียงใต้
5. การพัฒนารูปแบบการผลิตพืชปลอดภัยและปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ของเครือข่ายเกษตรกรทางเลือก บ้านแม่มาเตงใน
6. การพัฒนาระบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม ของกลุ่มชุมชนบ้านแม่มาเตงใน บ้านแม่ปิง และบ้านเมืองแปง

สำหรับผลการสำรวจเชิงพื้นที่และสอบถามข้อมูล ที่ได้สอบถามผู้นำชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้านในโครงการนำร่องฯ นั้น ได้ผลสรุปภาพรวมของหมู่บ้านเป้าหมาย 14 หมู่บ้านในโครงการ ดังนี้

ภาพรวมวิถีความเป็นอยู่ของหมู่บ้านเป้าหมาย

แต่ละหมู่บ้านมีสิ่งที่สร้างชื่อเสียงให้คนภายนอกรู้จัก ซึ่งมีทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทยใหญ่ จีนยูนาน มูเซอและกระเหรี่ยง มีธรรมชาติที่สวยงามทั้งน้ำตก และน้ำพุร้อน โบราณสถานที่เป็นวัดและประวัติศาสตร์เมืองเก่า ผลิตภัณฑ์และการทำเกษตรกรรมเช่น แหล่งปลูกผักปลอดสารพิษ ถั่วเหลือง ท่งข้าวสาลีและผ้าทอกระเหรี่ยง

ความจำเป็นขั้นต้นของการดำรงชีวิตของชุมชนภาพรวมพบว่า แต่ละหมู่บ้านเป้าหมายมีหลากหลายชาติพันธุ์อยู่กันเป็นกลุ่ม มีระบบสาธารณสุขปกคพื้นฐานที่ต่างกัน แต่ปัจจัยด้านอาหารยังเป็นความจำเป็นลำดับแรก รองลงมาคือ สุขอนามัยในครัวเรือน และพลังงานที่ใช้ในครัวเรือน ส่วนแหล่งพลังงานที่ใช้ชุมชนต่าง ๆ ใช้พลังงานจากไฟฟ้า ก๊าซหุงต้ม ไม้ฟืนตามลำดับ ยกเว้นบ้านห้วยหวายที่ใช้ไม้ฟืนและไฟฟ้าจากโซลาเซลล์ เป็นพลังงานหลัก

ประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน เป็นคนพื้นเมืองมากที่สุด รองลงมาเป็นชาติพันธุ์ไทยใหญ่ จีนยูนาน กระเหรี่ยง และคนลาว ตามลำดับ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีอาชีพรองเป็นการรับจ้างงานก่อสร้างในอำเภอปายหรือต่างจังหวัด สำหรับรายรับที่เป็นเงินสดจะได้จากอาชีพเกษตรกรรมจากพืชไร่ ทำรายได้ตั้งแต่ 10,000 – 10,000 บาทต่อปี รองลงมาเป็นการเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะวัวควาย การทำผลิตภัณฑ์ชุมชน และการรับจ้าง ตามลำดับ

ประชากรส่วนใหญ่จะใช้จ่ายเงินในสิ่งจำเป็นเดือนละประมาณ 5,000 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ค่าการศึกษาบุตรและซื้อปัจจัยการผลิตเกษตร ตามลำดับ โดยจะซื้อจากร้านในอำเภอปายและจังหวัดเชียงใหม่มากที่สุด สินค้าผลผลิตเกษตรที่ใช้บริโภคส่วนใหญ่ได้จากการเพาะปลูกของตนเอง (สำหรับหมู่บ้านไกลเขตเทศบาลเมืองปาย) และซื้อจากตลาดในอำเภอปายและหมู่บ้าน (สำหรับหมู่บ้านใกล้เขตเทศบาลเมืองปาย)

ครัวเรือนมีหนี้สินอยู่ระหว่าง 5,000 – 100,000 บาท ซึ่งส่วนใหญ่มีหนี้สินจากเงินกู้ประมาณ 5,000 – 30,000 บาท โดยแหล่งเงินกู้ที่สำคัญคือ กองทุนหมู่บ้าน รองลงมาได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เงินที่กู้มาจะนำไปซื้อปัจจัยการผลิตทางการเกษตร รองลงมาเพื่อการศึกษาบุตร และซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกในบ้าน ตามลำดับ

สำหรับประเด็นความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนพบว่า หมู่บ้านที่มีวิถีเกษตรกรรมส่วนใหญ่มีข้าวบริโภคเกือบตลอดปี ส่วนที่ขาดก็ยืมจากธนาคารข้าวในหมู่บ้าน แต่สำหรับบ้านเมืองแปงและบ้านเวียงใต้ที่ใกล้เขตเทศบาลเมืองปาย ประชากรต้องซื้อข้าวบริโภคเพราะไม่

มีพื้นที่หรือมีพื้นที่นาอ้อยไม่พอกินและไม่มีธนาคารข้าว ส่วนประเด็นความเจ็บป่วยของชุมชนนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นไข้หวัด หมู่บ้านที่ห่างไกลมีเป็นโรคปวดข้อปวดกระดูก ส่วนหมู่บ้านที่ใกล้เมืองจะพบโรคความดันโลหิตสูงและโรคกระเพาะมาก

ศักยภาพการผลิตของชุมชน

แบบแผนการผลิตยึดถือปฏิบัติเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละชุมชน ได้แก่ ภาษาและวัฒนธรรม รวมทั้งความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม เช่น การบวงสรวงเจ้าเมืองเพื่อให้คุ้มครองลูกบ้าน การเลี้ยงผีบ้านผีเรือนให้คุ้มครองผู้อาศัยในบ้าน การผูกข้อมือบุตรหลานให้มีความปลอดภัย เป็นต้น ลำดับรองลงมาได้แก่ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ที่ยั่งยืน และการประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น พืชบวบปา พืชไหวเจ้าที่ให้คุ้มครองและอำนวยความสะดวกสมบูรณ์ให้กับพืชที่เพาะปลูก เป็นต้น

ส่วนใหญ่ยังมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ วัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน แหล่งน้ำธรรมชาติมีเพียงพอให้ใช้อุปโภคบริโภค มีพื้นที่เหมาะสมกับการเพาะปลูก ทำให้ชุมชนในหมู่บ้านสามารถพึ่งพาตนเองได้ เหมาะสมกับวิถีการเป็นอยู่อย่างพอเพียง

สิ่งที่ชุมชนได้รักษาสืบทอดกันมาซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่ดีที่มีการรักษาสืบทอดกันต่อมาที่ชัดเจนที่สุดคือ ภาษา ประเพณีและวัฒนธรรมตามชาติพันธุ์ในแต่ละหมู่บ้าน รวมทั้งลักษณะชุมชนที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ประชากรทุกกลุ่มอายุมีการรักษาสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างมั่นคง โดยเฉพาะผู้ที่มีอายุระหว่าง 26-40 ปี ส่วนประเพณีปฏิบัติสืบทอดกันมาได้แก่ ประเพณีลอยกระทง (ยี่เป็ง) เข้าพรรษา ออกพรรษา วิสาขบูชา สงกรานต์รดน้ำดำหัว และถวายผ้าเหลือง อย่างไรก็ตามชุมชนเห็นว่ารัฐควรปล่อยให้ชุมชนปฏิบัติสืบสานกันเอง มากกว่าจะเข้าไปจัดกิจกรรมเพื่อธุรกิจท่องเที่ยว นอกจากนี้เป็นที่น่าสนใจว่า ประชากรส่วนใหญ่ใช้ช่วงเวลาที่พักผ่อนอยู่ในชุมชน โดยพูดคุยกับเพื่อนบ้าน ภายในชุมชน และในครอบครัว ตามลำดับ ซึ่งแสดงถึงความเข้มแข็งของชุมชนอย่างชัดเจน

ระบบการผลิตเกษตร

พื้นที่ที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกอยู่ระหว่าง 100 – 800 ไร่ ถั่วเหลืองเป็นพืชที่ปลูกมากที่สุด รองลงมาคือ ข้าว กระเทียม พริก และไม้ผล อีกทั้งไม่มีพื้นที่ว่างเปล่าที่ใช้ทำการเกษตรได้อีก สำหรับระบบการปลูกพืช เป็นการปลูกในพื้นที่เดิมตามฤดูกาลทั้งสภาพพื้นที่ไร่และนา โดยการปลูกพืชไร่ (ถั่วเหลือง กระเทียมและพริก) มีวัตถุประสงค์ปลูกไว้ขาย ใช้ปุ๋ยเคมีเป็นหลัก ส่วนผลผลิตที่เหลือจากขายแล้วจะใช้บริโภคในครัวเรือนและเก็บไว้เป็นพันธุ์ในฤดูต่อไป มีเฉพาะข้าวเท่านั้นที่ปลูกไว้กินในครัวเรือนเป็นหลัก ส่วนที่เหลือจึงขายและเก็บไว้เป็นเมล็ดพันธุ์ปลูกในฤดูถัดไป

ปัญหาการปลูกพืชอยู่ที่ระบบตลาดที่ไม่ต่อเนื่องและราคาขายไม่คุ้มทุน ซึ่งชุมชนเห็นว่าควรได้รับการช่วยเหลือจากส่วนราชการเป็นลำดับแรก รองลงมาเป็น การเพิ่มผลผลิต การเกษตร และการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบปัญหาฤดูกาลที่ผิดปกติ อากาศร้อนขึ้น ฝนมาเร็ว หนาวน้อยและเวลาสั้น

กลุ่มกิจกรรมการเกษตรจัดตั้งโดยส่วนราชการในพื้นที่ แม้ว่าผ่านการอบรมเพิ่มความรู้มาแล้ว แต่มีส่วนน้อยที่ประสบผลสำเร็จมีผลงานดีเด่นเช่น ผักปลอดภัย ผักทอดด้วยมือ และหัตถกรรมชุมชน (เสื้อผ้าคนโต หมวกสาน อาหารพื้นบ้าน น้ำยาล้างจานและไม้กวาด)

ส่วนลำดับความสำคัญของประเภทการเกษตรพบว่า การปลูกข้าวมีความสำคัญมากที่สุดเพื่อบริโภคในครัวเรือน สำหรับการเลี้ยงวัวควายเพื่อขายเป็นรายได้ รองลงมาเป็นการปลูกไม้ผล เลี้ยงหมูไก่ และปลูกผัก เรียงตามลำดับสำคัญ

ความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อพื้นที่การเกษตรพบว่า ส่วนใหญ่จะยังรักษาพื้นที่เพาะปลูกไว้ให้เป็นมรดกแก่ทายาท เพื่อไว้ทำการเกษตรเป็นอาชีพต่อไป บางส่วนมีความคิดยกเป็นมรดกตกทอดและห้ามขาย ให้ทายาทรักษาไว้ทำอาชีพเกษตร หรือให้เช่า

การเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตร

ผลผลิตทางการเกษตรที่ชุมชนมีความรู้ประสบการณ์การผลิตและประสงค์จะเพิ่มมูลค่ามากที่สุดคือ ถั่วเหลือง เพื่อผลิตเป็นน้ำมันถั่วเหลือง ถั่วเน่าแผ่น เต้าหู้สด เต้าหู้ยี้ สำหรับกระเทียมเพื่อทำผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบ ส่วนข้าวสาลีเพื่อเป็นผลิตภัณฑ์แป้งข้าวสาลีไทย เป็นต้น

ความคิดเห็นของชุมชนเห็นว่า ราคาสินค้าเกษตรที่ขายได้ยังไม่คุ้มค่าเหนื่อยและไม่คุ้มทุน ต้องการให้แก้ไขโดยประกันราคา หรือรัฐสนับสนุนให้ชุมชนรับซื้อแล้วนำไปขาย

ความพร้อมของชุมชนเพื่อการใช้เทคโนโลยีเพิ่มรายได้

ชุมชนต้องการเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มรายได้ในด้านการแปรรูปถั่วเหลือง การออกแบบลายทอผ้า การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน และการผลิตผักปลอดสารพิษ ซึ่งการปฏิบัติงานภายในกลุ่มส่วนใหญ่คิดว่าควรใช้วิธีจ้างมากกว่ากลุ่มทำเอง ในกรณีที่กลุ่มมีปัญหาแรงงานไม่เพียงพอกับงานที่ทำ กลุ่มจะจ้างแรงงานจากหมู่บ้านอื่น หรือแรงงานต่างด้าวมาทำงาน ส่วนกรณีในชุมชนมีพื้นที่ว่าง แต่มีแรงงานไม่พอ กลุ่มคิดว่าจะแก้ไขปัญหาโดยให้เช่าพื้นที่มากกว่าจะจ้างแรงงานภายนอกมาปฏิบัติงานในพื้นที่ว่าง กลุ่มชุมชนมีความรู้บัญชีครัวเรือน สามารถทำบัญชีได้ แต่ส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากบัญชีครัวเรือน เพียงรับรู้กระแสรายรับ - รายจ่ายในครัวเรือน

ชุมชนในหมู่บ้านเป้าหมายส่วนมากไม่มีปัญหาทางสังคมในชุมชน แต่พบว่าหมู่บ้านที่ใกล้เขตเทศบาลเมืองปายหรือมีที่พักแรมของนักท่องเที่ยว มีปัญหาวัยรุ่นในหมู่บ้าน ที่ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการดื่มสุรา ยาเสพติด ส่งเสียงดังและขี่มอเตอร์ไซด์ดั่งรบกวนชาวบ้าน

ผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในธุรกิจท่องเที่ยว

ชุมชนมีผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในธุรกิจท่องเที่ยวที่หลากหลาย สามารถผลิตเองได้ทั้ง หัตถกรรมจักสานและเสื้อผ้า ไม้กวาด ผ้าทอด้วยมือ และอาหารพื้นบ้าน ซึ่งใช้วัตถุดิบการผลิตได้ภายในชุมชน และใช้ความรู้ทำผลิตภัณฑ์ที่สืบทอดของบรรพบุรุษมา หรือผ่านการอบรม และยังมีผู้สูงอายุในชุมชนเป็นผู้สอน สำหรับผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์และชุมชนภาคภูมิใจได้แก่ ผ้าทอ เสื้อผ้าไทยใหญ่ ไม้กวาด น้ำพริกถ้วยทราย ดอกไม้ประดิษฐ์ อาหารและชุดแต่งกายจีนยูนาน ถ้วยเน่าแผ่น สมุนไพรเพื่อสุขภาพ หัตถกรรมจักสาน และผักปลอดสารพิษ

ศักยภาพการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร

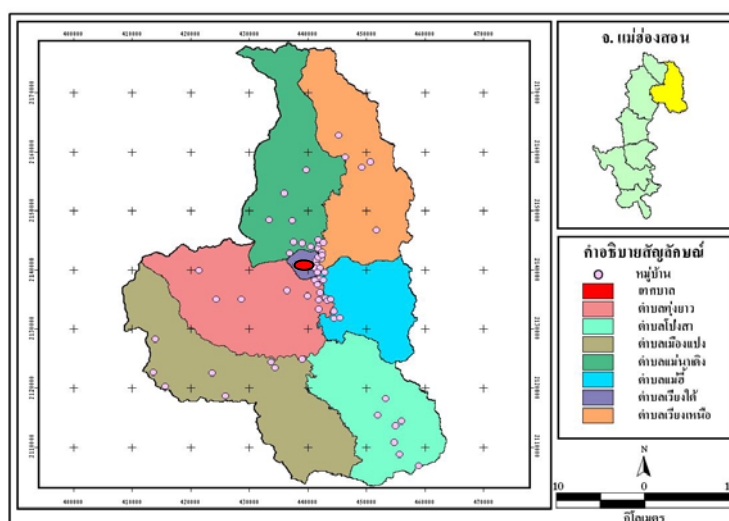
สถานที่ท่องเที่ยวที่ชุมชนเสนอส่วนใหญ่เป็นด้านธรรมชาติเช่น น้ำตก น้ำพุร้อน แม่น้ำ และถ้ำ รองลงมาเป็นผลิตภัณฑ์งานฝีมือจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่น การทอผ้าด้วยมือ เครื่องจักสาน อาหารพื้นบ้าน รวมทั้งประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาเช่น เครื่องดนตรีไทยใหญ่ การเต้นรำและการแต่งกายของชนเผ่า เป็นต้น สำหรับสถานที่รองรับการพักผ่อนของนักท่องเที่ยวนั้นจะแตกต่างกันไป หมู่บ้านใกล้เคียงเมืองปายจะเป็นเกสเฮาส์และรีสอร์ท ส่วนหมู่บ้านห่างไกลจะเป็นโฮมสเตย์ และที่สำคัญสำหรับนักท่องเที่ยว ส่วนกฎระเบียบเกี่ยวกับการเข้าพักแรมของนักท่องเที่ยวของแต่ละหมู่บ้านแตกต่างกันตามปัญหาที่ชุมชนได้ประสบมา เช่น ห้ามส่งเสียงดังหลังจาก 20.00 น. ห้ามนำสิ่งเสพติดเข้าที่พัก และห้ามปรุงอาหารในที่พัก นอกจากนี้ยังมีปัญหานักท่องเที่ยวที่พักแรมเสียงดังรบกวนผู้อื่น หรือทำความเสียหายกับของใช้ในที่พัก และไม่เคารพกฎจราจร

ชุมชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นคล้ายกันในการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร เพราะเป็นรายได้เสริม เป็นการช่วยรักษาระบบนิเวศธรรมชาติ รวมทั้งยังช่วยรักษาการประกอบอาชีพเกษตรให้คงอยู่อีกด้วย บางหมู่บ้านไม่เห็นด้วยเพราะ นักท่องเที่ยวอาจนำสิ่งที่ชุมชนไม่พึงปรารถนา เช่น การแต่งกายที่ไม่สุภาพเรียบร้อยสอดคล้องกับวัฒนธรรมเดิม หรือมีนักท่องเที่ยวมากจนรบกวนวิถีความเป็นอยู่ของชาวบ้านและความยั่งยืนของธรรมชาติ

นอกจากนี้ ชุมชนต้องการให้รัฐสนับสนุนให้มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม ประชาสัมพันธ์ให้ภายนอกได้รู้จัก และอบรมให้ชุมชนมีความรู้ทางภาษา เพื่อการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างประเทศ รวมทั้งการปรับปรุงเส้นทางไปสู่สถานที่ท่องเที่ยวอีกด้วย

ศักยภาพระบบการผลิตทางเกษตร และความพร้อมของชุมชน ในหมู่บ้านเป้าหมาย

สภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของอำเภอเมืองปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นเทือกภูเขาสูง ล้อมรอบเขตอำเภอ และพื้นที่หมู่บ้านต่างๆ ในแต่ละตำบลส่วนใหญ่ จะกระจุกอยู่หนาแน่น บริเวณที่ราบเชิงเขาและที่ราบลุ่มในระหว่างเทือกเขา ซึ่งแบ่งเขตการปกครองเป็น 7 ตำบล และ 1 เทศบาลเมืองปาย ดังแสดงในรูปภาพ

ภาพแสดงตำแหน่งและขอบเขตของหมู่บ้านและตำบล ของอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

พื้นที่ทำกินช่วงในฤดูแล้งของอำเภอปายเกือบทั้งหมด มีรายได้จากการปลูกกระเทียม รองลงไปได้แก่ ถั่วเหลือง และข้าวโพด ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่ายังมีพื้นที่ทำกินที่ไม่ได้ปลูกพืชในช่วงฤดูแล้งของแต่ละตำบลค่อนข้างมาก ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 1 แสดงพื้นที่ทำการเกษตร (ไร่) ที่แบ่งตามชนิดของพืชผลในแต่ละตำบลของอำเภอเมืองปาย

พื้นที่เกษตร	ตำบล ทุ่งยาว	ตำบล โป่งสา	ตำบล เมืองแปง	ตำบล แม่नादेิง	ตำบล แม่สี	ตำบล เวียงเหนือ	ตำบล เวียงใต้
กระเทียม	11005.53	148.86	2555.24	1699.08	12693.59	3292.93	1834.29
ข้าวโพด	52.73	18.50	13.70	24.91	18.72	90.76	6.91
ถั่วเหลือง	320.90	67.57	371.86	21.22	89.71	154.47	3.15
พื้นที่ว่างเปล่า	19548.50	7715.33	7727.55	7414.40	3875.74	2919.97	9178.32
ไม้ผล	8261.83	1014.34	1140.10	30410.89	6687.57	4991.93	5194.39
รวม	39189.49	8964.61	11808.44	39570.41	23365.32	11450.05	16217.06

(ที่มา : ระบบฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2549)

จากผลการประชุมระหว่างภาคีเครือข่ายที่ผ่านมาในช่วงเดือนกรกฎาคม 2550 ได้ร่วมกันคัดเลือกหมู่บ้านชุมชนรอบนอกอำเภอปายในโครงการ โดยมีหลักเกณฑ์ต้องเป็นหมู่บ้านที่มีผู้นำและกลุ่มชุมชนเข้มแข็ง มีพื้นที่ทำกินเพื่อการเกษตรเป็นของชุมชนเอง ต้องการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ และมีวิถีความเป็นอยู่ในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้หมู่บ้านต้นแบบในโครงการทั้งหมด 14 หมู่บ้าน ที่แบ่งตามตำบลต่างๆ ดังแสดงในรูปภาพข้างล่าง ดังนี้

ตำบลแม่ฮี้ : บ้านแม่ปิง บ้านแม่เย็น บ้านห้วยหวาย บ้านโป่งน้ำร้อน

ตำบลแม่नादेิง : บ้านแม่นะ บ้านหมอแปง บ้านแม่นาเดิงใน บ้านแม่นาเดิงนอก

ตำบลเวียงเหนือ : บ้านเวียงเหนือ

ตำบลเวียงใต้ : บ้านน้ำฮู (กลุ่มชุมชนสันติชล) บ้านเวียงใต้

ตำบลทุ่งยาว : บ้านทุ่งยาว บ้านแพมบก

ตำบลเมืองแปง : บ้านเมืองแปง

ภาพแสดงตำแหน่งของหมู่บ้านเป้าหมาย 14 หมู่บ้านที่สำรวจของโครงการ

สำหรับรายละเอียดของข้อมูลแต่ละหมู่บ้านได้จากการสอบถามจากผู้นำชุมชน และคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งมีรายละเอียดสภาพภูมิศาสตร์และประวัติหมู่บ้าน ข้อมูลเชิงพื้นที่ (พิกัดแหล่งน้ำ เส้นทางคมนาคม ตำแหน่งสถานที่สำคัญในหมู่บ้าน) ศักยภาพระบบการผลิตทางการเกษตร และความพร้อมของชุมชนที่ต้องการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตเกษตร และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนมีส่วนร่วม

1.หมู่บ้านแม่ปิง ตำบลห้วยอี

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน

ตั้งอยู่ที่บ้านแม่ปิง หมู่ที่ 4 ตำบลแม่ฮี้ อำเภอบาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาทุ่งเก็ง มีอาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับท่าปาย

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านเหมืองแร่ ตำบลเมืองแปงและตำบลโป่งสา

รวมทั้งติดกับเขตป่าสงวนแห่งชาติ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านห้วยแก้ว และเขตอุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านสบแพม ตำบลทุ่งยาว

ภาพถ่ายทางอากาศแสดงสภาพภูมิศาสตร์และสถานที่สำคัญของบ้านแม่ปิง ตำบลแม่ฮี้

ข้อมูลประชากรในหมู่บ้าน

จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2550 มีประชากรเป็นชนกระเหรี่ยง จำนวน 130 ครัวเรือน นับถือศาสนาพุทธและคริสต์ศาสนาเท่ากัน รวมทั้งหมด 604 คน นอกจากนี้ยังมีหย่อมบ้าน 2 บ้านคือ บ้านห้วยหวายและบ้านแม่ยะน้อย ประชากรกลุ่มที่อยู่ประจำมากกว่า 8 เดือน เป็นประชากรกลุ่มเด็กก่อนวัยเรียน เด็กวัยเรียน ชาย/หญิงอายุ 41-50 ปี และมากกว่า 50 ปี ส่วนประชากรกลุ่มที่ไม่ได้อยู่หมู่บ้านนั้น ส่วนใหญ่ไปทำงานโรงงานและบริษัทที่จังหวัดเชียงใหม่และชลบุรี

กลุ่ม	จำนวน (คน)
เด็กก่อนวัยเรียน	43
เด็กวัยเรียน	77
หนุ่มสาวอายุ 18-25 ปี	93
ชาย/หญิงอายุ 26-40 ปี	173
ชาย/หญิงอายุ 41-50 ปี	89
ชาย/หญิง อายุมากกว่า 50 ปี	129
รวมจำนวนประชากรทั้งหมด	604

เชื้อชาติพันธุ์ในหมู่บ้าน

เชื้อชาติพันธุ์	จำนวนครัวเรือน	ศาสนาที่นับถือ
ปกากะญอ	65	คริสต์
(หรือ กระเหรี่ยง)	65	พุทธ

อัตราการเกิดตายและอพยพในหมู่บ้าน

ปี พ.ศ.	จำนวนคนเกิด	จำนวนคนตาย	จำนวนคนอพยพเข้า	จำนวนคนอพยพออก
2549	7	-	-	-
2548	9	4	-	-
2547	11	2	-	-
2546	7	4	-	-
2545	10	2	-	-

ประวัติหมู่บ้าน

หมู่บ้านแม่ปิงก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2305 โดยชาวปกากะญอซึ่งเดิมตั้งถิ่นฐานอยู่ปากฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปาย ในบริเวณที่ปัจจุบันเป็นบ้านเมืองแพร่ ตำบลเวียงใต้ พะก่กั้นนะเจ้าฟ้าเมืองปายในชวงเวลานั้นได้สั่งการให้ชาวปกากะญอที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณนั้นโยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในบริเวณปากตะวันออกของลำน้ำปาย และสองฝั่งลำน้ำแม่ปิงน้อย ไปจนจรดดอยทุ่งเก็ง

การโยกย้ายดังกล่าว พะก่กั้นนะเห็นว่า บริเวณพื้นที่ซึ่งชาวปกากะญอตั้งถิ่นฐานอยู่นั้น ควรใช้เป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของเมืองปาย เนื่องจากมีคนเมืองและไทใหญ่อพยพโยกย้ายเข้ามาทำงาน และตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จึงได้ยกที่ดินแปลงใหญ่ในหุบเขาซึ่งมีแม่น้ำปายและแม่น้ำแม่ปิงน้อยไหลผ่านเหมาะแก่การทำเกษตรกรรม ให้ชาวปกากะญอเป็นการทดแทน ด้วยเหตุนี้ชาวปกากะญอจึงอพยพโยกย้ายมาอยู่ปากตะวันออกของแม่น้ำปาย และเรียกขานหมู่บ้านแห่งนี้ว่า “บ้านแม่เลี้ยง” มีนายแกะละหมือลา เป็นหัวหน้าหมู่บ้าน ต่อมา

จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นก่อปรกกับหมู่บ้านถูกน้ำท่วมบ่อยครั้ง จึงได้ขยับขยายพื้นที่ของหมู่บ้านออกไปบริเวณเชิงดอยทุ่งเก็ง และเรียกหมู่บ้านแห่งนี้ใหม่ว่า “บ้านทุ่งเก็ง” และต่อมากระทรวงมหาดไทยได้มีประกาศจัดตั้งหมู่บ้านขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อ ปี พ.ศ.2454 ได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านแม่ปิง” ตามลำน้ำที่ไหลผ่านหมู่บ้าน

ข้อมูลภาพรวมการเกษตรของหมู่บ้าน

โครงการต้องการทราบข้อมูลภาพรวมการเกษตรในหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ซึ่งพบว่า สิ่งสร้างชื่อเสียงให้คนภายนอกได้รู้จัก หรือคนภายนอกพูดถึงบ่อยมากที่สุดคือ การทอผ้ากระเหรี่ยง รองลงมาได้แก่ วิถีความเป็นอยู่ประเพณีวัฒนธรรม และการอนุรักษ์วิถีควายพื้นเมือง ความจำเป็นขั้นต้นของการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้านที่สำคัญที่สุดคือ อาหาร รองลงมาได้แก่ สุขภาวะในครัวเรือน พลังงานที่จำเป็นใช้ในบ้าน เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ตามลำดับแหล่งพลังงานที่ใช้ในบ้านส่วนใหญ่ได้มาจากไฟฟ้า แก๊สและไม้ฟืน ตามลำดับ

สิ่งที่ต้องการให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือมากที่สุดคือ การแปรรูปเพื่อบริโภค รองลงมาได้แก่ ระบบตลาด การเพิ่มผลผลิตเกษตร และการสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มเกษตรกร ตามลำดับ และปัจจุบันคนในชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้หลักจากการประกอบอาชีพ ทำนาและการเกษตรอื่นๆ ส่วนอาชีพรองเป็นการรับจ้างแรงงานและรับราชการ

สำหรับที่มาของรายได้ครัวเรือนตลอดปี (เฉพาะส่วนเป็นเงินสด) มากที่สุดได้มาจากผลผลิตพืช (กระเทียมและถั่วเหลือง เรียงตามลำดับ) รองลงมาได้แก่ การเลี้ยงวัวควาย รับจ้างก่อสร้าง และทอผ้าเป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ตามลำดับ ทั้งนี้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2550 เป็นต้นไปนั้น คนส่วนใหญ่ในชุมชนประสงค์ประกอบอาชีพการเกษตร เพราะได้ผลผลิตต่อพื้นที่คุ้มทุนและมีตลาด

ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้จ่ายเงินในปีที่ผ่านมาด้วยเหตุผลซื้อของกินของใช้ในบ้านมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การศึกษาบุตร ซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกในบ้าน ซื้อปัจจัยการเกษตร ซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม และรักษาความเจ็บป่วย ตามลำดับ จากผลการสอบถามพบว่า ค่าใช้จ่ายเงินสุดในครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่เกินเดือนละ 1,000 บาท

การซื้อสินค้ามาใช้ในการบ้านนั้น ส่วนใหญ่คนในชุมชนจะซื้อจากสหกรณ์ชุมชนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ซื้อในเมือง ตลาดสดในหมู่บ้าน ร้านค้าในหมู่บ้าน และซื้อจากเชียงใหม่ ตามลำดับ ปัจจุบันคนในชุมชนบริโภคผลผลิตจากพืชจากตลาดสดเมืองปายมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ปลูกไว้กินเอง ซื้อจากตลาดหมู่บ้าน และแลกเปลี่ยนแบ่งปันจากคนในหมู่บ้าน ตามลำดับ

ปัจจุบันชุมชนนี้มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 35,000 บาท โดยกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน สหกรณ์ออมทรัพย์ชุมชน และธกส. ตามลำดับ ทั้งนี้ส่วนใหญ่ใช้เพื่อการลงทุนทำการเกษตร รองลงมาได้แก่ การศึกษาบุตร และซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน ตามลำดับ

ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

จำนวนครัวเรือนในชุมชนที่มีข้าวพอกินตลอดปี คิดเป็น 90 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด สำหรับครัวเรือนที่มีข้าวไม่พอกินตลอดปีนั้น ส่วนใหญ่มีข้าวหุงได้กินเพียง 6 เดือน สาเหตุที่มีข้าวหุงกินไม่ตลอดปีเพราะ มีพื้นที่นาไม่พอกิน แต่ได้แก้ไขปัญหากันโดยยืมข้าวจากธนาคารข้าวในหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามธนาคารข้าวในหมู่บ้านมีปัญหาที่แก้ไขไม่ได้คือ ปริมาณข้าวไม่พอให้ยืม แต่คนส่วนใหญ่ไม่มาใช้บริการธนาคารเพราะมีข้าวพอกินกันส่วนใหญ่

ความเจ็บป่วยที่พบบ่อยครั้งในชุมชน

จากการสำรวจพบโรคที่เป็นกันมากที่สุดคือ ปวดกระดูกข้อ รองลงมาคือ เบาหวาน และ ไข้หวัดทั่วไป ตามลำดับ

ศักยภาพการผลิตของชุมชน

โครงการต้องการทราบความสามารถของชุมชนในการทำการเกษตรที่ผ่านมา ทุนเดิม และภูมิปัญญาที่เอื้อต่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนซึ่งพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมู่บ้านที่มีอยู่ที่ชุมชนคิดว่าสำคัญที่สุดคือ ภาษาและวัฒนธรรม รองลงมาได้แก่ ความเชื่อประเพณีพิธีกรรม การประกอบอาชีพและทำมาหากิน การละเล่นการแสดงดนตรีและนันทนาการ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ชุมชนคิดว่าตนเองมีศักยภาพการพึ่งพาตนเองในด้านอาหารในป้าธรรมชาติมากที่สุด รองลงมาได้แก่ พืชสมุนไพรเพื่อสุขภาพคนและสัตว์เลี้ยง แหล่งน้ำอุปโภคบริโภคธรรมชาติ วัฒนธรรมช่วยเหลือเกื้อกูลกันเข้มแข็ง และวิถีชุมชนเป็นอยู่อย่างพอเพียง ตามลำดับ

สิ่งที่ชุมชนคิดว่ายังไม่เปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้แก่ ภาษาท้องถิ่น การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ความสุขสงบในสังคมชุมชน วิถีทำการเกษตรในชุมชน และ ประเพณีวัฒนธรรม

การสืบสานประเพณีวัฒนธรรมนั้น กลุ่มประชากรที่ไปร่วมงานเป็นประจำส่วนใหญ่เป็น กลุ่มชาย/หญิงอายุ 26-40 ปี รองลงมาได้แก่ หนุ่มสาวอายุ 18-25 ปี ชาย/หญิงอายุ 41-50 ปี ชาย/หญิงมากกว่า 50 ปีและเด็กในวัยเรียน ตามลำดับ

คนในชุมชนมีวิธีการพักผ่อนหย่อนใจโดยการพูดคุยกันในบ้านเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาได้แก่ ดูโทรทัศน์ พุดคุยกันกับบ้านใกล้เคียง เข้าเมือง และการเดินป่าหาของป่า

ปฏิทินกิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

เดือน		กิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (เรียงตามความสำคัญ)		
		1	2	3
มกราคม	ต้น	วันปีใหม่		
	ปลาย			
กุมภาพันธ์	ต้น	ประเพณีผูกข้อมือ		
	ปลาย			
มีนาคม	ต้น			
	ปลาย			
เมษายน	ต้น	ประเพณีสงกรานต์	รดน้ำดำหัว	วันอีสเตอร์
	ปลาย			
พฤษภาคม	ต้น	วันวิสาขบูชา		
	ปลาย			
มิถุนายน	ต้น			
	ปลาย			
กรกฎาคม	ต้น	วันเข้าพรรษา		
	ปลาย			
สิงหาคม	ต้น			
	ปลาย			
กันยายน	ต้น			
	ปลาย			
ตุลาคม	ต้น	วันออกพรรษา		
	ปลาย			
พฤศจิกายน	ต้น	ประเพณีดับไฟเทียน		
	ปลาย	วันลอยกระทง		
ธันวาคม	ต้น			
	ปลาย	วันคริสมาส	ส่งท้ายปีเก่า	

ระบบการผลิตเกษตร

โครงการต้องการทราบระบบการจัดการผลิตทางการเกษตรตลอดปีของชุมชน ซึ่งผลจากการสำรวจพบว่า พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดบ้าน (พื้นที่ไร่ นาและสวน) ที่เหมาะสมประมาณ 1,399 ไร่ ไม่มีพื้นที่ว่างเปล่าที่ทำการเกษตร ชุมชนมีความคิดเห็นในเรื่องพื้นที่ทำกิน การเกษตรของตนว่า ต้องการให้เป็นมรดกทำเกษตรอย่างเดียว เพื่อให้ลูกหลานได้ทำกินมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การให้เช่าพื้นที่

ผลผลิตการเกษตรที่ผลิตได้ในชุมชนมากที่สุดได้แก่ ข้าว (ข้าวไร่ และข้าวนา) รองลงมาได้แก่ กระเทียม ถั่วเหลือง สัตว์เลี้ยง (วัว ควายและหมู) ไม้ผล (มะม่วงแก้ว) และพืชผัก (ปลูกไว้กินเอง) ตามลำดับ

พืชที่ปลูกมากที่สุดในชุมชน ได้แก่ ทำนาปลูกข้าว มีพื้นที่ปลูกประมาณ 620 ไร่ ปลูกในช่วงเดือนกรกฎาคม โดยปลูกเพื่อกินในครัวเรือน มีการใช้ทั้งปุ๋ยเคมีและปุ๋ยคอก กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือจะเก็บไว้ทำพันธุ์ในปีถัดไป

พืชลำดับที่ 2 คือ ถั่วเหลือง มีพื้นที่ปลูกประมาณ 415 ไร่ ปลูกในช่วงเดือนมิถุนายน โดยประสงค์ปลูกเพื่อขาย มีการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียว กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือได้เก็บไว้ทำเชื้อพันธุ์ในปีถัดไป

พืชลำดับที่ 3 คือกระเทียม มีพื้นที่ปลูกประมาณ 364 ไร่ ปลูกในช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน มีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อขาย มีการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียว และกรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือได้เก็บไว้ทำพันธุ์ในปีถัดไป

ผลผลิตเกษตรที่ชาวบ้านปลูกเพื่อขายเป็นรายได้มากที่สุดได้แก่ ถั่วเหลือง รองลงมาได้แก่ กระเทียม และข้าว(ส่วนที่เหลือกินในครัวเรือน) ตามลำดับ ผลผลิตเกษตรที่ชาวบ้านปลูกเพื่อบริโภคทุกวันได้แก่ ข้าว ส่วนการใช้เพื่อบริโภคประจำทุกสัปดาห์ได้แก่ กระเทียม ผัก และเนื้อสัตว์ สำหรับการบริโภคเป็นประจำทุกเดือนได้แก่ ผลไม้ และการนำไปใช้งานกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ ถั่วเหลือง (ทำน้ำเต้าหู้ให้เด็กกิน)

ชุมชนคิดว่าปัญหาที่เป็นข้อจำกัดการผลิตทางการเกษตรที่สำคัญที่สุดคือ แหล่งตลาดรับซื้อ รองลงมาได้แก่ ราคารับซื้อ ความรู้ประสบการณ์ พันธุ์พืช และเงินทุน ตามลำดับ สำหรับ ปัญหาที่พบในการผลิตการเกษตรในชุมชนนี้พบว่า ราคาของผลผลิตเกษตรที่ได้รับในปัจจุบันยังไม่เหมาะสม เพราะต้นทุนสูงและได้ผลผลิตต่ำ

ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นกับการทำการเกษตรที่ผ่านมาได้แก่ ปัญหาน้ำท่วม ส่วนปัญหาที่ต้องการแก้ไขเร่งด่วนคือ การฟื้นฟูสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดิน รองลงไปได้แก่การเปลี่ยนพันธุ์พืชใหม่ที่ให้ผลผลิตสูงและตลาดต้องการ

สภาพภูมิอากาศในปัจจุบัน ไม่เหมือนกับอดีตที่ผ่านมา ฝนตกน้อยลง ร้อนมากขึ้นและหนาวน้อยลง โดยมีฤดูกาลดังนี้ ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือนกันยายน ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม และฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม

ปฏิทินกิจกรรมการเกษตรตลอดปี

เดือน		กิจกรรมการเกษตรเป็นรายเดือน (เรียงตามความสำคัญจาก 1-3)		
		1	2	3
มกราคม	ต้น	ปลูกลำไยเหลืองนา		
	ปลาย			
กุมภาพันธ์	ต้น			
	ปลาย	ถอนกระเทียม		
มีนาคม	ต้น	ถอนกระเทียม		
	ปลาย	ถอนกระเทียม		
เมษายน	ต้น	ถอนกระเทียม	เกี่ยวข้าวเหลือง	
	ปลาย		เกี่ยวข้าวเหลือง	
พฤษภาคม	ต้น			
	ปลาย	หว่านกล้าข้าว		
มิถุนายน	ต้น	ปลูกลำไยเหลืองไร่		
	ปลาย	ปลูกลำไยเหลืองไร่		
กรกฎาคม	ต้น	ปักดำกล้าข้าว		
	ปลาย	ปักดำกล้าข้าว		
สิงหาคม	ต้น			
	ปลาย			
กันยายน	ต้น			
	ปลาย			
ตุลาคม	ต้น	ปลูกกระเทียม	เกี่ยวข้าวเหลืองไร่	
	ปลาย	ปลูกกระเทียม	เกี่ยวข้าวในนา	
พฤศจิกายน	ต้น	ปลูกกระเทียม	เกี่ยวข้าวในนา	
	ปลาย	ปลูกกระเทียม		
ธันวาคม	ต้น			
	ปลาย			

ความเข้มแข็งของกลุ่มจัดตั้งทางการเกษตร

ประเภทกลุ่ม	จำนวนคนต่อกลุ่ม	ปี พ.ศ.ที่ จัดตั้ง	ผลงานดีเด่น
เกษตรกร	-	-	-
เยาวชนเกษตรกร	-	-	-
แม่บ้านเกษตรกร	25	2548	ข้าวซ้อมมือ
กลุ่มแม่บ้านทอผ้า	57	2547	รางวัลชนะเลิศการประกวดผ้ามัดหมี่ ยกดอก ได้รับรางวัลการทอผ้างานคุณภาพ 3 ดาว

การเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตร

โครงการต้องการทราบข้อมูลผลผลิตการเกษตรที่มีศักยภาพการเพิ่มมูลค่าของชุมชน และสิ่งที่ต้องการให้ช่วยเหลือ ซึ่งพบว่าผลผลิตการเกษตรที่ชุมชนคิดจะเพิ่มมูลค่าได้แก่

ผลผลิตที่ 1 ได้แก่ กระเทียม โดยต้องการทำผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบกระเทียม ซึ่งผลิตภัณฑ์นี้เคยทำ แต่มีปัญหากลิ่นเหม็น เก็บได้ไม่นาน จึงได้ยกเลิกผลิตภัณฑ์นี้ไปแล้ว

ผลผลิตที่ 2 ได้แก่ งาม โดยต้องการทำผลิตภัณฑ์น้ำมันงา ซึ่งผลิตภัณฑ์นี้เคยทำ แต่มีปัญหากลิ่นเหม็นหืนในกรณีเก็บไว้นาน และได้แก้ไขแล้วคือ เปลี่ยนภาชนะขวดใส่จากขวดพลาสติกเป็นขวดแก้ว

ผลผลิตที่ 3 ได้แก่ มะม่วงแก้ว ต้องการทำผลิตภัณฑ์มะม่วงดอง ซึ่งผลิตภัณฑ์นี้ไม่เคยทำ แต่ต้องการทำเพราะ ในหมู่บ้านปลูกมะม่วงแก้วมาก

ชุมชนคิดว่าราคาของสินค้าเกษตรกรรมปัจจุบันนี้ ไม่คุ้มค่าเหนื่อย และไม่คุ้มทุน ซึ่งภาครัฐ ควรมีนโยบายหรือมีส่วนร่วมสำคัญที่สุดในการสนับสนุนงบประมาณให้ชุมชนเป็นตัวกลางรับซื้อแล้วนำไปขาย

ความพร้อมของชุมชน ในการใช้เทคโนโลยีเพิ่มผลผลิต

โครงการต้องการทราบความเข้มแข็งของชุมชนในการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตเกษตร ซึ่งผลการสำรวจพบว่า

ด้านแรงงานในกลุ่ม ชุมชนต้องการเทคโนโลยีการแปรรูปถั่วเหลืองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การออกแบบสายผ้าทอ หัตถกรรมจักสาน โดยมีวิทยากรที่มีความรู้ประสบการณ์มาจัดฝึกอบรม ทั้งนี้ชุมชนมีความคิดว่า ยังจำเป็นต้องจ้างแรงงานเพิ่มเติมแม้ว่ามีกลุ่มทำงานอยู่แล้ว และถ้ามีแรงงานในกลุ่มไม่เพียงพอ แต่จะทำงานให้สำเร็จได้ โดยจ้างแรงงานจากหมู่บ้านอื่นมาช่วย และคิดว่าทุกคนในกลุ่มจะช่วยกันทำงาน แต่ถ้ามีงานหรือพื้นที่เหมาะสมในการผลิต สำหรับการทำการเกษตรนั้น คนในหมู่บ้านคิดว่าทำแล้วเกิดความภาคภูมิใจมาก

ด้านความรู้ของกลุ่มสมาชิก กลุ่มสมาชิกเคยได้ทำงาน/อบรม/มีประสบการณ์การผลิตผ้าทอ และผักปลอดสารพิษ แต่มีเพียงการอบรมการทอผ้าเท่านั้นที่ประสบผลสำเร็จ ส่วนการผลิตผักปลอดสารพิษที่ไม่ประสบผลสำเร็จคิดว่าเกิดจาก คนในชุมชนยังไม่พร้อม ซึ่งจำเป็นต้องให้รายละเอียดความรู้การปฏิบัติดูแลผักปลอดสารพิษ และกลุ่มเคยอบรมบัญชีครัวเรือนแต่ไม่ได้นำมาปฏิบัติ

ด้านความพร้อมของพื้นที่/วัตถุดิบ มีพื้นที่พืชหรือวัตถุดิบที่ได้อยู่แล้ว และคิดว่าจะทำให้งานสำเร็จ ถ้าไม่มี จะไปติดต่อจากเกษตรอำเภอ แต่ถ้ามีพื้นที่หรือวัตถุดิบใหม่ก็อยากจะทำทดลองทำ

ปัจจุบันสังคมในหมู่บ้านมีปัญหาทางสังคม วัยรุ่นดื่มเหล้าและส่งเสียงดัง ตลอดจนขี้นรถมอเตอร์ไซด์ดังตามถนนในหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านเดือดร้อน อย่างไรก็ตาม ผู้นำชุมชนคิดว่าสิ่งที่เป็นความสุขของชีวิตตั้งแต่ในอดีตจนถึงอนาคตคือ การช่วยเหลือกันในหมู่บ้าน

ผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในธุรกิจท่องเที่ยว

โครงการต้องการทราบผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนทำอยู่แล้ว หรือยังไม่มี แต่ตั้งใจจะทำให้เกิดขึ้น ซึ่งจากผลการสำรวจพบว่า ผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนคิดว่าทำได้คือ เครื่องจักสาน ซึ่งมีแหล่งวัตถุดิบอยู่แล้วในหมู่บ้าน และคนในหมู่บ้านมีความรู้ประสบการณ์การผลิต ส่วนด้านตลาดรับซื้อคิดว่ามีตลาดรับซื้อหรือขายร่วมกับผ้าทอกระเหรี่ยงในหมู่บ้านอื่นๆ

ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ ของหมู่บ้านคือ การทอผ้ากระเหรี่ยงที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไป แต่มีปัญหาตลาดรับซื้อเพราะลายผ้ามีไม่มาก และไม่เป็นที่รู้จักกัน แนวทางแก้ไขที่น่าจะเป็นไปได้คือ มีตลาดกลางมารับซื้อไปขาย

ศักยภาพการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร

โครงการต้องการทราบศักยภาพของหมู่บ้านและความพร้อมของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศ จากผลการสำรวจพบว่า สิ่งที่สามารถจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวพักแรมในหมู่บ้านได้แก่

ด้านแหล่งธรรมชาติท่องเที่ยว ได้แก่ วิถีพื้นบ้านเลี้ยงวัวควาย และล่องแพตามแม่น้ำปาย

ด้านภูมิปัญญาและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ได้แก่ ผ้าทอกระเหรี่ยง

ด้านศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ การแต่งกายและภาษาของชนเผ่า

หมู่บ้านนี้มีที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยวในหมู่บ้าน เป็นบ้านชาบบ้าน (โฮมสเตย์)

จำนวน 4 หลัง ราคาที่พักเฉลี่ยวันละ 100 บาทต่อคน และค่าอาหารคิดวันละ 50 บาทต่อมื้อ

กฎระเบียบเกี่ยวกับการเข้าพักแรมของนักท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

1. ห้ามกินเหล้าในหมู่บ้าน เพราะคนในหมู่บ้านนับถือคริสต์

2. ห้ามส่งเสียงดังรบกวนชาบบ้าน

3. ห้ามนำยาเสพติดมาเสพหรือนำเข้าในหมู่บ้าน

การพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร ส่วนใหญ่เห็นด้วย ถ้าให้ชุมชนดำเนินการเอง ทั้งนี้มีสิ่งที่จะเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ทางการเกษตรของหมู่บ้านที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยว ได้แก่ ทิวทัศน์นาขั้นบันไดและเลี้ยงสัตว์ตามวิถีกระเหรี่ยงภูเขาต้นน้ำที่อุดมสมบูรณ์ มีประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมทั้งการแต่งกาย ภาษาและพิธีกรรมแบบกระเหรี่ยงในหมู่บ้าน มีผลผลิตการเกษตร (หรืออาหาร) ที่คิดว่าจะขายให้นักท่องเที่ยวเป็นข้าวหอมมะลิ และอาหารพื้นบ้าน ส่วนผลิตภัณฑ์งานฝีมือที่คิดว่าจะขายให้นักท่องเที่ยวได้แก่ ผ้าทอกระเหรี่ยง สำหรับเส้นทางจากหมู่บ้านกับตัวอำเภอปาย ที่สะดวกสบายใช้เวลาสั้นๆ เพื่อการเข้าไปเยี่ยมชม สำหรับประเด็นความต้องการให้ส่วนราชการสนับสนุนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรในหมู่บ้าน คือ สนับสนุนการทอผ้ากระเหรี่ยงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

2. หมู่บ้านแม่เย็น ตำบลห้วยอี

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน

ตั้งอยู่ที่บ้านแม่เย็น หมู่ที่ 1 ตำบลแม่ฮี้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอปายประมาณ 2 กิโลเมตร มีแม่น้ำห้วยแม่เย็นไหลผ่าน มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านเวียงเหนือ

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านแม่ฮี้

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลทุ่งยาว มีแม่น้ำปายขวางกั้น

ภาพถ่ายทางอากาศแสดงสภาพภูมิศาสตร์และสถานที่สำคัญของหมู่บ้านแม่เย็น ตำบลแม่ฮี้

จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2550 มีประชากรเป็นคนเมืองและชาวไทยใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 160 ครั้วเรือนรวมทั้งหมด 488 คน ผู้ชาย 258 คน ผู้หญิง 230 คน มีอาชีพเพาะปลูกพืชไร่ทำไร่นา ระบบสาธารณูปโภคของหมู่บ้านเป็นการประปาภูเขา มีลำน้ำลำห้วย 4 สายเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ กำจัดขยะโดยกลบฝังในบ่อขยะที่องค์การบริหารส่วนตำบลสร้างขึ้น 4 แห่ง ได้แก่ บ้านแม่ฮี้ บ้านแม่ปิง บ้านท่าปาย 2 แห่ง มีวัดพระธาตุแม่เย็น เป็นวัดร้างและเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินขึ้นบันไดและชมทิวทัศน์ของอำเภอปายได้

ข้อมูลประชากรในหมู่บ้าน

จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2550 มีประชากรเป็นไทยใหญ่ มีจำนวนทั้งหมด 160 ครั้วเรือน นับถือศาสนาพุทธ มีประชากรในหมู่บ้านรวมทั้งหมด 488 คน เป็นชาย 258 คน และหญิง 230 คน กลุ่มที่อยู่ประจำในหมู่บ้านอย่างน้อย 8 เดือน เป็นประชากรกลุ่มเด็กก่อนวัยเรียน และชาย/หญิงอายุ 26-50 ปี ส่วนประชากรกลุ่มที่ไม่ได้อยู่หมู่บ้านนั้น ส่วนใหญ่ไปทำงานรับจ้างก่อสร้างที่จังหวัดเชียงใหม่

อัตราการเกิดตายและอพยพในหมู่บ้าน

ปี พ.ศ.	จำนวนคนเกิด	จำนวนคนตาย	จำนวนคนอพยพเข้า	จำนวนคนอพยพออก
2549	6	17	-	-
2548	12	10	-	-
2547	8	13	-	-
2546	9	11	-	-
2545	11	15	-	-

ประวัติหมู่บ้าน

บ้านแม่เย็นเป็นชุมชนปกากะญออีกแห่งหนึ่งของอำเภอปาย ชุมชนดั้งเดิมอยู่บริเวณเชิงดอยแม่ฮี้ใกล้แม่น้ำเย็น ซึ่งอยู่ด้านเหนือของบ้านแม่เย็นในปัจจุบัน ต่อมาเมื่อบริษัทบอมเบย์เบอร์มาและบริษัทบอร์เนียวเข้ามาทำไม้ จำนวนประชากรบ้านแม่เย็นเริ่มทวีมากยิ่งขึ้น มีปกากะญอจากแม่สะเรียง จังหวัดเชียงใหม่มาตั้งถิ่นฐาน มีการแต่งงานและการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างวัฒนธรรม กระทั่งปัจจุบันอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประชากรส่วนใหญ่ หลอมรวมอยู่ภายใต้กระแสวัฒนธรรมของคนเมืองหรือกระแสวัฒนธรรมล้านนา

ข้อมูลภาพรวมการเกษตรของหมู่บ้าน

โครงการต้องการทราบข้อมูลทั่วไปในภาพรวมของหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ซึ่งพบว่า สิ่งสร้างชื่อเสียงให้คนภายนอกได้รู้จัก หรือคนภายนอกพูดถึงบ่อยมากที่สุดคือ วัตถุประสงค์แม่เย็น รองลงมาได้แก่ เกสเฮาส์แบบวิถีชุมชนไทยใหญ่และน้ำตกแม่เย็น ตามลำดับ

ความจำเป็นขั้นต้นของการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้านที่สำคัญที่สุดคือ พลังงานที่จำเป็นใช้ในหมู่บ้าน รองลงมาได้แก่ สุขภาวะในครั้วเรือน ไม้สำหรับใช้สอยและสร้างที่อยู่ และยารักษาโรค ตามลำดับ สำหรับแหล่งพลังงานที่ใช้ส่วนใหญ่ได้จากไฟฟ้า แก๊สและไม้ฟืนตามลำดับ

สิ่งที่ต้องการให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือมากที่สุดคือ การสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มเกษตรกร รองลงมาได้แก่ การจัดระบบการผลิตเกษตรที่ยั่งยืน การแปรรูปเพื่อบริโภค และการเพิ่มผลผลิตเกษตร ตามลำดับ

ปัจจุบันคนในชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้หลักจากอาชีพทำนาและทำการเกษตรอื่นๆ ส่วนอาชีพรองเป็นการรับจ้างแรงงาน ซึ่งที่มาของรายได้ครัวเรือน (เฉพาะส่วนเป็นเงินสด) ตลอดปี ได้จาก ผักสวนครัวเพื่อขายในตลาด มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ถั่วเหลือง และรับจ้างก่อสร้าง ตามลำดับ ทั้งนี้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2550 เป็นต้นไปนั้น คนส่วนใหญ่ในชุมชนประสงค์จะประกอบอาชีพรับจ้างเพราะได้เงินสูงกว่าการทำเกษตร

ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้จ่ายเงินในปีที่ผ่านมาด้วยเหตุผลซื้อของกินของใช้ในบ้านมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกในบ้าน ซื้อปัจจัยการเกษตร การศึกษาบุตร และสร้างบ้าน ตามลำดับ ซึ่งจากการสำรวจพบว่า ค่าใช้จ่ายเงินสดในครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเงินทั้งสิ้น 3,000-5,000 บาท

การซื้อสินค้ามาใช้ในการบ้านนั้น ส่วนใหญ่คนในชุมชนซื้อจากในเมืองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ร้านค้าในหมู่บ้าน ตลาดในหมู่บ้าน รถเร่ขายสินค้า ร้านค้าชุมชนและร้านสะดวกซื้อสมัยใหม่ ตามลำดับ ปัจจุบันคนในชุมชนบริโภคผลผลิตจากพืชจากตลาดสดเมืองปายมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ซื้อจากตลาดหมู่บ้าน และปลูกเอง ตามลำดับ

ปัจจุบันชุมชนนี้มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 30,000 บาท โดยกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน รองลงมาได้แก่ ธกส. ทั้งนี้ส่วนใหญ่ใช้เพื่อการลงทุนทำการเกษตร รองลงมาได้แก่ ใช้จ่ายในการศึกษาบุตร

ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

จำนวนครัวเรือนในชุมชนที่มีข้าวพอกินตลอดปี คิดเป็น 80 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด สำหรับครัวเรือนที่มีข้าวไม่พอกินตลอดปีนั้น ส่วนใหญ่มีข้าวหุงได้กินเพียง 5 เดือน สาเหตุที่มีข้าวหุงกินไม่ตลอดปีเพราะ ไม่มีพื้นที่นาของตัวเอง แต่ได้แก้ไขปัญหากันโดยรับจ้างได้เงินมาซื้อข้าว ซึ่งหมู่บ้านนี้ไม่มีธนาคารข้าว

ความเจ็บป่วยที่พบบ่อยครั้งในชุมชน

จากการสำรวจพบโรคที่เป็นกันมากที่สุดคือ ไข้หวัด รองลงไปได้แก่ โรคปวดกระดูกข้อ

ศักยภาพการผลิตของชุมชน

โครงการต้องการทราบความสามารถของชุมชนในการทำการเกษตรที่ผ่านมา ทุนเดิมและภูมิปัญญาที่เอื้อต่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน ซึ่งพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมู่บ้านที่มีอยู่ที่ชุมชนคิดว่าสำคัญที่สุดคือ ภาษาและวัฒนธรรม รองลงมาได้แก่ เกษตรกรรม ความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรม การประกอบอาชีพและทำมาหากิน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ชุมชนคิดว่าตนเองมีศักยภาพพึ่งพาตนเองในเรื่องอาหารในป่าธรรมชาติมากที่สุด รองลงมาได้แก่ วิถีชุมชนเป็นอยู่อย่างพอเพียง วัฒนธรรมช่วยเหลือเกื้อกูลกันเข้มแข็ง แหล่งน้ำอุปโภคบริโภคธรรมชาติ และพืชสมุนไพรเพื่อสุขภาพคนและสัตว์เลี้ยง ตามลำดับ

สิ่งที่ชุมชนคิดว่ายังไม่เปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้แก่ ภาษาท้องถิ่น รองลงมาได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ความสุขสงบในสังคมชุมชน การปกครองกันเอง และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามลำดับ

สำหรับการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมนั้น กลุ่มประชากรที่ไปร่วมงานเป็นประจำส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาย/หญิงอายุ 26-40 ปี รองลงมาได้แก่ ชาย/หญิงอายุ 41-50 ปี หญิงสาวอายุ 18-25 ปี และชาย/หญิงมากกว่า 50 ปี ตามลำดับ

คนในชุมชนมีวิธีการพักผ่อนหย่อนใจโดยพูดคุยกันกับบ้านใกล้เคียง รองลงมาได้แก่ การพูดคุยกันในบ้าน ดูโทรทัศน์ และเข้าเมือง ตามลำดับ

ปฏิทินกิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

เดือน		กิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (เรียงตามความสำคัญ)		
		1	2	3
มกราคม	ต้น			
	ปลาย			
กุมภาพันธ์	ต้น			
	ปลาย			
มีนาคม	ต้น			
	ปลาย			
เมษายน	ต้น			
	ปลาย			
พฤษภาคม	ต้น	วันวิสาขบูชา		
	ปลาย			
มิถุนายน	ต้น			
	ปลาย			
กรกฎาคม	ต้น	วันเข้าพรรษา		
	ปลาย			
สิงหาคม	ต้น			
	ปลาย			
กันยายน	ต้น			
	ปลาย	ถวายข้าวมธุปายาส		
ตุลาคม	ต้น			
	ปลาย	วันออกพรรษา		
พฤศจิกายน	ต้น	ประเพณีดับไฟเทียน		
	ปลาย	ประเพณีลอยกระทง		
ธันวาคม	ต้น	ประเพณีถวายผ้าเหลือง		
	ปลาย			

ระบบการผลิตเกษตร

โครงการต้องการทราบระบบการจัดการผลิตทางการเกษตรตลอดปีของชุมชน ซึ่งผลจากการสำรวจพบว่า พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดบ้าน (พื้นที่ไร่ นาและสวน) ที่เหมาะสมประมาณ 130 ไร่ ชุมชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในเรื่องพื้นที่ทำกินการเกษตรของตนว่า ต้องการให้เข้าพื้นที่ไปใช้ประโยชน์ บางส่วนคิดว่าจะเก็บไว้ปลูกพืชทางการเกษตร

ผลผลิตการเกษตรที่ผลิตได้ในชุมชนมากที่สุดได้แก่ ข้าวนา รองลงมาได้แก่ พืชผัก และ ไม้ผล (มะม่วงแก้ว) ตามลำดับ

พืชที่ปลูกมากที่สุดในชุมชน ได้แก่ ข้าวนา มีพื้นที่ปลูกประมาณ 80 ไร่ ปลูกในช่วงเดือนกรกฎาคม โดยปลูกเพื่อกินในครัวเรือน มีการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียว กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือได้เก็บไว้กินและทำเชื้อพันธุ์ในปีถัดไป

พืชลำดับที่ 2 คือ ถั่วเหลือง มีพื้นที่ปลูกประมาณ 50 ไร่ ปลูกในช่วงเดือนมิถุนายน โดยประสงค์ปลูกเพื่อขายและแปรรูปเป็นถั่วเน่าอาหารพื้นบ้าน มีการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียว กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือได้เก็บไว้กินและทำเชื้อพันธุ์ในปีถัดไป

พืชลำดับที่ 3 คือ ผักสวนครัว มีพื้นที่ปลูกประมาณ 3 ไร่ ปลูกในช่วงเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน โดยมีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อขาย มีการใช้ปุ๋ยคอกอย่างเดียว กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือได้เก็บไว้กินในครัวเรือน

ผลผลิตเกษตรที่ชาวบ้านปลูกเพื่อขายเป็นรายได้เป็นหลักมากที่สุดได้แก่ ถั่วเหลือง รองลงมาได้แก่ ข้าว ซึ่งจะขายหลังจากเหลือกินในครัวเรือน ส่วน ผลผลิตเกษตรที่ชาวบ้านปลูกเพื่อบริโภคทุกวันได้แก่ ข้าว ส่วนการใช้เพื่อบริโภคประจำทุกสัปดาห์ได้แก่ ถั่วเหลือง กระเทียม และเนื้อสัตว์

ชุมชนคิดว่าปัญหาที่เป็นข้อจำกัดการผลิตทางการเกษตรที่สำคัญที่สุดคือ ความรู้ ประสบการณ์ โดยต้องการให้สนับสนุนการทำการเกษตรให้มากกว่านี้ รองลงมาได้แก่ เงินทุน ราคารับซื้อ สภาพพื้นที่ปลูกและตลาดรับซื้อ ตามลำดับ

ปัญหาที่พบในการผลิตการเกษตรในชุมชนนี้พบว่า ราคาของผลผลิตเกษตรที่ได้รับในปัจจุบันยังไม่เหมาะสม เพราะต้นทุนสูงและได้ผลผลิตต่ำ สำหรับปัญหาที่ต้องการแก้ไขเร่งด่วนคือ ราคารับซื้อที่เหมาะสมกับต้นทุนและค่าเสียเวลา

ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นกับการทำการเกษตรที่ผ่านมาได้แก่ ปัญหาฝนแล้ง

สภาพภูมิอากาศในปัจจุบัน ไม่เหมือนกับอดีตที่ผ่านมา ฝนตกน้อยลง และร้อนมากขึ้น โดยมีฤดูกาลดังนี้ ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือนตุลาคม ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ และฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม

ปฏิทินกิจกรรมการเกษตรตลอดปี

เดือน		กิจกรรมการเกษตรเป็นรายเดือน (เรียงตามความสำคัญจาก 1-3)		
		1	2	3
มกราคม	ต้น			
	ปลาย			
กุมภาพันธ์	ต้น			
	ปลาย			
มีนาคม	ต้น			
	ปลาย			
เมษายน	ต้น			
	ปลาย			
พฤษภาคม	ต้น			
	ปลาย	หว่านกล้าข้าว		
มิถุนายน	ต้น	ปลูกถั่วเหลืองไร่		
	ปลาย	ปลูกถั่วเหลืองไร่		
กรกฎาคม	ต้น	ปักดำกล้าข้าว		
	ปลาย	ปักดำกล้าข้าว		
สิงหาคม	ต้น			
	ปลาย			
กันยายน	ต้น			
	ปลาย			
ตุลาคม	ต้น	เกี่ยวถั่วเหลืองไร่	เกี่ยวข้าวในนา	ปลูกผักสวนครัว
	ปลาย	เกี่ยวถั่วเหลืองไร่	เกี่ยวข้าวในนา	
พฤศจิกายน	ต้น	เกี่ยวถั่วเหลืองไร่		
	ปลาย	เกี่ยวถั่วเหลืองไร่		
ธันวาคม	ต้น			
	ปลาย			

ความเข้มแข็งของกลุ่มจัดตั้งทางการเกษตร

ประเภทกลุ่ม	จำนวนคนต่อกลุ่ม	ปี พ.ศ.ที่จัดตั้ง	ผลงานดีเด่น
เกษตรกร	-	-	-
เยาวชนเกษตรกร	-	-	-
แม่บ้านเกษตรกร	-	-	-
กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์	20	2545	ผลผลิตเกษตรอินทรีย์

การเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตร

โครงการต้องการทราบข้อมูลผลผลิตการเกษตรที่มีศักยภาพการเพิ่มมูลค่าของชุมชน และสิ่งที่ต้องการให้ช่วยเหลือ ซึ่งพบว่า ผลผลิตการเกษตรที่ชุมชนคิดว่าจะเพิ่มมูลค่าได้แก่ ถั่วเหลือง โดยต้องการทำผลิตภัณฑ์ถั่วเน่าแผ่น ซึ่งผลิตภัณฑ์นี้เคยทำ แต่ไม่มีประสิทธิภาพขายส่วนมากทำกินเองในครัวเรือน

ชุมชนคิดวราราคาของสินค้าเกษตรกรรมปัจจุบันนี้ ไม่คุ้มค่าเหนื่อย และไม่คุ้มทุน โดยภาครัฐ ควรมีนโยบายหรือมีส่วนร่วมสำคัญสำคัญที่สุดในด้านการประกันราคา รองลงมาได้แก่ สนับสนุนงบประมาณให้ชุมชนเป็นตัวแทนรับซื้อแล้วนำไปขาย มีตัวแทนขายในหมู่บ้าน ชุมชนตั้งตัวกลางรับซื้อเองแล้วนำไปขาย และรัฐรับซื้อทั้งหมด ตามลำดับ

ความพร้อมของชุมชน ในการใช้เทคโนโลยีเพิ่มผลผลิต

โครงการต้องการทราบความเข้มแข็งของชุมชนในการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตเกษตร ซึ่งผลการสำรวจพบว่า

ด้านแรงงานในกลุ่ม ชุมชนต้องการเทคโนโลยีการแปรรูปถั่วเหลืองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ผักปลอดสารพิษ โดยชุมชนมีความคิดว่าถ้ากลุ่มทำงานอยู่แล้วก็ไม่จำเป็นต้องจ้างเพิ่มเติม แต่ถ้ามีแรงงานในกลุ่มไม่เพียงพอ ก็จะทำงานให้สำเร็จได้ โดยจ้างแรงงานต่างด้าว หรือจากหมู่บ้านอื่นมาช่วย ถ้าไม่มีคนในกลุ่มช่วยทำงาน แต่มีพื้นที่เหมาะสมในการผลิต ชุมชนมีความเห็นว่าจะให้เช่าที่ดินทำกินการเกษตร หรือจ้างแรงงานต่างด้าวทำ สำหรับการทำการเกษตรนั้น คนในหมู่บ้านคิดว่าทำแล้วเกิดความภาคภูมิใจมาก ผู้นำชุมชนคิดว่าสิ่งที่เป็นการสุขของชีวิตตั้งแต่ในอดีตจนถึงอนาคตคือ การมีกินมีอยู่ของคนในชุมชน

ด้านความรู้ของกลุ่มสมาชิก กลุ่มสมาชิกเคยได้ทำงาน/อบรม/มีประสบการณ์การผลิตผ้าทอ และผักปลอดสารพิษ แต่มีเพียงการปลูกผักปลอดสารพิษเท่านั้นที่ประสบผลสำเร็จ ส่วนการทอผ้าที่ไม่ประสบผลสำเร็จนั้นคิดว่าเกิดจาก ไม่มีตลาดที่แน่นอน และไม่มีผู้สนับสนุนด้านเงินลงทุน สำหรับกลุ่มเคยอบรมการทำบัญชีครัวเรือนไม่เคยนำมาใช้ในครัวเรือนของตน

ด้านความพร้อมของพื้นที่/วัตถุดิบ มีพื้นที่พืชหรือวัตถุดิบที่ติดอยู่แล้ว และคิดว่าจะทำให้งานสำเร็จ ถ้าไม่มี จะไปติดต่อจากเกษตรอำเภอหรือหมู่บ้านอื่น แต่ถ้ามีพื้นที่หรือวัตถุดิบใหม่ก็ยังไม่ต้องการปรับเปลี่ยนเพราะปัจจัยพื้นที่และวัตถุดิบที่มีอยู่แล้วนั้นเหมาะสม

ผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในธุรกิจท่องเที่ยว

โครงการต้องการทราบผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนทำอยู่แล้ว หรือยังไม่มี แต่ตั้งใจจะทำให้เกิดขึ้น ซึ่งจากผลการสำรวจพบว่า ผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนคิดว่าทำได้คือ ผ้าทอใช้ทำเสื้อคนโต ซึ่งมีแหล่งวัตถุดิบจากอำเภอเมืองปาย อย่างไรก็ตามกลุ่มชุมชนในหมู่บ้านต้องการอบรมความรู้ประสบการณ์การออกแบบผ้าทอเพื่อขายให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังไม่มีผลิตภัณฑ์ที่เป็น

เอกลักษณ์ของหมู่บ้าน ส่วนผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนภาคภูมิใจคือ การผลิตผักปลอดสารพิษ แต่ยังมีปัญหาตลาดรับซื้อที่ให้ราคาแน่นอน

ศักยภาพการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร

โครงการต้องการทราบศักยภาพของหมู่บ้านและความพร้อมของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศ โดยผลการสำรวจพบว่า สิ่งที่กำลังจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวพักผ่อนในหมู่บ้านได้แก่

ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติคือ น้ำตกแม่เย็น

ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ได้แก่ วัดพระธาตุแม่เย็น

หมู่บ้านนี้มีที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยวในหมู่บ้าน เป็นรีสอร์ท จำนวน 10 หลัง ราคาที่พักเฉลี่ยวันละ 1,800 บาทต่อคน กรณีรวมที่พักและอาหารคิดวันละ 2,000 บาทต่อ

ที่พักแรมที่เป็นเกสเฮาส์ จำนวน 150 หลัง ราคาเฉลี่ยวันละ 300 บาท กรณีรวมที่พักและอาหารคิดวันละ 500 บาท

ปัญหาต่างๆ ของการท่องเที่ยวที่มีการพักผ่อนในหมู่บ้านพบว่า มีการส่งเสียงดัง ขับรถไม่รู้จักจราจร และเล่นดนตรีเสียงดัง

กฎระเบียบเกี่ยวกับการเข้าพักแรมของนักท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

- 1.ห้ามส่งเสียงดังรบกวนชาวบ้าน
- 2.ห้ามนำยาเสพติดมาเสพหรือนำเข้าในหมู่บ้าน

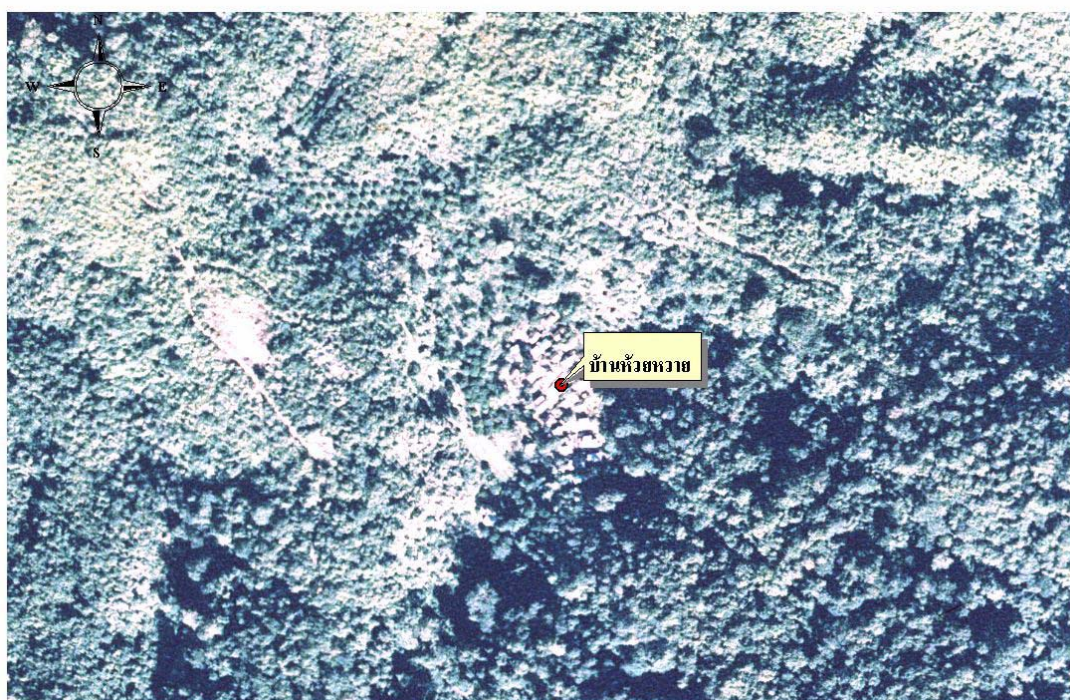
กรณีการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร ส่วนใหญ่เห็นด้วยเพราะหมู่บ้านนี้มีรายได้จากการท่องเที่ยวอยู่แล้ว แต่จะต้องเข้มงวดกับการใช้กฎระเบียบหมู่บ้านอย่างเคร่งครัด เพื่อไม่ให้สร้างความเดือดร้อนกับชาวบ้าน ทั้งนี้หมู่บ้านแม่เย็นมีสิ่งที่เป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมได้แก่ ลักษณะธรรมชาติที่สมบูรณ์สวยงามของน้ำตกแม่เย็น วิถีวัฒนธรรมไทยใหญ่ของชุมชน ผลิตภัณฑ์การทอผ้าไหมที่จะขายให้นักท่องเที่ยว โดยหมู่บ้านนี้ห่างจากตัวอำเภอป่าประดาดประมาณ 3 กิโลเมตร มีเส้นทางคมนาคมสะดวกใช้เวลาเพียง 5 นาที

3. หมู่บ้านห้วยหวาย ตำบลห้วยอี

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน

เป็นหมู่บ้านชนเผ่ามูเซอ ขึ้นเป็นหย่อมบ้านห้วยหวาย ที่ขึ้นตรงกับบ้านแม่ปิง หมู่ที่ 4 ตำบลแม่ฮี้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน อยู่ท่ามกลางเทือกเขา ปากทางเข้าหมู่บ้านห่างจาก ถนนหลวงสายหลักอำเภอปาย-แม่มาลัย ตรงหลักกิโลเมตรที่ 76 เป็นถนนลูกรังเข้าหมู่บ้าน ประมาณ 8 กิโลเมตร มีอาณาเขตที่แบ่งไว้ชัดเจน คือ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับถนนหลวงหมายเลข 1095 สายแม่มาลัย – ปาย
ทิศใต้	ติดต่อกับหย่อมบ้านลีซอแม่ยะน้อย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับเขตหน่วยจัดการต้นน้ำที่ 4 บ้านแม่จ๊อก
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับเหมืองแร่แม่ลานนา

ภาพถ่ายทางอากาศแสดงสภาพภูมิศาสตร์และสถานที่สำคัญของหมู่บ้านห้วยหวาย ตำบลแม่ฮี้

จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2550 มีจำนวนหลังคาเรือนมี 35 หลัง จำนวนครอบครัวมี 38 ครอบครัว ประชากรรวมทั้งหมด 178 คน ผู้ชาย 87 คน ผู้หญิง 91 คน อาชีพหลักคือ ทำไร่ข้าว ทำสวนปลูกพริก ปลูกเผือก เลี้ยงสัตว์ไว้กินและขายตามฤดูกาล มีโรงเรียนที่เป็นสาขาของ โรงเรียนบ้านแม่ปิง เปิดสอนในระดับชั้นอนุบาล ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีครู 3 คน มีนายปิยะ จุลละปิยะ เป็นตัวแทนผู้บริหารทำหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีนักเรียนทั้งหมด 33 คน ผู้นำหมู่บ้านคนปัจจุบันคือ นายสมเดช จะก่อ ตำแหน่งเป็นว่าที่ผู้ใหญ่บ้าน บ้านห้วยหวาย

ข้อมูลประชากรในหมู่บ้าน

กลุ่ม	จำนวน (คน)
เด็กก่อนวัยเรียน	12
เด็กวัยเรียน	44
หนุ่มสาวอายุ 18-25 ปี	26
ชาย/หญิงอายุ 26-40 ปี	36
ชาย/หญิงอายุ 41-50 ปี	33
ชาย/หญิง อายุมากกว่า 50 ปี	22
รวมจำนวนประชากรทั้งหมด	173

ทุกกลุ่มในตารางข้างบนส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ประจำในหมู่บ้านตลอด มีบางคนเท่านั้นที่มีอายุเกิน 18 ปีขึ้นไปทำงานนอกหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ไปทำงานรับจ้างตามร้านอาหารที่จังหวัดเชียงใหม่และลำปาง และทำงานก่อสร้าง

เชื้อชาติพันธุ์ในหมู่บ้าน

เชื้อชาติพันธุ์	จำนวนครัวเรือน	ศาสนาที่นับถือ
มูเซอร์	1	คริสต์
	34	พุทธ

อัตราการเกิดตายและอพยพในหมู่บ้าน

ปี พ.ศ.	จำนวนคนเกิด	จำนวนคนตาย	จำนวนคนอพยพเข้า	จำนวนคนอพยพออก
2549	3	1	5	-
2548	2	1	-	-
2547	2	-	-	-
2546	6	-	-	-
2545	2	-	-	-

ประวัติหมู่บ้าน

พื้นที่นี้ได้สันนิฐานว่ามีชาวเขาเผ่ามูเซอร์กลุ่มหนึ่งมาอาศัยอยู่ก่อนแล้ว และเป็นหย่อมบ้านที่มีชาวบ้านอาศัยอยู่มากพอสมควร โดยจากการสังเกตและพบหลักฐานต่าง ๆ เช่น ขอบเขตของหย่อมบ้านพบโบราณสถานที่เชื่อว่าเป็นที่ตั้งของวัดเก่า มีการนำก้อนหินจากลำห้วยมาทำเป็นสิ่งก่อสร้างคล้ายกับเป็นรั้วของวัด ต่อมาได้เกิดโรคระบาดขึ้นโดยไม่ทราบสาเหตุ จึงพากันอพยพไปอยู่ที่หมู่บ้านปายาง ตำบลแม่นาเติง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทำให้

กลายเป็นหย่อมบ้านร้าง หลักฐานที่พบว่าเกิดโรคระบาด คือ มีหลุมฝังศพมากมายและตามคำบอกเล่าของชาวบ้านปายาง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2527 มีนายจะหะ จะก่อ ได้เดินทางมาจากตำบลกีดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ได้มาสำรวจเป็นคนรุ่นแรกที่ได้เข้ามาอาศัยอยู่ และได้พาชาวบ้านกลุ่มหนึ่งมาอยู่ด้วย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องกัน แล้วต่อมาก็มีชาวบ้านที่เดินทางมาจากตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ได้อพยพเข้ามาอยู่เพิ่มอีกหลายครอบครัว โดยตั้งให้นายจะหะ จะก่อ เป็นผู้นำหมู่บ้านคนแรก พื้นที่แห่งนี้มีลำห้วยไหลผ่าน ชื่อว่าห้วยหวาย และยังมีลำห้วยเล็ก ๆ อีกหลายสายที่ไหลผ่านหมู่บ้าน จึงตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านห้วยหวาย”

ต่อมานายสมเดช จะก่อ ที่ได้รับการไว้วางใจจากชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองของอำเภอปาย แต่งตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน แทนนายจะหะ จะก่อ ผู้เป็นบิดา เนื่องจากว่านายจะหะ จะก่อ ได้ย้ายไปอาศัยอยู่ที่จังหวัดเชียงราย

ต่อมาในปี 2548 ได้มีการประชุมประชาคม 3 หมู่บ้าน คือบ้านท่าปาย บ้านแม่ปิง บ้านห้วยหวาย เรื่องหย่อมบ้านห้วยหวาย มีความประสงค์จะขอแยกออกเป็นหมู่บ้านโดยแยกจากหมู่บ้านแม่ปิงซึ่งเป็นหมู่บ้านหลัก ให้เหตุผลว่าเพื่อความเจริญและความสะดวกสบายในการพัฒนาหมู่บ้านและการของบประมาณจากหน่วยงานรัฐบาลที่จะสนับสนุนการก่อสร้างถนน สะพาน โรงเรียน การประกอบอาชีพ การสาธารณสุขในหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านมีความอยู่ดีจื้นกว่าความเป็นอยู่ตามปกติ ในที่ประชุมประชาคมยอมรับให้เป็นไปตามความต้องการ แต่ทางการก็ยังไม่มีการประกาศให้เป็นหมู่บ้าน จนล่วงเลยมาถึงปี 2550 ชาวบ้านต้องช่วยเหลือตัวเองเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีความสามารถที่จะพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญขึ้นได้เพราะไม่มีส่วนร่วมในการปกครองบริหารระดับท้องถิ่น ไม่มีเสียงเรียกร้องในการนำงบประมาณมาจัดสรรทำโครงการต่าง ๆ ในสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากว่าปัจจุบันยังคงเป็นส่วนหนึ่งในหมู่ที่ 4 ของหมู่บ้านแม่ปิง ซึ่งได้รับการช่วยเหลือเพียงปรับพื้นที่ทำสนามให้เด็กเล่นบริเวณโรงเรียนเท่านั้น

ข้อมูลภาพรวมการเกษตรของหมู่บ้าน

โครงการต้องการทราบข้อมูลทั่วไปในภาพรวมของหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ซึ่งพบว่า สิ่งสร้างชื่อเสียงให้คนภายนอกได้รู้จัก หรือคนภายนอกพูดถึงบ่อยมากที่สุดคือ วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่ามูเซอร์ที่ยังไม่เปลี่ยนแปลง รองลงมาได้แก่ พริกห้วยหวาย

ความจำเป็นขั้นต้นของการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้านที่สำคัญที่สุดคือ อาหาร รองลงมาได้แก่ พลังงานที่จำเป็นใช้ในบ้าน สุขอนามัยในครัวเรือน เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค และไม่สำหรับใช้สอยและสร้างที่อยู่ ตามลำดับ สำหรับแหล่งพลังงานที่ใช้ในบ้านได้มาจากไม้ฟืนและไฟฟ้าจากพลังงานแสงแดด

สิ่งที่ต้องการให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือมากที่สุดคือ ระบบตลาด รองลงมาได้แก่ การเพิ่มผลผลิตเกษตร การแปรรูปเพื่อบริโภค การจัดการระบบการผลิตที่ยั่งยืน การสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มเกษตรกร และการพัฒนาหัตถกรรมพื้นบ้าน ตามลำดับ

ปัจจุบันคนในชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้หลักจากการประกอบอาชีพทำไร่พริก ส่วนอาชีพรองเป็นการปลูกข้าวโพดและเผือก ฝรั่งและเลี้ยงสัตว์ ทั้งนี้ที่มาของรายได้ครัวเรือน (เฉพาะส่วนเป็นเงินสด) ตลอดปีได้มาจากผลผลิตพืช (พริกหนุ่มทั้งสดและแห้ง) มากที่สุด รองลงมาได้แก่ การเลี้ยงหมู ไก่ วัวควาย และรับจ้างก่อสร้าง ตามลำดับ ทั้งนี้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2550 เป็นต้นไปนั้น คนส่วนใหญ่ในชุมชนประสงค์จะประกอบอาชีพทำการเกษตรที่ยั่งยืน ปลูกพืชที่ตลาดต้องการโดยเฉพาะพืชผ้าเมืองหนาว

ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้จ่ายเงินในปีที่ผ่านมาด้วยเหตุผลมากที่สุดในเรื่อง การซื้อของกินของใช้ในบ้าน รองลงมาได้แก่ ซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม รักษาความเจ็บป่วย และการศึกษาบุตรตามลำดับ จากการสอบถามพบว่าค่าใช้จ่ายเงินสดในครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเงินทั้งสิ้นไม่เกินเดือนละ 600-800 บาท

ส่วนใหญ่คนในชุมชนจะซื้อสินค้าของใช้ในบ้านจาก ร้านค้าในหมู่บ้านมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ไปซื้อในเมือง และรถเร่ขายสินค้า ตามลำดับ ปัจจุบันคนในชุมชนกินผลผลิตจากพืชที่ปลูกกินเองในช่วงเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม หลังจากนั้นจะซื้อหาเอาเองจากรถมอเตอร์ไซด์ขายของเร่

ปัจจุบันชุมชนนี้มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 5,000 บาท โดยกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน รองลงมาคือ การกู้เงินกันเองระหว่างญาติพี่น้อง ทั้งนี้ส่วนใหญ่นำไปใช้เพื่อ ซื้อปัจจัยการผลิตทางเกษตร เช่น ปุ๋ยเคมี และสารเคมีกำจัดวัชพืช

ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

จำนวนครัวเรือนในชุมชนที่มีข้าวพอกินตลอดปี คิดเป็น 85 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด สำหรับครัวเรือนที่มีข้าวไม่พอกินตลอดปีนั้น ส่วนใหญ่มีข้าวหุงได้กินเพียง 9 เดือน ซึ่งสาเหตุเกิดจาก ได้ผลผลิตน้อยไม่พอกิน แต่ได้แก้ไขปัญหากันโดย ซื้อปุ๋ยเคมีมาใส่ในแปลงข้าวไร่ นอกจากนี้หมู่บ้านนี้มีธนาคารข้าวให้ยืมข้าวไปบริโภคแล้วใช้คืนในฤดูปลูกถัดไป

ความเจ็บป่วยที่พบบ่อยครั้งในชุมชน

จากการสำรวจพบโรคที่เป็นกันมากที่สุดคือ ไข้หวัด รองลงมาคือ ไข้มาเลเรีย

ศักยภาพการผลิตของชุมชน

โครงการต้องการทราบความสามารถของชุมชนในการทำการเกษตรที่ผ่านมา ทุนเดิม และภูมิปัญญาที่เอื้อต่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน ซึ่งพบว่า

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมู่บ้านที่มีอยู่ที่ชุมชนคิดว่าสำคัญที่สุดคือ ความเชื่อประเพณี พิธีกรรม รองลงมาได้แก่ ภาษาและวัฒนธรรม และการละเล่นการแสดงดนตรีและนันทนาการตามลำดับ

ชุมชนคิดว่าตนเองมีศักยภาพการพึ่งพาตนเองในเรื่อง อาหารในป่าตามธรรมชาติมากที่สุด รองลงมาได้แก่ วิถีชุมชนเป็นอยู่อย่างพอเพียง แหล่งน้ำอุปโภคบริโภคธรรมชาติ และ วัฒนธรรมช่วยเหลือเกื้อกูลกันเข้มแข็ง ตามลำดับ

สิ่งที่ชุมชนคิดว่ายังไม่เปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้แก่ ภาษาท้องถิ่น รองลงมาได้แก่ ประเพณีวัฒนธรรม การกินการอยู่ การปกครองกันเอง และความสุขสงบในสังคมชุมชน ตามลำดับ

การสืบสานประเพณีวัฒนธรรมนั้น กลุ่มประชากรที่ไปร่วมงานเป็นประจำส่วนใหญ่เป็นกลุ่ม หนุ่มสาวอายุ 18-25 ปี รองลงมาได้แก่ กลุ่มชาย/หญิงอายุ 26-40 ปี ชาย/หญิงอายุ 41-50 ปี และกลุ่มชาย/หญิงมากกว่า 50 ปี ตามลำดับ

คนในชุมชนมีวิธีการพักผ่อนหย่อนใจโดย การพูดคุยกันในบ้าน รองลงมาได้แก่ ดูโทรทัศน์ พุดคุยกันภายในชุมชน เข้าเมือง และการพูดคุยกันกับบ้านใกล้เคียง

ปฏิทินกิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

เดือน		กิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (เรียงตามความสำคัญ)		
		1	2	3
มกราคม	ต้น			
	ปลาย	เตรียมของใช้ที่จำเป็น		
กุมภาพันธ์	ต้น	ประเพณีขึ้นปีใหม่มกีนวอ		
	ปลาย			
มีนาคม	ต้น			
	ปลาย			
เมษายน	ต้น	ประเพณีก่อกองทราย	ประเพณีตานศาลา	
	ปลาย			
พฤษภาคม	ต้น			
	ปลาย			
มิถุนายน	ต้น			
	ปลาย	ประเพณีบูชาผีบรรพบุรุษ (ปลุกข้าวไร่)		
กรกฎาคม	ต้น	ประเพณีบูชาผีบรรพบุรุษ (ปลุกข้าวไร่)		
	ปลาย	ประเพณีตานข้าวสาลี (ข้าวโพด)		
สิงหาคม	ต้น			
	ปลาย			
กันยายน	ต้น			
	ปลาย			

ปฏิทินกิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (ต่อ)

เดือน		กิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (เรียงตามความสำคัญ)		
		1	2	3
ตุลาคม	ต้น			
	ปลาย	ประเพณีกินข้าวใหม่		
พฤศจิกายน	ต้น			
	ปลาย			
ธันวาคม	ต้น			
	ปลาย			

ระบบการผลิตเกษตร

โครงการต้องการทราบระบบการจัดการผลิตทางการเกษตรตลอดปีของชุมชน ซึ่งผลจากการสำรวจพบว่า พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดบ้าน (พื้นที่ไร่ นาและสวน) ที่เหมาะสมประมาณ 700 ไร่ มีพื้นที่ว่างเปล่าที่ทำการเกษตรประมาณ 200 ไร่ ซึ่งพื้นที่ทำกินที่ว่างเปล่านี้ มีความคิดว่าจะปลูกพืชที่ได้รับคำแนะนำ ด้วยวิธีการขอความช่วยเหลือด้านการฝึกอบรมและปัจจัยการผลิต

ชุมชนมีความคิดเห็นในเรื่องพื้นที่ทำการเกษตรของตนว่า ต้องการให้เป็นมรดกห้ามซื้อขาย รองลงมาคือ เป็นมรดกทำเกษตรอย่างเดียว ตามลำดับ

ผลผลิตการเกษตรที่ผลิตได้ในชุมชนมากที่สุดได้แก่ ข้าวไร่ รองลงมาได้แก่ พริกหนุ่ม และการเลี้ยงควาย ตามลำดับ

พืชที่ปลูกมากที่สุดในชุมชนได้แก่ พริก มีพื้นที่ปลูกประมาณ 100 ไร่ ปลูกในช่วงเดือน พฤษภาคม-มิถุนายน มีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อขาย มีการใช้ปุ๋ยเคมี กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือจะเก็บไว้กินและทำพันธุ์ในปีถัดไป

พืชลำดับที่ 2 คือ ข้าวโพด มีพื้นที่ปลูกประมาณ 80 ไร่ ซึ่งจะปลูกในช่วงเดือน พฤษภาคม-มิถุนายน มีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อกินและเป็นอาหารสัตว์ ไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยคอก กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือได้เก็บไว้ทำเชื้อพันธุ์ในปีถัดไป

พืชลำดับที่ 3 คือ เผือก มีพื้นที่ปลูกประมาณ 15 ไร่ ซึ่งจะปลูกในช่วงเดือน พฤษภาคม-มิถุนายน มีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อขายและเป็นอาหารสัตว์ มีการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียว กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือได้เก็บไว้ทำพันธุ์ในปีถัดไป

ผลผลิตเกษตรที่ชาวบ้านปลูกเพื่อขายเป็นรายได้เป็นหลักมากที่สุดได้แก่ พริกหนุ่ม รองลงมาได้แก่ ข้าวโพดและเผือก สำหรับผลผลิตเกษตรที่ชาวบ้านปลูกเพื่อบริโภคทุกวันได้แก่ ข้าวไร่และพริก

ชุมชนคิดว่าปัญหาที่เป็นข้อจำกัดการผลิตทางการเกษตรที่สำคัญที่สุดคือ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน รองลงมาได้แก่ เงินทุน ตลาดรับซื้อ และปริมาณน้ำแหล่งน้ำ ตามลำดับ

ปัญหาที่พบในการผลิตการเกษตรในชุมชนนี้พบว่า ราคาของผลผลิตเกษตรที่ได้รับในปัจจุบันยังไม่เหมาะสม เพราะ พ่อค้าคนกลางกดราคา ชาวบ้านไม่มีรถขนส่งไปขายเอง

ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นกับการทำการเกษตรที่ผ่านมาได้แก่ ปัญหาดินถล่ม

ปัญหาที่ต้องการแก้ไขเร่งด่วนคือ น้ำใช้ในแปลงปลูกพืช ร่องลงไปได้แก่ การฟื้นฟูสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดิน และตลาดรับซื้อผลผลิต

สภาพภูมิอากาศในปัจจุบัน เหมือนกับอดีตที่ผ่านมา โดยมีฤดูกาลดังนี้ ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนสิงหาคม ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ และฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม ถึงเดือนเมษายน

ปฏิทินกิจกรรมการเกษตรตลอดปี

เดือน		กิจกรรมการเกษตรเป็นรายเดือน (เรียงตามความสำคัญจาก 1-4)			
		1	2	3	4
มกราคม	ต้น				
	ปลาย				
กุมภาพันธ์	ต้น				
	ปลาย				
มีนาคม	ต้น				
	ปลาย				
เมษายน	ต้น	หว่านกล้าพริก			
	ปลาย				
พฤษภาคม	ต้น	ปลูกพริก	ปลูกข้าวไร่	ปลูกข้าวโพด	ปลูกเผือก
	ปลาย				
มิถุนายน	ต้น				
	ปลาย				
กรกฎาคม	ต้น				
	ปลาย				
สิงหาคม	ต้น				
	ปลาย				
กันยายน	ต้น				
	ปลาย				
ตุลาคม	ต้น	หว่านผักกาด			
	ปลาย				
พฤศจิกายน	ต้น				
	ปลาย				
ธันวาคม	ต้น				
	ปลาย				

ความเข้มแข็งของกลุ่มจัดตั้งทางการเกษตร ไม่มีการจัดตั้งกลุ่มทางการเกษตร

การเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตร

โครงการมีจุดประสงค์เพื่อต้องการทราบข้อมูลผลผลิตการเกษตรที่มีศักยภาพการเพิ่มมูลค่าของชุมชนและสิ่งที่ต้องการให้ช่วยเหลือ ซึ่งพบว่าผลผลิตการเกษตรที่ชุมชนคิดว่าจะเพิ่มมูลค่าได้แก่

ผลผลิตที่ 1 ได้แก่ กระเทียม ซึ่งต้องการทำผลิตภัณฑ์จากกระเทียม แต่ผลิตภัณฑ์นี้ไม่เคยทำ ต้องการให้โครงการช่วยเหลือ

ผลผลิตที่ 2 ได้แก่ ผักในฤดูหนาว โดยต้องการนำไปขาย แต่ยังไม่เคยทำ และต้องการให้ช่วยเหลือ เพื่อเพิ่มรายได้ให้ชาวบ้าน

ชุมชนคิดว่าราคาของสินค้าเกษตรกรรมปัจจุบันนี้ ไม่คุ้มค่าเหนื่อย และไม่คุ้มทุน ซึ่งภาครัฐ ควรรับซื้อทั้งหมด หรือจัดตั้งตัวแทนขายในหมู่บ้าน โดยสนับสนุนงบประมาณให้ชุมชนเป็นตัวกลางรับซื้อแล้วนำไปขาย

ความพร้อมของชุมชน ในการใช้เทคโนโลยีเพิ่มผลผลิต

โครงการต้องการทราบความเข้มแข็งของชุมชนในการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตเกษตร ซึ่งผลการสำรวจพบว่า

ด้านแรงงานในกลุ่ม ชุมชนต้องการเทคโนโลยีการแปรรูปกระเทียมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การแปรรูปอาหารพื้นบ้าน การปลูกผักปลอดสารพิษและการแปรรูปถั่วเหลือง ตามลำดับ ทั้งนี้ชุมชนยังมีความคิดว่ายังจำเป็นต้องจ้างแรงงานเพิ่มเติมแม้ว่ามีกลุ่มทำงานอยู่แล้ว ถ้ามีแรงงานในกลุ่มไม่เพียงพอ แต่จะทำงานให้สำเร็จได้ โดยขอความช่วยเหลือจากทางราชการ ถ้าไม่มีคนในกลุ่มช่วยทำงาน แต่มีพื้นที่เหมาะสมในการผลิตมีความคิดเห็นว่า จะจ้างแรงงานจากหมู่บ้านอื่นมาช่วย

สำหรับการทำการเกษตรนั้น คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่คิดว่า ต้องการทำต่อไปถ้ามีการแก้ไขปัญหา รองลงมาได้แก่ ทำแล้วมีความสุขตามสมควร และทำแล้วเกิดความภาคภูมิใจมาก

ปัจจุบันสังคมในหมู่บ้านไม่มีปัญหาทางสังคม เนื่องจากทุกคนอยู่กันอย่างเป็นพี่น้องให้ความเคารพกัน ผู้นำชุมชนคิดว่าสิ่งที่เป็นความสุขของชีวิตตั้งแต่ในอดีตจนถึงอนาคตคือ ขอให้ชุมชนอยู่ดีมีสุข

ด้านความรู้ของกลุ่มสมาชิก กลุ่มสมาชิกในหมู่บ้านไม่เคยได้ทำงาน/อบรม/มีประสบการณ์การเพิ่มมูลค่าผลผลิตใดๆ ทั้งสิ้น

ด้านความพร้อมของพื้นที่/วัตถุดิบ มีพื้นที่พืชหรือวัตถุดิบที่ได้อยู่แล้ว แต่ถ้าไม่มี ก็คิดว่าจะซื้อจากในเมืองปาย อย่างไรก็ตามคิดว่าพื้นที่หรือวัตถุดิบเดิมเหมาะสม ไม่ต้องการปรับเปลี่ยนใหม่

ผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในธุรกิจท่องเที่ยว

โครงการต้องการทราบผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนทำอยู่แล้ว หรือยังไม่มี แต่ตั้งใจจะทำให้เกิดขึ้น ซึ่งจากผลการสำรวจพบว่า ไม่มีผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนคิดว่าทำได้ และไม่มีผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน ทั้งนี้คิดว่าทำไม่ได้ เพราะไม่มีความรู้เรื่องนี้

ศักยภาพการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร

โครงการต้องการทราบศักยภาพของหมู่บ้านและความพร้อมของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศ จากผลการสำรวจพบว่า สิ่งที่กำลังจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวพักแรมในหมู่บ้านในด้านต่างๆ คือ

ด้านสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ได้แก่ น้ำตกติดหมู่บ้านที่สูงประมาณ 10-12 เมตร

ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ได้แก่ วัดร้างและบริเวณสนามบินเก่าของราชการ

ด้านศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ การแสดงเต้นรำของชนเผ่ามูเซอร์

หมู่บ้านนี้มีที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยวในหมู่บ้าน เป็นบ้านชาวบ้าน (โฮมสเตย์)

จำนวน 20 หลัง ราคาที่พักเฉลี่ยวันละ 70 บาทต่อคนและรวมค่าอาหารหนึ่งมื้อ

หมู่บ้านนี้มีกฎระเบียบเกี่ยวกับการเข้าพักแรมของนักท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

1. ห้ามนำสารเสพติดมาใช้ในหมู่บ้าน

2. ห้ามผิดประเพณีของชนเผ่า

ปัญหาต่างๆ ของการท่องเที่ยวที่มีการพักแรมในหมู่บ้านคือ ฤดูฝนมีนักท่องเที่ยวเข้ามาพักแรมน้อย

สำหรับการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรนั้น ส่วนใหญ่เห็นด้วย เพราะว่า ชาวบ้านจะได้มีรายได้เพิ่มขึ้น เด็กๆ ได้เรียนรู้ภาษามากขึ้น ทั้งนี้มีสิ่งที่จะเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม ที่เป็นเอกลักษณ์ทางการเกษตรของหมู่บ้านที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยว ได้แก่ ทิวทัศน์สภาพป่าเขารอบหมู่บ้าน มีประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมทั้งการกินวอ (7 วัน) ประเพณีตานศาลา และประเพณีกินข้าวใหม่ แต่ไม่มีกิจกรรมการทำเกษตรตลอดปี มีผลผลิตการเกษตร (หรืออาหาร) ที่คิดว่าจะขายให้นักท่องเที่ยวเป็น ข้าวโพดปิ้ง ไม่มีผลิตภัณฑ์งานฝีมือที่คิดว่าจะขายให้นักท่องเที่ยว

เส้นทางจากหมู่บ้านถึงถนนทางหลวงประมาณ 8 กิโลเมตร เข้าออกลำบากมากในฤดูฝน แต่สะดวกในฤดูแล้ง ปกติใช้เวลาประมาณ 20 นาที ระยะทางจากปากทางเข้าหมู่บ้านถึงอำเภอเมืองปายประมาณ 30 กิโลเมตร ใช้เวลา 40-50 นาที

สำหรับประเด็นความต้องการให้ส่วนราชการสนับสนุนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรในหมู่บ้าน คือ ทำถนนลูกรังอัดแน่น (ไม่ทำคอนกรีต) วางท่อระบายน้ำที่ถนนผ่าน และทำสะพานเข้าหมู่บ้าน

4. หมู่บ้านโป่งน้ำร้อน ตำบลห้วยอี

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน

หมู่บ้านโป่งน้ำร้อน เป็นหย่อมบ้านทรายขาว ตำบลห้วยอี มีอาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตพื้นที่บ้านทุ่งยาว ตำบลทุ่งยาว

ทิศใต้ ติดต่อกับเขตพื้นที่ตำบลทุ่งยาวและบ้านแม่ปิง ตำบลแม่สี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตพื้นที่ด้านในของตำบลแม่สี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตพื้นที่ตำบลทุ่งยาว

ภาพถ่ายทางอากาศแสดงสภาพภูมิศาสตร์และสถานที่สำคัญของบ้านโป่งน้ำร้อน ตำบลแม่สี

ข้อมูลประชากรในหมู่บ้าน

กลุ่ม	จำนวน (คน)
เด็กก่อนวัยเรียน	4
เด็กวัยเรียน	11
หนุ่มสาวอายุ 18-25 ปี	11
ชาย/หญิงอายุ 26-40 ปี	9
ชาย/หญิงอายุ 41-50 ปี	16
ชาย/หญิง อายุมากกว่า 50 ปี	34
รวมจำนวนประชากรทั้งหมด	85

คนในหมู่บ้านนี้เป็นคนเมืองพูดภาษาท้องถิ่น มีจำนวน 20 ครอบครัว นับถือศาสนาพุทธ แยกย่อยตามอายุได้ดังนี้

ข้อมูลภาพรวมการเกษตร

โครงการต้องการทราบข้อมูลการเกษตรทั่วไปเป็นภาพรวมของชุมชนในหมู่บ้าน ซึ่งจากการสำรวจพบประเด็นต่างๆ ดังนี้ สิ่งสร้างชื่อเสียงให้คนภายนอกได้รู้จัก หรือคนภายนอกพูดถึงบ่อยมากที่สุดคือ แคมป์ช้าง รองลงมาได้แก่ การล่องแพและน้ำพุร้อน

ความจำเป็นขั้นต้นของการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้านที่สำคัญที่สุดคือ อาหาร รองลงมาได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม สุขภาวะในครัวเรือน ยารักษาโรค และไม้สำหรับใช้สอยและสร้างที่อยู่ ตามลำดับสำหรับแหล่งพลังงานที่ใช้ในบ้านส่วนใหญ่ได้มาจากไฟฟ้า แก๊สและไม้ฟืนตามลำดับ

สิ่งที่ต้องการให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือมากที่สุดคือ ระบบตลาด รองลงมาได้แก่ การจัดระบบการผลิตเกษตรที่ยั่งยืน การพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มเกษตรกร ตามลำดับ

ปัจจุบันคนในชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้หลักจากการประกอบอาชีพการเกษตร ส่วนอาชีพรองเป็นการรับจ้างทั่วไป ทั้งนี้ที่มาของรายได้ครัวเรือนตลอดปี (เฉพาะส่วนเป็นเงินสด) มากที่สุดที่มาจากผลผลิตพืช (ถั่วเหลือง ถั่วเขียว และไม้ดอก เรียงตามลำดับ) รองลงมาได้แก่ ธุรกิจการท่องเที่ยว (ขี่ช้าง ล่องแพและน้ำพุร้อน) การเลี้ยงวัวควาย และรับจ้างก่อสร้างตามลำดับ ทั้งนี้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2550 เป็นต้นไปนั้น คนส่วนใหญ่ในชุมชนประสงค์จะประกอบอาชีพทำการเกษตร

ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้จ่ายเงินในปีที่ผ่านมาด้วยเหตุผลซื้อปัจจัยการเกษตรมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ตู้เย็น ทีวี รถ โทรศัพท์ การศึกษาบุตร และซื้อของกินของใช้ในบ้าน ตามลำดับ จากผลการสอบถามพบว่า ค่าใช้จ่ายเงินสดในครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่เกินเดือนละ 4,000-5,000 บาท

การซื้อสินค้ามาใช้ในการบ้านนั้น ส่วนใหญ่คนในชุมชนจะซื้อจากร้านค้าในหมู่บ้านมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ไปซื้อเองในเมืองและตลาดในหมู่บ้าน ตามลำดับ ปัจจุบันคนในชุมชนกินผลผลิตจากพืชที่ได้มาจาก การปลูกกินเอง และซื้อจากตลาดเมืองปาย ตามลำดับ

ปัจจุบันชุมชนนี้มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 30,000 บาท โดยกู้เงินจาก ธกส. ทั้งนี้ส่วนใหญ่ใช้เพื่อการลงทุนทำการเกษตร

ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

จำนวนครัวเรือนในชุมชนที่มีข้าวพอกินตลอดปี คิดเป็น 70 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด สำหรับครัวเรือนที่มีข้าวไม่พอกินตลอดปีนั้น ส่วนใหญ่มีข้าวหุงได้กินเพียง 3 เดือน สาเหตุที่มีข้าวหุงกินไม่ตลอดปีเพราะ ไม่มีพื้นที่นาของตัวเอง แต่ได้แก้ไขปัญหากันโดยซื้อจากตลาด และยังไม่มีการขนาข้าวในหมู่บ้าน

ความเจ็บป่วยที่พบบ่อยครั้งในชุมชน

จากการสำรวจพบโรคที่เป็นกันมากที่สุดคือ ไข้หวัดทั่วไป ตามลำดับ

ศักยภาพการผลิตของชุมชน

โครงการต้องการทราบความสามารถของชุมชนในการทำการเกษตรที่ผ่านมา ทนเดิม และภูมิปัญญาที่เอื้อต่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน ซึ่งพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมู่บ้านที่มีอยู่ที่ชุมชนคิดว่าสำคัญที่สุดคือ ความเชื่อประเพณีพิธีกรรม รองลงมาได้แก่ การประกอบอาชีพ และทำมาหากิน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการปลูกต้นไม้

ชุมชนคิดว่าตนเองมีศักยภาพการพึ่งพาตนเองในเรื่องมีน้ำธรรมชาติพอเพียงทำการเกษตรในฤดูแล้งมากที่สุด รองลงมาได้แก่ อาหารในป่าตามธรรมชาติ วัฒนธรรมช่วยเหลือเกื้อกูลกันเข้มแข็ง และเศรษฐกิจชุมชนที่ดี ตามลำดับ

สิ่งที่ชุมชนคิดว่ายังไม่เปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมากที่สุดได้แก่ ภาษาท้องถิ่น รองลงมาได้แก่ ประเพณีวัฒนธรรม วิธีการเกษตรในชุมชน และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน

การสืบสานประเพณีวัฒนธรรมนั้น กลุ่มประชากรที่ไปร่วมงานเป็นประจำมากที่สุดได้แก่ กลุ่มชาย/หญิงอายุ 26-40 ปี รองลงมาได้แก่ ชาย/หญิงอายุ 41-50 ปี หญิงสาวอายุ 18-25 ปี ชาย/หญิงมากกว่า 50 ปีและเด็กในวัยเรียน ตามลำดับ

คนในชุมชนมีวิธีการพักผ่อนหย่อนใจโดยการพูดคุยกันกับบ้านใกล้เคียงมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ พูดคุยกันในชุมชน และเข้าเมือง ตามลำดับ

ปฏิทินกิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

เดือน		กิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (เรียงตามความสำคัญ)		
		1	2	3
มกราคม	ต้น			
	ปลาย			
กุมภาพันธ์	ต้น			
	ปลาย			
มีนาคม	ต้น			
	ปลาย			
เมษายน	ต้น	ประเพณีก่อเจดีย์ทราย	ประเพณีรดน้ำดำหัว	
	ปลาย			
พฤษภาคม	ต้น			
	ปลาย	วันวิสาขบูชา		

ปฏิทินกิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (ต่อ)

เดือน		กิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (เรียงตามความสำคัญ)		
		1	2	3
มิถุนายน	ต้น			
	ปลาย			
กรกฎาคม	ต้น	วันเข้าพรรษา		
	ปลาย			
สิงหาคม	ต้น			
	ปลาย			
กันยายน	ต้น			
	ปลาย			
ตุลาคม	ต้น	วันออกพรรษา		
	ปลาย			
พฤศจิกายน	ต้น	ประเพณีดับไฟเทียน		
	ปลาย	วันลอยกระทง		
ธันวาคม	ต้น	ถวายผ้าเหลือง		
	ปลาย			

ระบบการผลิตเกษตร

โครงการมีจุดประสงค์ต้องการทราบระบบการจัดการผลิตทางการเกษตรตลอดปีของชุมชน ซึ่งผลจากการสำรวจพบว่า พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดบ้าน (พื้นที่ไร่ นาและสวน) ที่เหมาะสมประมาณ 200 ไร่ ไม่มีพื้นที่ว่างเปล่าที่ทำการเกษตร ทั้งนี้ชุมชนมีความคิดเห็นในเรื่องพื้นที่ทำกินการเกษตรของตนว่า ต้องการให้เป็นมรดกทำเกษตรอย่างเดียว

ผลผลิตการเกษตรที่ผลิตได้ในชุมชนมากที่สุดได้แก่ ถั่วเหลือง รองลงมาได้แก่ ข้าวนา และมะม่วง

พืชที่ปลูกมากที่สุดในชุมชน ได้แก่ ถั่วเหลือง มีพื้นที่ปลูกประมาณ 83 ไร่ ปลูกในช่วงเดือนมิถุนายน โดยปลูกเพื่อขาย มีการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียว

พืชลำดับที่ 2 คือ กล้ายและไม้ดอก มีพื้นที่ปลูกประมาณ 90 ไร่ ปลูกในช่วงเดือนพฤษภาคม โดยประสงค์ปลูกเพื่อขายและแปรรูป มีการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียว

พืชลำดับที่ 3 คือ ข้าว มีพื้นที่ปลูกประมาณ 37 ไร่ ปลูกในช่วงเดือนกรกฎาคม มีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อกินในครัวเรือน มีการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียว กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือได้เก็บไว้ขาย

ผลผลิตเกษตรที่ชาวบ้านปลูกเพื่อขายเป็นรายได้เป็นหลักมากที่สุดได้แก่ ถั่วเหลือง รองลงมาได้แก่ ไม้ดอก นอกจากนี้ผลผลิตเกษตรที่ชาวบ้านปลูกเพื่อบริโภคทุกวันได้แก่ ข้าว

ชุมชนคิดว่าปัญหาที่เป็นข้อจำกัดการผลิตทางการเกษตรที่สำคัญที่สุดคือ ราคาซื้อขาย รองลงมาได้แก่ ตลาดรับซื้อ สภาพพื้นที่ปลูก และความรู้ประสบการณ์ ตามลำดับ

ปัญหาที่พบในการผลิตการเกษตรในชุมชนนี้และต้องการแก้ไขเร่งด่วนคือ ที่ทำกินไม่พอเพียง

สภาพภูมิอากาศในปัจจุบัน ไม่เหมือนกับอดีตที่ผ่านมา ฝนตกน้อยลง ร้อนมากขึ้นและหนาวน้อยลง โดยมีฤดูกาลดังนี้ ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงเดือนกันยายน ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนมกราคม และฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม

ปฏิทินกิจกรรมการเกษตรตลอดปี

เดือน		กิจกรรมการเกษตรเป็นรายเดือน (เรียงตามความสำคัญจาก 1-5)				
		1	2	3	4	5
มกราคม	ต้น					
	ปลาย					
กุมภาพันธ์	ต้น					
	ปลาย					
มีนาคม	ต้น	ตัดต้นกล้วย				
	ปลาย					
เมษายน	ต้น					
	ปลาย					
พฤษภาคม	ต้น	ปลูกต้นกล้วย	ปลูกไม้ดอก			ปลูกอ้อย
	ปลาย		ปลูกไม้ดอก		หว่านกล้า	
มิถุนายน	ต้น		ปลูกไม้ดอก	ปลูกถั่วเหลือง		
	ปลาย		ปลูกไม้ดอก	ปลูกถั่วเหลือง		
กรกฎาคม	ต้น				ปลูกข้าวนา	
	ปลาย				ปลูกข้าวนา	
สิงหาคม	ต้น					
	ปลาย					
กันยายน	ต้น					
	ปลาย					
ตุลาคม	ต้น			เกี่ยวถั่วเหลือง	เกี่ยวข้าว	
	ปลาย			เกี่ยวถั่วเหลือง	เกี่ยวข้าว	
พฤศจิกายน	ต้น					
	ปลาย					
ธันวาคม	ต้น					ตัดอ้อย
	ปลาย					

ความเข้มแข็งของกลุ่มจัดตั้งทางการเกษตร ไม่มีการจัดตั้งกลุ่มทางการเกษตร

การเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตร

โครงการมีจุดประสงค์เพื่อต้องการทราบข้อมูลผลผลิตการเกษตรที่มีศักยภาพการเพิ่มมูลค่าของชุมชนและสิ่งที่ต้องการให้ช่วยเหลือ ซึ่งพบว่า ผลผลิตการเกษตรที่ชุมชนคิดว่าจะเพิ่มมูลค่าได้แก่ ถั่วเหลือง โดยต้องการทำผลิตภัณฑ์ ถั่วเน่าแผ่น ซึ่งผลิตภัณฑ์นี้ไม่เคยทำเพราะไม่มีเงินทุน และผลิตภัณฑ์อื่นๆ ได้แก่ น้ำพริกพื้นบ้าน (น้ำพริกปลาป่น) ซึ่งผลิตภัณฑ์นี้ไม่เคยทำ

ชุมชนคิดว่าราคาของสินค้าเกษตรกรรมปัจจุบันนี้ ไม่เหมาะสม ซึ่งภาครัฐ ควรมีนโยบายหรือมีส่วนร่วมสำคัญที่สุดในด้านการประกันราคา รองลงมาได้แก่ด้านชุมชนตั้งตัวกลางรับซื้อเองแล้วนำไปขายและรัฐสนับสนุนงบประมาณให้ชุมชนเป็นตัวกลางรับซื้อแล้วนำไปขายตามลำดับ

ความพร้อมของชุมชน ในการใช้เทคโนโลยีเพิ่มผลผลิต

โครงการต้องการทราบความเข้มแข็งของชุมชนในการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตเกษตร ซึ่งผลการสำรวจพบว่า

ด้านแรงงานในกลุ่ม ชุมชนในหมู่บ้านนี้มีการทำการเกษตรน้อยไม่มีปัญหาแรงงาน คนในหมู่บ้านนี้คิดว่าทำแล้วมีความสุขตามสมควร และปัจจุบันสังคมในหมู่บ้านกำลังมีปัญหาสังคมด้านความยากจน เนื่องจากไม่มีพื้นที่ทำกิน ผู้นำชุมชนคิดว่าสิ่งที่มีความสุขของชีวิตตั้งแต่ในอดีตจนถึงอนาคตคือ การมีกินมีอยู่ของชุมชนในหมู่บ้าน

ด้านความรู้ของกลุ่มสมาชิก กลุ่มชุมชนในหมู่บ้านนี้ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม

ด้านความพร้อมของพันธุ์/วัตถุดิบ มีพันธุ์พืชหรือวัตถุดิบที่ติดอยู่แล้ว แต่ถ้าไม่มี จะซื้อจากหมู่บ้านอื่น ถ้ามีพันธุ์หรือวัตถุดิบใหม่ก็ยังไม่อยากจะทำทดลองเพราะกลัวไม่เหมาะสมกับสภาพดิน

ผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในธุรกิจท่องเที่ยว

เพื่อต้องการทราบผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนทำอยู่แล้ว หรือยังไม่มี แต่ตั้งใจจะทำให้เกิดขึ้น ซึ่งจากผลการสำรวจพบว่า ผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนคิดว่าทำได้คือ แปรรูปถั่วและน้ำพริก ซึ่งมีแหล่งวัตถุดิบอยู่แล้วในหมู่บ้าน สำหรับผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ ของหมู่บ้านคือ กล้วยและอ้อย ที่ปลูกเพื่อให้นักท่องเที่ยวซื้อเป็นอาหารว่าง หมู่บ้านนี้ยังไม่มีผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนภาคภูมิใจ

ศักยภาพการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร

โครงการต้องการทราบศักยภาพของหมู่บ้านและความพร้อมของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศ จากผลการสำรวจพบว่า

สิ่งที่คาดว่าจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวพักผ่อนในหมู่บ้านที่สำคัญที่สุดคือ แหล่งธรรมชาติท่องเที่ยวได้แก่ น้ำพุร้อน

หมู่บ้านนี้มีที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยวในหมู่บ้าน เป็นรีสอร์ท จำนวน 60 หลัง และเกสเฮาส์ จำนวน 15 หลัง โดยราคาที่พักและอาหารขึ้นกับเจ้าของ กฎระเบียบเกี่ยวกับการเข้าพักแรมของนักท่องเที่ยวของหมู่บ้าน คือ ห้ามส่งเสียงดังรบกวนชาวบ้าน หลังเวลา 22.00 น.

การพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์เกษตร ส่วนใหญ่เห็นด้วย แต่ควรจะให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการเอง หมู่บ้านนี้ห่างจากอำเภอปาย 8 กิโลเมตร ใช้ระยะเวลา 10-15 นาที สำหรับความต้องการให้ส่วนราชการสนับสนุนคือ สนับสนุนการสอนภาษาต่างประเทศให้ชาวบ้านและช่วยประชาสัมพันธ์

5. หมู่บ้านแม่นะ ตำบลแม่นาเติง

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน

ตั้งอยู่ที่บ้านแม่นะ หมู่ที่ 8 ตำบลแม่นาเติง อำเภอบาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน อยู่ริมฝั่งแม่น้ำสองสายคือแม่นะและแม่น้ำของ เป็นหมู่บ้านที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีต้นไม้รอบด้าน มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับบ้านไทรงาม
ทิศใต้	ติดต่อกับบ้านแม่นาเติง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับบ้านนาจลอง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับบ้านปางแปก

ภาพถ่ายทางอากาศแสดงสภาพภูมิศาสตร์และสถานที่สำคัญของหมู่บ้านแม่นะ ตำบลแม่นาเติง

เชื้อชาติพันธุ์ในหมู่บ้าน

เชื้อชาติพันธุ์	จำนวนครัวเรือน	ศาสนาที่นับถือ
ไทยใหญ่	25	พุทธ
ลีซอ	5	พุทธ
คนเมือง	10	พุทธ

อัตราการเกิดตายและอพยพในหมู่บ้าน

ปี พ.ศ.	จำนวนคนเกิด	จำนวนคนตาย	จำนวนคนอพยพเข้า	จำนวนคนอพยพออก
2549	3	1	-	-
2548	-	-	-	-
2547	5	2	-	-
2546	2	-	-	-
2545	2	1	-	-

หมู่บ้านนี้มีระบบสาธารณูปโภคไฟฟ้าภูมิภาค น้ำประปา โทรศัพท์สาธารณะและส่วนตัว มีแหล่งน้ำสาธารณะจากแม่น้ำของและแม่น้ำนะ ชาวบ้านส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ประจำในหมู่บ้านตลอด มีบางคนที่ย้ายถิ่น 18 ปีขึ้นไปทำงานนอกหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ไปทำงานรับจ้างที่เชียงใหม่

ประวัติหมู่บ้าน

หมู่บ้านแห่งนี้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2460 โดยมีนายดวงคำและพ่อเผ่าหน่อ ทามูลเป็นผู้ก่อตั้ง ต่อมาเมื่อพ่อเผ่าหน่อ ก้าวขึ้น เข้ามาอยู่จนมีการตั้งเป็นหมู่บ้าน มีพ่อหลวงจากอดีตจนถึงปัจจุบันมาแล้ว 6 คน เมื่อปี พ.ศ. 2548 หมู่บ้านนี้ได้ประสบอุทกภัยน้ำป่าไหลหลาก ทำให้บ้านเรือนราษฎรที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำได้รับความเสียหาย ถนนที่ใช้สัญจรในหมู่บ้านขาด สถานที่ท่องเที่ยวได้รับความเสียหาย

ข้อมูลภาพรวมการเกษตรของหมู่บ้าน

โครงการต้องการทราบข้อมูลทั่วไปในภาพรวมของหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ซึ่งพบว่า สิ่งสร้างชื่อเสียงให้คนภายนอกได้รู้จัก หรือคนภายนอกพูดถึงบ่อยมากที่สุดคือ วัฒนธรมที่สร้างด้วยไม้ทั้งหลัง

ความจำเป็นขั้นต้นของการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้านที่สำคัญที่สุดคือ อาหาร รองลงมาได้แก่ ยารักษาโรค และพลังงานที่จำเป็นใช้ในบ้าน ตามลำดับ สำหรับแหล่งพลังงานที่ใช้ในบ้านได้มาจาก ไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ไม้ฟืนและแก๊ส ตามลำดับ

สิ่งที่ต้องการให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือมากที่สุดคือ ระบบตลาด รองลงมาได้แก่ พัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตร จัดตั้งวิสาหกิจชุมชน การแปรรูปเพื่อบริโภค และการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เกษตร ตามลำดับ

ปัจจุบันคนในชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้หลักจากการประกอบอาชีพการเกษตร ส่วนอาชีพรองเป็นการรับจ้างทั่วไป ซึ่งที่มาของรายได้ (เฉพาะส่วนเป็นเงินสด) ในครัวเรือนตลอดปีมาจาก ผลผลิตพืช (ถั่วเหลืองและกระเทียม) มากที่สุด สำหรับสิ่งที่ทำรายได้รองลงมาได้แก่ รับจ้างก่อสร้างทั่วไปและทำเกสเฮาส์ และการเลี้ยงหมู ไก่ วัวควาย ทั้งนี้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2550 เป็นต้นไปนั้น คนส่วนใหญ่ในชุมชนประสงค์จะประกอบอาชีพทำการเกษตร

ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้จ่ายเงินในปีที่ผ่านมาด้วยเหตุผลซื้อของกินของใช้ในบ้านมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การศึกษาบุตร สร้างบ้าน ซื้อปัจจัยการเกษตร ซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกในบ้าน และซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ตามลำดับ จากผลการสอบถามพบว่า ค่าใช้จ่ายเงินสดในครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเงินทั้งสิ้นไม่เกินเดือนละ 3,000-4,500 บาท

คนในหมู่บ้านจะซื้อสินค้ามาใช้ในบ้านจากร้านค้าในเมืองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ร้านค้าในหมู่บ้าน และรถเร่ขายสินค้า ตามลำดับ ปัจจุบันคนในชุมชนกินผลผลิตจากพืชที่ปลูกกินเอง รองลงมาได้แก่ ซื้อมาจากตลาดปาย ตลาดหมู่บ้าน และแลกเปลี่ยนจากผู้อื่น ตามลำดับ

ปัจจุบันชุมชนนี้มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 25,000 บาท โดยกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน รองลงมาคือ ธกส. ทั้งนี้ส่วนใหญ่นำไปใช้เพื่อ ซื้อวัวควาย และปัจจัยการผลิตทางเกษตร เช่น ปุ๋ยเคมี และสารเคมีกำจัดวัชพืช

ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

จำนวนครัวเรือนในชุมชนที่มีข้าวพอกกินตลอดปี คิดเป็น 50 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด สำหรับครัวเรือนที่มีข้าวไม่พอกกินตลอดปีนั้น ส่วนใหญ่มีข้าวหุงได้กินเพียง 6 เดือน ซึ่งสาเหตุเกิดจาก ไม่มีที่ทำกิน(นา) บางคนรับจ้าง บางคนมีที่นาแต่ได้ผลผลิตไม่พอกิน ทั้งนี้ได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวโดย ซื้อจากหมู่บ้านอื่นและตลาดในเมืองปาย นอกจากนี้ ไม่มีธนาคารข้าวให้ยืมข้าว

ความเจ็บป่วยที่พบบ่อยครั้งในชุมชน

จากการสำรวจพบโรคที่เป็นกันมากที่สุดคือ ไข้มาเลเรีย รองลงมาคือ ไข้หวัดและโรคกระเพาะ ตามลำดับ

ศักยภาพการผลิตของชุมชน

โครงการต้องการทราบความสามารถของชุมชนในการทำการเกษตรที่ผ่านมา ทุนเดิม และภูมิปัญญาที่เอื้อต่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน ซึ่งพบว่า

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมู่บ้านที่มีอยู่ที่ชุมชนคิดว่าสำคัญที่สุดคือ ความเชื่อประเพณี พิธีกรรม มีการเลี้ยงผีบ้านผีเรือน รองลงมาได้แก่ ภาษาและวัฒนธรรมที่มีภาษาพูดไทยใหญ่ การประกอบอาชีพทำมาหากินที่มีพิธีเลี้ยงเจ้าที่ก่อนปลูกข้าว และการจัดการสิ่งแวดล้อมในการรักษาหน้าบ้านให้สะอาดและปลูกดอกไม้ ตามลำดับ

ชุมชนคิดว่าตนเองมีศักยภาพการพึ่งพาตนเองในเรื่อง อาหารในป่าตามธรรมชาติมากที่สุด รองลงมาได้แก่ วิถีชุมชนเป็นอยู่อย่างพอเพียง แหล่งน้ำอุปโภคบริโภคธรรมชาติ วัฒนธรรมช่วยเหลือเกื้อกูลกันเข้มแข็ง และพื้นที่เหมาะสมกับการปลูกพืชตลอดปี ตามลำดับ

สิ่งที่ชุมชนคิดว่ายังไม่เปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้แก่ ภาษาท้องถิ่น รองลงมาได้แก่ ประเพณีวัฒนธรรม การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ความสงบสุขในสังคมชุมชน และวิถีทำการเกษตรของชุมชน ตามลำดับ

การสืบสานประเพณีวัฒนธรรมนั้น กลุ่มประชากรที่ไปร่วมงานเป็นประจำส่วนใหญ่เป็นกลุ่ม หนุ่มสาวอายุ 18-25 ปี รองลงมาได้แก่ กลุ่มชาย/หญิงอายุ 26-40 ปี ชาย/หญิงอายุ 41-50 ปี กลุ่มชาย/หญิงมากกว่า 50 ปี และเด็กในวัยเรียน ตามลำดับ

คนในชุมชนมีวิธีการพักผ่อนหย่อนใจโดย การพูดคุยกันในบ้าน รองลงมาได้แก่ การพูดคุยกันกับบ้านใกล้เคียง ดูโทรทัศน์ พุดคุยกันภายในชุมชน และฟังวิทยุ ตามลำดับ

ปฏิทินกิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

เดือน		กิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (เรียงตามความสำคัญ)		
		1	2	3
มกราคม	ต้น			
	ปลาย			
กุมภาพันธ์	ต้น			
	ปลาย			
มีนาคม	ต้น			
	ปลาย			
เมษายน	ต้น	ประเพณีสงกรานต์		
	ปลาย	ทอดผ้าป่า		
พฤษภาคม	ต้น	ทอดผ้าป่า		
	ปลาย	วันวิสาขบูชา		
มิถุนายน	ต้น			
	ปลาย			
กรกฎาคม	ต้น			
	ปลาย			
สิงหาคม	ต้น			
	ปลาย	ถวายข้าวมธุปายาส		
กันยายน	ต้น			
	ปลาย			
ตุลาคม	ต้น			
	ปลาย	ประเพณีออกพรรษา		
พฤศจิกายน	ต้น			
	ปลาย	ประเพณีดับไฟเทียน	ประเพณีลอยกระทง	
ธันวาคม	ต้น			
	ปลาย			

ระบบการผลิตเกษตร

โครงการต้องการทราบระบบการจัดการผลิตทางการเกษตรตลอดปีของชุมชน ซึ่งผลจากการสำรวจพบว่า พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดบ้าน (พื้นที่ไร่ นาและสวน) ที่เหมาะสมประมาณ 250 ไร่ และไม่มีพื้นที่ว่างเปล่าที่ทำการเกษตร ชุมชนมีความคิดเห็นในเรื่องพื้นที่ทำการเกษตรว่า ต้องการให้เป็นมรดกทำเกษตรอย่างเดียว เพราะเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านอยู่แล้ว

ผลผลิตการเกษตรที่ผลิตได้ในชุมชนมากที่สุดได้แก่ ข้าว (ข้าวไร่และข้าวนา) รองลงมาได้แก่ หนุ่ย พืชผัก (ผักกาดและผักทอง) ไข่ และวัวควาย ตามลำดับ

พืชที่ปลูกมากที่สุดในชุมชน ได้แก่ ข้าว ซึ่งมีพื้นที่ปลูกประมาณ 50 ไร่ ปลูกในช่วงเดือน กรกฎาคม โดยมีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อกินในครัวเรือนเป็นหลัก มีการใช้ปุ๋ยเคมี กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือจะขายและเก็บไว้ทำพันธุ์ในปีถัดไป

พืชลำดับที่ 2 คือ ถั่วเหลือง มีพื้นที่ปลูกประมาณ 70 ไร่ ซึ่งจะปลูกในช่วงเดือน มิถุนายน โดยมีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อขาย มีการใช้ปุ๋ยเคมี กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือได้ขายและเก็บไว้ทำเชื้อพันธุ์ในปีถัดไป

พืชลำดับที่ 3 คือ กระเทียม มีพื้นที่ปลูกประมาณ 50 ไร่ ซึ่งจะปลูกในช่วงเดือนตุลาคม โดยมีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อขาย มีการใช้ปุ๋ยเคมี กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือได้เก็บไว้ทำพันธุ์ในปีถัดไป

ผลผลิตเกษตรที่ชาวบ้านปลูกเพื่อขายเป็นรายได้มากที่สุดได้แก่ ถั่วเหลืองและกระเทียม ส่วนผลผลิตเกษตรที่ชาวบ้านปลูกเพื่อบริโภคทุกวันได้แก่ ข้าว ส่วนผลผลิตเกษตรที่บริโภคประจำสัปดาห์ได้แก่ กระเทียมและถั่วเหลือง

ชุมชนคิดว่าปัญหาที่เป็นข้อจำกัดการผลิตทางการเกษตรที่สำคัญที่สุดคือ ตลาดรับซื้อ รองลงมาได้แก่ ปริมาณน้ำแหล่งน้ำ ความรู้ประสบการณ์ ราคารับซื้อ และเงินทุน ตามลำดับ

ปัญหาที่พบในการผลิตการเกษตรในชุมชนนี้พบว่า ราคาของผลผลิตเกษตรที่ได้รับในปัจจุบันยังไม่เหมาะสม เพราะ ต้นทุนสูงแต่ได้ราคาขายต่ำไม่คุ้มทุน ส่วนปัญหาที่ต้องการแก้ไขเร่งด่วนคือ ราคาผลผลิต รองลงไปได้แก่ พื้นที่การเกษตร และแหล่งน้ำการเกษตร ตามลำดับ

ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นกับการทำการเกษตรที่ผ่านมาได้แก่ ปัญหาน้ำท่วมและดินถล่ม

สภาพภูมิอากาศในปัจจุบัน ไม่เหมือนกับอดีตที่ผ่านมา โดยมีอากาศร้อนขึ้นและฝนตกน้อยลง และมีช่วงฤดูกาลดังนี้ ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือน มิถุนายนถึงเดือนกันยายน ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนมกราคม และฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม

ปฏิทินกิจกรรมการเกษตรตลอดปี

เดือน		กิจกรรมการเกษตรเป็นรายเดือน (เรียงตามความสำคัญจาก 1-3)		
		1	2	3
มกราคม	ต้น			
	ปลาย			
กุมภาพันธ์	ต้น			
	ปลาย	ถอนกระเทียม		
มีนาคม	ต้น	ถอนกระเทียม		
	ปลาย	ถอนกระเทียม		
เมษายน	ต้น	ถอนกระเทียม		
	ปลาย			
พฤษภาคม	ต้น	หว่านกล้าข้าว		
	ปลาย	ปลูกลั่วเหลือง		
มิถุนายน	ต้น	ปลูกลั่วเหลือง		
	ปลาย	ปักดำข้าว		
กรกฎาคม	ต้น			
	ปลาย			
สิงหาคม	ต้น			
	ปลาย			
กันยายน	ต้น			
	ปลาย			
ตุลาคม	ต้น	ปลูกระเทียม	เกี่ยวถั่วเหลือง	
	ปลาย	ปลูกระเทียม	เกี่ยวข้าว	
พฤศจิกายน	ต้น	ปลูกระเทียม	เกี่ยวข้าว	
	ปลาย	ปลูกระเทียม		
ธันวาคม	ต้น			
	ปลาย			

ความเข้มแข็งของกลุ่มจัดตั้งทางการเกษตร

ประเภทกลุ่ม	จำนวนคนต่อกลุ่ม	ปี พ.ศ.ที่ จัดตั้ง	ผลงานดีเด่น
เกษตรกร	15	2540	-
เยาวชนเกษตรกร	-	-	-
แม่บ้านเกษตรกร	25	2540	-

การเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตร

โครงการมีจุดประสงค์เพื่อต้องการทราบข้อมูลผลผลิตการเกษตรที่มีศักยภาพการเพิ่มมูลค่าของชุมชนและสิ่งที่ต้องการให้ช่วยเหลือ ซึ่งพบว่า ผลผลิตการเกษตรที่ชุมชนคิดว่าจะเพิ่มมูลค่าได้แก่ ไม้ไผ่ ซึ่งต้องการทำผลิตภัณฑ์ห่มวกจักสาน ซึ่งผลิตภัณฑ์นี้เคยทำ แต่ไม่มีตลาด

ชุมชนคิดว่าราคาของสินค้าเกษตรกรรมปัจจุบันนี้ ไม่คุ้มทุน ซึ่งชุมชนคิดว่า ภาครัฐควรมีนโยบายหรือมีส่วนร่วมช่วยเหลือมากที่สุดในเรื่อง ชื้อแพ่ง ขายถูก รองลงมาได้แก่ ประกันราคา รัฐรับซื้อทั้งหมด ขาดทุนคือกำไร และสนับสนุนงบประมาณจัดฝึกอบรม ตามลำดับ

ความพร้อมของชุมชน ในการใช้เทคโนโลยีเพิ่มผลผลิต

โครงการต้องการทราบความเข้มแข็งของชุมชนในการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตเกษตร ซึ่งผลการสำรวจพบว่า

ด้านแรงงานในกลุ่ม ชุมชนต้องการเทคโนโลยีการปลูกผักปลอดสารพิษมากที่สุด รองลงมาได้แก่ หัตถกรรมพื้นบ้าน และการแปรรูปอาหารพื้นบ้าน ตามลำดับ ถ้ากลุ่มทำงานอยู่แล้ว ชุมชนคิดว่าจะทำงานให้สำเร็จโดยไม่ต้องจ้างได้ แต่ถ้ามีแรงงานในกลุ่มไม่เพียงพอ แต่จะทำงานให้สำเร็จได้ โดยหาแรงงานจากหมู่บ้านอื่นมาเพิ่ม หรือใช้แรงงานต่างด้าว ถ้าไม่มีคนในกลุ่มช่วยทำงาน แต่มีพื้นที่เหมาะสมในการผลิตมีความคิดเห็นว่าจะให้เช่าพื้นที่ทำกิน

สำหรับการทำการเกษตรนั้น คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่คิดว่า ทำแล้วมีความสุขตามสมควร รองลงมาได้แก่ ทำแล้วเกิดความภาคภูมิใจมาก และต้องการทำต่อไปถ้ามีการแก้ไข ปัญหา

ปัจจุบันชุมชนคิดว่ามีปัญหาสังคมในหมู่บ้าน เนื่องจาก ปัญหาความยากจนในหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามผู้นำชุมชนคิดว่า สิ่งที่เป็นความสุขของชีวิตตั้งแต่ในอดีตจนถึงอนาคตคือ คนในหมู่บ้านมีกินและมีใช้ และชุมชนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ด้านความรู้ของกลุ่มสมาชิก กลุ่มสมาชิกในหมู่บ้านเคยได้ทำงาน/อบรม/มีประสบการณ์การเพิ่มมูลค่าผลผลิต หัตถกรรมพื้นบ้าน และการปลูกผักปลอดสารพิษ แต่ไม่ประสบความสำเร็จในการนำไปใช้จริง เนื่องจากมีปัญหาการตลาด ที่ไม่มีการรับซื้อที่แน่นอน และชาวบ้านไม่ทำอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง กลุ่มสมาชิกต้องการเพิ่มเติมความรู้จากวิทยากรการฝึกอบรม นอกจากนี้กลุ่มสมาชิกเคยอบรมการทำบัญชีครัวเรือน และได้ลองนำไปใช้แล้วแต่ยกเลิกไป

ด้านความพร้อมของพันธุ์/วัตถุดิบ ยังไม่มีพันธุ์พืชหรือวัตถุดิบที่ดี ซึ่งคิดว่าจะซื้อจากภายนอก กลุ่มต้องการปรับเปลี่ยนพันธุ์/วัตถุดิบ เพราะต้องการเพิ่มรายได้

ผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในธุรกิจท่องเที่ยว

โครงการต้องการทราบผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนทำอยู่แล้ว หรือยังไม่มี แต่ตั้งใจจะทำให้เกิดขึ้น ซึ่งจากผลการสำรวจพบว่า มีผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนคิดว่าทำได้คือ ทำหมวกจักสาน และ แกะสลัก โดยมีแหล่งวัตถุดิบที่หาได้จากชุมชน ซึ่งชุมชนมีความรู้ประสบการณ์อยู่แล้ว ส่วนตลาดรับซื้อนั้น จะขายในร้านค้าในอำเภอปาย อย่างไรก็ตามไม่มีผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน และมีปัญหาไม่มีการอบรมและให้ทุนสนับสนุนอย่างจริงจัง

ศักยภาพการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร

โครงการต้องการทราบศักยภาพของหมู่บ้านและความพร้อมของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศ จากผลการสำรวจพบว่า สิ่งทีคาดว่าจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวพักแรมในหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ คือ

ด้านสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำของ และถ้ำ

ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ได้แก่ วัดร้าง

หมู่บ้านนี้ไม่มีที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ทั้งเป็นบ้านชาวบ้าน (โฮมสเตย์) รีสอร์ทและเกสเฮาส์

สำหรับการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรนั้น ส่วนใหญ่เห็นด้วย เพราะว่า ชาวบ้านจะได้มีรายได้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้มีสิ่งที่จะเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม ที่เป็นเอกลักษณ์ทางการเกษตรของหมู่บ้านที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยว ได้แก่ วิถีความเป็นอยู่ของชุมชนที่เรียบง่าย มีลักษณะธรรมชาติป่าเขาและต้นน้ำลำธารที่สวยงาม มีประเพณีวัฒนธรรม และการพูดแบบวิถีคนไต แต่ไม่มีกิจกรรมการทำเกษตรตลอดปี มีผลิตภัณฑ์งานฝีมือที่คิดว่าจะขายให้นักท่องเที่ยวเป็น ผลิตภัณฑ์จักสานเช่น หมวก กระเป๋า

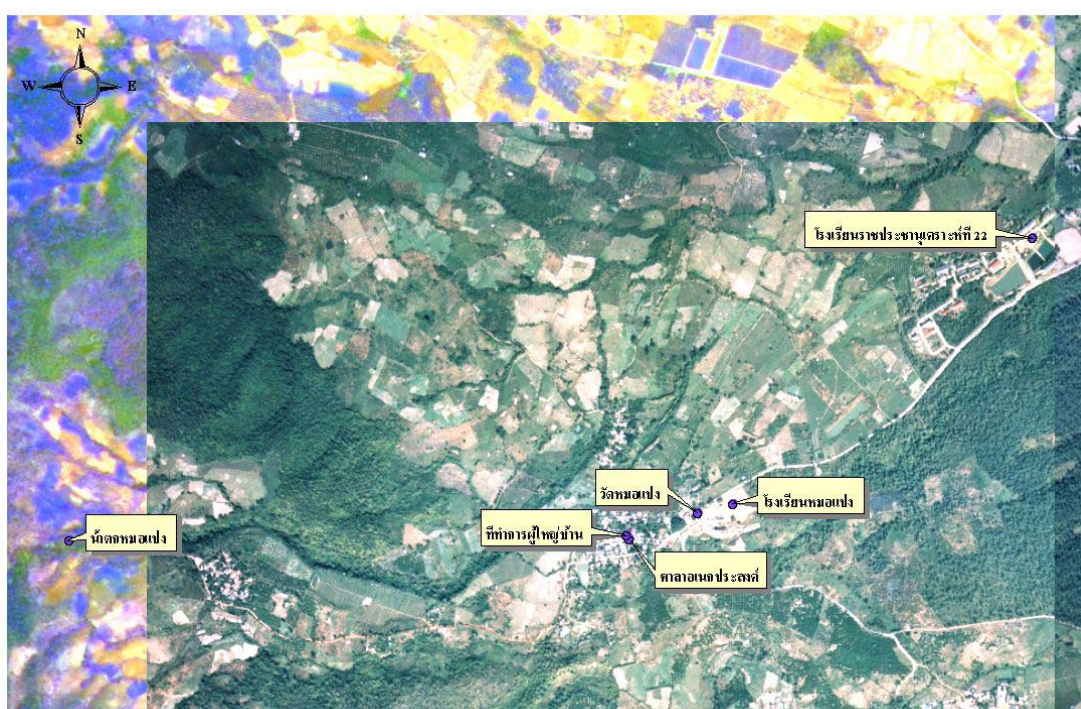
เส้นทางจากหมู่บ้านถึงอำเภอเมืองปายที่สะดวกสบาย มีระยะทางประมาณ 15 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 20 นาที

6. หมู่บ้านหมอแปง ตำบลแม่नादेิง

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน

ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลแม่नादेิง อำเภอลำปาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน อยู่ทางทิศตะวันตกของ
ที่ว่าการอำเภอลำปาง ระยะทางห่างจากอำเภอลำปางประมาณ 6 กิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับบ้านม่วงสร้อย ตำบลแม่नादेิง
ทิศใต้	ติดต่อกับบ้านใหม่สหสัมพันธ์ ตำบลเวียงใต้
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับบ้านแม่नादेิงใน หมู่ 2 ตำบลแม่नादेิง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับเขตป่า

ภาพถ่ายทางอากาศแสดงสภาพภูมิศาสตร์และสถานที่สำคัญของบ้านหมอแปง ตำบลแม่नादेิง

พื้นที่ของหมู่บ้านหมอแปงส่วนใหญ่เป็นที่ราบ สำหรับที่ทำกินการเกษตรเป็นที่ดอนสลับ
ที่ราบ การคมนาคมเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก พื้นที่หมู่บ้านอยู่ในเขต สปก. เป็นส่วนใหญ่

ชาวบ้านทุกกลุ่มวัยส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ประจำในหมู่บ้านตลอด มีบางคนเท่านั้นที่มีอายุ
เกิน 18 ปีขึ้นไปก็ไปทำงานนอกหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ไปรับจ้างตามหมู่บ้านอื่นและอำเภอลำปาง

เชื้อชาติพันธุ์ในหมู่บ้าน

เชื้อชาติพันธุ์	จำนวนครัวเรือน	ศาสนาที่นับถือ
ไทยใหญ่	60	พุทธ
ลาว	5	พุทธ
คนเมือง	15	พุทธ

อัตราการเกิดตายและอพยพในหมู่บ้าน

ปี พ.ศ.	จำนวนคนเกิด	จำนวนคนตาย	จำนวนคนอพยพเข้า	จำนวนคนอพยพออก
2549	3	-	-	-
2548	-	-	-	-
2547	-	-	-	-
2546	-	-	-	-
2545	-	-	-	-

ประวัติหมู่บ้าน

ประชากรที่อยู่เป็นชนเผ่าไทยใหญ่จำนวน 100 ครั้วเรือน และมุเซอดำ 52 ครั้วเรือน ทั้งหมดนับถือศาสนาความเชื่อดั้งเดิม (ผี) มีระบบสาธารณูปโภคที่ใช้ไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ใช้น้ำประปาภูเขา มีแหล่งน้ำผิวดินลำห้วย 4 ห้วย ส่วนใหญ่เพาะปลูกพืชเป็นหลัก รองลงไปได้แก่ การรับจ้างทั่วไปและเลี้ยงสัตว์ มีรายได้เฉลี่ย 1,800 บาทต่อครั้วเรือน ยังไม่มีสถานบริการสาธารณสุข เป็นหมู่บ้านเข้มแข็งให้ความสามัคคีช่วยงานกันเวลามีกิจกรรมงานส่วนกลาง มีแหล่งท่องเที่ยว (น้ำตกหมอแปง) ชาวบ้านยังยึดถือประเพณีดั้งเดิม มีข้อเสียที่มีบ้านบริวารเป็นชนเผ่ามุเซอ ทำให้ปกครองไม่ทั่วถึง ที่ทำกินไม่มีเอกสารสิทธิ์ ผลผลิตอาหารไม่เพียงพอ ชาวบ้านขาดการศึกษาการทำกิน

ประวัติหมู่บ้าน

ในอดีตที่ผ่านมามีคนๆหนึ่งชื่อ นายแปง เป็นพรานป่ามีอาชีพล่าสัตว์เป็นหลักหาเลี้ยงครอบครัว อยู่มาไม่นานได้มีบุคคลจำนวนหนึ่งย้ายมาจากบ้านห้วยจำปูนมาอยู่ด้วยกันเป็นหมู่บ้านในจำนวน 20 กว่าหลังคา ได้แต่งตั้งให้นายแปงเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน ต่อมาไม่นานก็ได้ล้มป่วยด้วยโรคชราถึงแก่กรรมไป จากนั้นมาชาวบ้านเลยตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านหมอแปง” จนถึงปัจจุบันนี้ หมู่บ้านนี้ประกอบด้วยชนเผ่ามุเซอได้ย้ายมาจากบ้านมุเซอฝายบาตรมาอยู่ด้วยกันตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้าน มีผู้นำชื่อ นายยะโป เป็นหัวหน้าซึ่งต่อมล้มป่วยด้วยโรคชราได้ถึงแก่กรรมไป ชาวบ้านเลยตั้งชื่อหมู่บ้านบริวารนี้ว่า บ้านยะโป ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นหมู่บ้านฟ้าใหม่

ข้อมูลภาพรวมการเกษตรของหมู่บ้าน

โครงการต้องการทราบข้อมูลทั่วไปในภาพรวมของหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ซึ่งพบว่า สิ่งสร้างข้อเสียให้คนภายนอกได้รู้จัก หรือคนภายนอกพูดถึงบ่อยมากที่สุดคือ น้ำตกหมอแปง รองลงมาคือ วัดหมอแปง (วัดเก่าแก่ของไทยใหญ่)

ความจำเป็นขั้นต้นของการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้านที่สำคัญที่สุดคือ ไม่สำหรับใช้สอยและสร้างที่อยู่ รองลงมาได้แก่ สุขอนามัยในครั้วเรือน อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค

ตามลำดับ สำหรับแหล่งพลังงานที่ใช้ในบ้านได้จาก ไม้ฟืน แก๊สและไฟฟ้าส่วนภูมิภาคตามลำดับ

สิ่งที่ต้องการให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือมากที่สุดคือ ระบบตลาดรองลงมาได้แก่ การเพิ่มผลผลิต การพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตร การจัดระบบการผลิตเกษตรที่ยั่งยืน และการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เกษตร ตามลำดับ

ปัจจุบันคนในชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้หลักจากการประกอบอาชีพการเกษตร ส่วนอาชีพรองลงมาได้แก่ อาชีพรับจ้างทั่วไป ซึ่งที่มาของรายได้ (เฉพาะส่วนเป็นเงินสด) ในครัวเรือนตลอดปีมาจากผลผลิตพืช (กระเทียมและถั่วเหลือง) มากที่สุด สิ่งที่ทำรายได้รองลงมาได้แก่ รับจ้างก่อสร้างทั่วไปและทำบ้านเกสเฮาส์ การเลี้ยงวัวควาย ไก่ หมู และการทำผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นรายได้คือ ดีเหล็กทำมีด ทั้งนี้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2550 เป็นต้นไปนั้น คนส่วนใหญ่ในชุมชนประสงค์จะประกอบอาชีพทำการเกษตร

ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้จ่ายเงินในปีที่ผ่านมาด้วยเหตุผลซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกในบ้านมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การซื้อของกินของใช้ในบ้าน การศึกษาบุตร ซื้อปัจจัยการเกษตร และซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ตามลำดับ จากผลการสอบถามพบว่าค่าใช้จ่ายเงินสดในครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเงินทั้งสิ้นไม่เกินเดือนละ 2,000- 3,000 บาท

คนในหมู่บ้านจะซื้อสินค้ามาใช้ในบ้านจากร้านค้าในเมืองปายมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ร้านค้าในหมู่บ้าน ตลาดในหมู่บ้าน รถเร่ขายสินค้า และไปซื้อในเชียงใหม่ ตามลำดับ ปัจจุบันคนในชุมชนกินผลผลิตจากพืชจากตลาดเมืองปาย รองลงมาได้แก่ ปลูกกินเอง ซื้อมาจากตลาดในหมู่บ้าน และแลกเปลี่ยนจากผู้อื่น ตามลำดับ

ปัจจุบันชุมชนมีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 25,000 บาท โดยกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน รองลงมาคือ ธกส. ส่วนใหญ่拿去ซื้อปัจจัยการผลิตทางเกษตร และการศึกษาบุตร

ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

จำนวนครัวเรือนในชุมชนที่มีข้าวพอกินตลอดปี คิดเป็น 90 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด สำหรับครัวเรือนที่มีข้าวไม่พอกินตลอดปีนั้น ส่วนใหญ่มีข้าวหุงได้กินเพียง 4 เดือน ซึ่งสาเหตุเกิดจาก ไม่มีที่ทำกิน(นา) ทั้งนี้ได้แก้ไขปัญหากันโดย ซื้อจากหมู่บ้านอื่นและตลาดในเมืองปาย นอกจากนี้หมู่บ้านนี้ ไม่มีธนาคารข้าวให้ยืมข้าว ซึ่งเดิมมีธนาคารข้าวแต่เลิกไปเพราะกรรมการทำบัญชีหาย และมีการโกงกินกัน

ความเจ็บป่วยที่พบบ่อยครั้งในชุมชน

จากการสำรวจพบโรคที่เป็นกันมากที่สุดคือ ไข้มาเลเรีย รองลงมาคือ ไข้หวัด โรคกระเพาะและความดันโลหิต ตามลำดับ

ศักยภาพการผลิตของชุมชน

โครงการต้องการทราบความสามารถของชุมชนในการทำการเกษตรที่ผ่านมา ทุนเดิมและภูมิปัญญาที่เอื้อต่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน ซึ่งพบว่า

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมู่บ้านที่มีอยู่ที่ชุมชนคิดว่าสำคัญที่สุดคือ ภาษาและวัฒนธรรมที่มี ภาษาพูดไทยใหญ่ รองลงมาได้แก่ ความเชื่อประเพณีพิธีกรรม มีการเลี้ยงผีบ้านผีเรือน หัตถกรรมทำไม้กวาดไทยใหญ่ และการจัดการสิ่งแวดล้อมในการรักษาหน้าบ้านให้สะอาดและ ปลูกดอกไม้ ตามลำดับ

ชุมชนคิดว่าตนเองมีศักยภาพการพึ่งพาตนเองในเรื่อง อาหารในป่าตามธรรมชาติมากที่สุด รองลงมาได้แก่ พื้นที่เหมาะสมกับการปลูกพืชตลอดปี แหล่งน้ำอุปโภคบริโภคธรรมชาติ และวัฒนธรรมช่วยเหลือเกื้อกูลกันเข้มแข็ง ตามลำดับ

สิ่งที่ชุมชนคิดว่ายังไม่เปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้แก่ ภาษาท้องถิ่น รองลงมาได้แก่ ประเพณีวัฒนธรรม การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน และการแต่งกาย ตามลำดับ

การสืบสานประเพณีวัฒนธรรมนั้น กลุ่มประชากรที่ไปร่วมงานเป็นประจำส่วนใหญ่เป็น กลุ่ม กลุ่มชาย/หญิงอายุ 26-40 ปี รองลงมาได้แก่ กลุ่มหนุ่มสาวอายุ 18-25 ปี ชาย/หญิงอายุ 41-50 ปี และกลุ่มชาย/หญิงมากกว่า 50 ปี ตามลำดับ

คนในชุมชนมีวิธีการพักผ่อนหย่อนใจโดย พุดคุยกันกับบ้านใกล้เคียง รองลงมาได้แก่ การพุดคุยกันในชุมชน การพุดคุยกันในบ้าน ดูโทรทัศน์ และเข้าเมือง ตามลำดับ

ปฏิทินกิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

เดือน		กิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (เรียงตามความสำคัญ)		
		1	2	3
มกราคม	ต้น			
	ปลาย			
กุมภาพันธ์	ต้น			
	ปลาย			
มีนาคม	ต้น			
	ปลาย			
เมษายน	ต้น	ประเพณีสงกรานต์	ประเพณีปอยส่างลอง	
	ปลาย			
พฤษภาคม	ต้น			
	ปลาย	วันวิสาขบูชา		
มิถุนายน	ต้น	วันวิสาขบูชา		
	ปลาย			
กรกฎาคม	ต้น	วันเข้าพรรษา		
	ปลาย			
สิงหาคม	ต้น			
	ปลาย			

ปฏิทินกิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (ต่อ)

เดือน		กิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (เรียงตามความสำคัญ)		
		1	2	3
กันยายน	ต้น			
	ปลาย	ถวายข้าวมธุปายาส		
ตุลาคม	ต้น			
	ปลาย	ประเพณีออกพรรษา		
พฤศจิกายน	ต้น	ประเพณีดับไฟเทียน		
	ปลาย	ประเพณีลอยกระทง		
ธันวาคม	ต้น	ถวายผ้าเหลือง		
	ปลาย			

ระบบการผลิตเกษตร

โครงการต้องการทราบระบบการจัดการผลิตทางการเกษตรตลอดปีของชุมชน ซึ่งผลจากการสำรวจพบว่า พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดบ้าน (พื้นที่ไร่ นาและสวน) ที่เหมาะสมประมาณ 550 ไร่ และไม่มีพื้นที่ว่างเปล่าที่ทำการเกษตร ชุมชนมีความคิดเห็นในเรื่องพื้นที่ทำการเกษตรของตนว่า ต้องการให้เป็นมรดกที่รักษาไว้ทำเกษตรอย่างเดียว

ผลผลิตการเกษตรที่ผลิตได้ในชุมชนมากที่สุดได้แก่ ข้าว (ข้าวไร่และข้าวนา) รองลงมาได้แก่ กระเทียม ถั่วเหลือง ไม้ผล (มะม่วงและลิ้นจี่) และไก่ ตามลำดับ

พืชที่ปลูกมากที่สุดในชุมชน ได้แก่ กระเทียม มีพื้นที่ปลูกประมาณ 350 ไร่ ปลูกในช่วงเดือน กรกฎาคม โดยมีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อขาย มีการใช้ปุ๋ยเคมี กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้วจะเก็บไว้ทำพันธุ์ในปีถัดไป

พืชลำดับที่ 2 คือ ข้าว มีพื้นที่ปลูกประมาณ 150 ไร่ ปลูกในช่วงเดือน มิถุนายน โดยมีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อกินในครัวเรือน มีการใช้ปุ๋ยเคมี กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้วส่วนที่เหลือได้ขายและเก็บไว้ทำเชื้อพันธุ์ในปีถัดไป

พืชลำดับที่ 3 คือ ถั่วเหลือง มีพื้นที่ปลูกประมาณ 50 ไร่ ซึ่งจะปลูกในช่วงเดือน ตุลาคม มีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อขาย มีการใช้ปุ๋ยเคมี กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือจะเก็บไว้กินและใช้ทำพันธุ์ในปีถัดไป

ผลผลิตเกษตรที่ชาวบ้านปลูกเพื่อขายเป็นรายได้เป็นหลักมากที่สุดได้แก่ ถั่วเหลืองและกระเทียม ส่วนผลผลิตเกษตรที่ชาวบ้านปลูกเพื่อบริโภคทุกวันได้แก่ ข้าว ส่วนผลผลิตเกษตรที่บริโภคประจำสัปดาห์ได้แก่ กระเทียมและถั่วเหลือง

ชุมชนคิดว่าปัญหาที่เป็นข้อจำกัดการผลิตทางการเกษตรที่สำคัญที่สุดคือ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน รองลงมาได้แก่ ตลาดรับซื้อ และปริมาณน้ำแหล่งน้ำ ตามลำดับ

ปัญหาที่พบในการผลิตการเกษตรในชุมชนนี้พบว่า ราคาของผลผลิตเกษตรที่ได้รับในปัจจุบันยังไม่เหมาะสม เพราะต้นทุนสูงแต่ได้ราคาขายต่ำไม่คุ้มทุน

สภาพภูมิอากาศในปัจจุบัน ไม่เหมือนกับอดีตที่ผ่านมา โดยมีอากาศร้อนชื้นและฝนตกน้อยลง และมีช่วงฤดูกาลดังนี้ ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือน มิถุนายนถึงเดือนกันยายน ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนมกราคม และฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม

ปฏิทินกิจกรรมการเกษตรตลอดปี

เดือน		กิจกรรมการเกษตรเป็นรายเดือน (เรียงตามความสำคัญจาก 1-3)		
		1	2	3
มกราคม	ต้น			
	ปลาย			
กุมภาพันธ์	ต้น			
	ปลาย			
มีนาคม	ต้น			
	ปลาย	ถอนกระเทียม		
เมษายน	ต้น	ถอนกระเทียม		
	ปลาย			
พฤษภาคม	ต้น	หว่านกล้าข้าว		
	ปลาย	ปลูกถั่วเหลือง	ปลูกข้าวไร่	
มิถุนายน	ต้น	ปลูกถั่วเหลือง	ปลูกข้าวไร่	
	ปลาย	ปักดำข้าวนา		
กรกฎาคม	ต้น			
	ปลาย			
สิงหาคม	ต้น			
	ปลาย			
กันยายน	ต้น			
	ปลาย			
ตุลาคม	ต้น		เกี่ยวถั่วเหลือง	
	ปลาย	ปลูกกระเทียม	เกี่ยวข้าว	
พฤศจิกายน	ต้น	ปลูกกระเทียม	เกี่ยวข้าว	
	ปลาย			
ธันวาคม	ต้น			
	ปลาย			

ความเข้มแข็งของกลุ่มจัดตั้งทางการเกษตร

ประเภทกลุ่ม	จำนวนคนต่อกลุ่ม	ปี พ.ศ. ที่จัดตั้ง	ผลงานดีเด่น
เกษตรกร	25	2550	ผลงานปุยชีวภาพ
เยาวชนเกษตรกร	-	-	-
แม่บ้านเกษตรกร	10	2539	ทำดอกไม้ และผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้าน

การเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตร

โครงการมีจุดประสงค์เพื่อต้องการทราบข้อมูลผลผลิตการเกษตรที่มีศักยภาพการเพิ่มมูลค่าของชุมชนและสิ่งที่ต้องการให้ช่วยเหลือ ซึ่งพบว่า ผลผลิตการเกษตรที่ชุมชนคิดว่าจะเพิ่มมูลค่าได้แก่ ปุยชีวภาพ ซึ่งต้องการทำผลิตภัณฑ์เพราะทำให้ที่ทำกินอุดมสมบูรณ์ ผลผลิตนี้เคยทำ ยังไม่พบปัญหาเพราะเพิ่งเริ่มทำ สำหรับผลผลิตจากการเลี้ยงปลาน้ำนั้นไม่เคยทำ ส่วนผลผลิตจากการเลี้ยงไก่ ต้องการทำผลิตภัณฑ์จากไข่และเนื้อไก่ แต่ไม่เคยทำ แต่ต้องการทำเพราะเป็นรายได้ให้กับครอบครัว

ชุมชนคิดว่าราคาของสินค้าเกษตรกรรมปัจจุบันนี้ ไม่คุ้มทุน ซึ่งชุมชนคิดว่า ภาครัฐควรมีนโยบายหรือมีส่วนร่วมช่วยเหลือมากที่สุดในเรื่อง การประกันราคา รองลงมาได้แก่ ขาดทุนคือกำไร รัฐบาลซื้อทั้งหมด รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณให้ชุมชนเป็นตัวกลางรับซื้อแล้วนำไปขาย และนโยบายซื้อแพงและขายถูก ตามลำดับ

ความพร้อมของชุมชน ในการใช้เทคโนโลยีเพิ่มผลผลิต

โครงการต้องการทราบความเข้มแข็งของชุมชนในการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตเกษตร ซึ่งผลการสำรวจพบว่า

ด้านแรงงานในกลุ่ม ชุมชนต้องการเทคโนโลยีการแปรรูปกระเทียม มากที่สุด รองลงมาได้แก่ การแปรรูปถั่วเหลือง หัตถกรรมพื้นบ้าน และการปลูกผักปลอดสารพิษ ตามลำดับ ถ้า กลุ่มทำงานอยู่แล้ว ชุมชนคิดว่าจะทำงานให้สำเร็จโดยไม่ต้องจ้างได้ แต่ถ้ามีแรงงานในกลุ่มไม่เพียงพอ แต่จะทำงานให้สำเร็จได้ โดยหาแรงงานจากหมู่บ้านอื่นมาเพิ่ม หรือใช้แรงงานต่างด้าว ถ้าไม่มีคนในกลุ่มช่วยทำงาน แต่มีพื้นที่เหมาะสมในการผลิตคิดว่า จะให้เข้าพื้นที่ทำกิน

สำหรับการทำการเกษตรนั้น คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่คิดว่า ทำแล้วมีความสุขตามสมควร รองลงมาได้แก่ ทำแล้วเกิดความภาคภูมิใจมาก และต้องการทำต่อไปถ้ามีการแก้ไขปัญหา

ปัจจุบันชุมชนคิดว่า มีปัญหาสังคมในหมู่บ้าน เนื่องจาก ปัญหายาเสพติด และปัญหาลักขโมยน้ำมันและของใช้ในห้องน้ำ อย่างไรก็ตามผู้นำชุมชนคิดว่า สิ่งที่เป็นความสุขของชีวิตตั้งแต่ในอดีตจนถึงอนาคตของผู้นำชุมชนคือ คนในหมู่บ้านมีความสุขและไม่มีหนี้สิน

ด้านความรู้ของกลุ่มสมาชิก กลุ่มสมาชิกในหมู่บ้านเคยได้ทำงาน/อบรม/มีประสบการณ์การเพิ่มมูลค่าผลผลิตเกี่ยวกับ หัตถกรรมพื้นบ้าน ผักทอ และการปลูกผักปลอดสารพิษ ซึ่งชุมชน

ได้ลองทำเกี่ยวกับการทอผ้าแล้วแต่ไม่ประสบความสำเร็จในการนำไปใช้จริง เนื่องจากมี
ปัญหาการตลาด ซึ่งคิดว่าเกิดจากไม่เป็นที่รู้จักของบุคคลภายนอก กลุ่มสมาชิกต้องการเพิ่มเติม
ความรู้จากวิทยากรการฝึกอบรม และมีตลาดรับซื้อ นอกจากนี้กลุ่มสมาชิกได้เคยอบรมการทำ
บัญชีครัวเรือน และได้ลองนำไปใช้แล้วในครัวเรือน

ด้านความพร้อมของพื้นที่/วัตถุดิบ มีพื้นที่พืชหรือวัตถุดิบที่ติดอยู่แล้ว ถ้าไม่มี ก็ซื้อจาก
ภายนอก ทั้งนี้กลุ่มไม่ต้องการปรับเปลี่ยนพื้นที่/วัตถุดิบ เพราะเหมาะสมอยู่แล้ว

ผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในธุรกิจท่องเที่ยว

โครงการต้องการทราบผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนทำอยู่แล้ว หรือยังไม่มี แต่ตั้งใจจะทำให้
เกิดขึ้น ซึ่งจากผลการสำรวจพบว่า มีผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนคิดว่าทำได้อคือ ทอผ้าและเครื่องประดับ
เช่น สร้อยข้อมือ โดยมีแหล่งวัตถุดิบที่หาได้จากชุมชน ซึ่งชุมชนมีความรู้ประสบการณ์อยู่แล้ว
ส่วนตลาดรับซื้อนั้น จะขายในร้านค้าในอำเภอปาย อย่างไรก็ตามผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์
ของหมู่บ้านคือ ผ้าทอลายธรรมชาติของคนไทยใหญ่ ซึ่งยังไม่มีปัญหาการผลิตเพราะทำเพียง
บางครอบครัว

ศักยภาพการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร

โครงการต้องการทราบศักยภาพของหมู่บ้านและความพร้อมของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็น
หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศ จากผลการสำรวจพบว่า สิ่งที่สามารถจะทำให้เกิดการ
ท่องเที่ยวพักผ่อนในหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ คือ

ด้านสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ได้แก่ น้ำตกหมอบแง (ห่างจากหมู่บ้านเพียง 1 กม.)

ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ได้แก่ วัดหมอบแง

หมู่บ้านนี้ไม่มีที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ทั้งเป็นบ้านชาวบ้าน (โฮมสเตย์)
รีสอร์ทและเกสเฮาส์ สำหรับการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรนั้น
ส่วนใหญ่เห็นด้วย เพราะว่า ชาวบ้านจะได้มีรายได้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้มีสิ่งที่จะเป็นแรงจูงใจให้
นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม ที่เป็นเอกลักษณ์ทางการเกษตรของหมู่บ้านที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยว
ได้แก่ วิถีความเป็นอยู่ของชุมชนที่เรียบง่าย มีลักษณะธรรมชาติป่าเขาและต้นน้ำลำธารที่
สวยงาม มีประเพณีวัฒนธรรมและการพูดแบบวิถีคนไต แต่ไม่มีกิจกรรมการทำเกษตรตลอดปี
มีผลิตภัณฑ์งานฝีมือที่คิดว่าจะขายให้นักท่องเที่ยวเป็น ผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยใหญ่ เสื้อไทยใหญ่

สำหรับเส้นทางจากหมู่บ้านถึงอำเภอเมืองปายที่สะดวกสบาย มีระยะทางประมาณ 8
กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 10-15 นาที และสิ่งที่ต้องการให้ส่วนราชการสนับสนุนเกี่ยวกับการ
ท่องเที่ยวเชิงเกษตรในหมู่บ้านคือ สนับสนุนที่ทำกิน

7. หมู่บ้านแม่นาเติงใน ตำบลแม่นาเติง

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน

ตั้งอยู่ที่บ้านแม่นาเติงใน หมู่ที่ 2 ตำบลแม่นาเติง อำเภอบาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีอาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับเขตพื้นที่หมู่บ้านแม่นะ ตำบลแม่นาเติง
ทิศใต้	ติดต่อกับเขตพื้นที่ตำบลเวียงใต้
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับหมู่บ้านแม่นาเติงนอก ตำบลแม่นาเติง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับเขตพื้นที่ตำบลแม่นาเติงด้านใน

ภาพถ่ายทางอากาศแสดงสภาพภูมิศาสตร์และสถานที่สำคัญ ของบ้านแม่นาเติงใน ตำบลแม่นาเติง

จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2550 มีประชากรที่เป็นคนเมือง 164 คน ชาวไทใหญ่ 30 คน ชาวกระเหรี่ยง 547 คน เป็นจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 194 ครัวเรือน ทุกกลุ่มในตารางข้างล่างนี้ส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ประจำในหมู่บ้านตลอด ชาย/หญิงที่มีอายุเกิน 18 ปีขึ้นไปทำงานนอกหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ไปทำงานรับจ้างตามร้านอาหารที่อำเภอบายและจังหวัดเชียงใหม่

ข้อมูลประชากรในหมู่บ้าน

กลุ่ม	จำนวน (คน)
เด็กก่อนวัยเรียน	29
เด็กวัยเรียน	94
ชาย/หญิงอายุ 18-49 ปี	273
ชาย/หญิง อายุมากกว่า 50 ปี	149
รวมจำนวนประชากรทั้งหมด	547

เชื้อชาติพันธุ์ในหมู่บ้าน

เชื้อชาติพันธุ์	จำนวนครัวเรือน	ศาสนาที่นับถือ
คนเมือง	164	พุทธ
ไทยใหญ่	30	พุทธ

อัตราการเกิดตายและอพยพในหมู่บ้าน ไม่มีข้อมูลสำรวจในช่วงปีพ.ศ.2546-2549

ประวัติหมู่บ้าน

บ้านแม่नादेิงใน ก่อตั้งเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2440 ผู้ก่อตั้งหมู่บ้านแม่नादेิงใน มี 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 เป็นคนเมืองที่ย้ายมาจากอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มีผู้นำคือ นายดำ กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มคนไทยใหญ่ในพื้นที่อำเภอปาย กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มคนขมุ

จุดที่ตั้งหมู่บ้านครั้งแรก คือบริเวณฝั่งใต้ของลำเหมืองห้วยน้ำเตง ซึ่งปัจจุบัน คือบ้านใต้ ในระยะต่อมามีคนจากพื้นที่ต่าง ๆ ได้อพยพย้ายเข้ามาอยู่ที่บ้านแม่नादेิงใน ได้แก่ คนเมือง จำ อำเภอสะเมิง อำเภอแม่แตง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ และคนเมืองจากจังหวัดลำปาง รวมถึงคนจากภาคอีสาน ซึ่งย้ายเข้ามาอยู่ที่บ้านแม่नादेิงใน ประมาณปี พ.ศ. 2500

ข้อมูลภาพรวมการเกษตรของหมู่บ้าน

โครงการต้องการทราบข้อมูลทั่วไปในภาพรวมของหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ซึ่งพบว่า สิ่งสร้างชื่อเสียงให้คนภายนอกได้รู้จัก หรือคนภายนอกพูดถึงบ่อยมากที่สุดคือ น้ำตก ห้วยแก้ว รองลงมาได้แก่ ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านเช่น ไม้กวาด และน้ำยาล้างจาน

ความจำเป็นขั้นต้นของการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้านที่สำคัญที่สุดคือ อาหาร รองลงมาได้แก่ สุขอนามัยในครัวเรือน พลังงานที่ใช้ในบ้าน ไม่สำหรับใช้สอยและสร้างที่อยู่ เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค ตามลำดับ สำหรับแหล่งพลังงานที่ใช้ในบ้านได้มาจาก ไฟฟ้า ส่วนภูมิภาค แก๊สและไม้ฟืน ตามลำดับ

สิ่งที่ต้องการให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือมากที่สุดคือ ระบบตลาด รองลงมาได้แก่ การเพิ่มผลผลิต การแปรรูปเพื่อบริโภค และการพัฒนาหัตถกรรมพื้นบ้าน ตามลำดับ

ปัจจุบันคนในชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้หลักจากการประกอบอาชีพการเกษตร ส่วนอาชีพ รองลงมาได้แก่ อาชีพรับจ้างทั่วไป และรับราชการ ซึ่งที่มาของรายได้ (เฉพาะส่วนเป็นเงินสด) ในครัวเรือนตลอดปีมากที่สุดได้มาจากผลผลิตพืชได้แก่ กระเทียมและถั่วเหลือง ตามลำดับ สิ่งที่ ทำรายได้รองลงมาได้แก่ การรับจ้างก่อสร้างทั่วไปและทำเกษตรเหมา การเลี้ยงวัวและควาย และ การทำผลิตภัณฑ์ไม้กวาดและน้ำยาล้างจาน ทั้งนี้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2550 เป็นต้นไปนั้น คนส่วนใหญ่ ในชุมชนประสงค์จะประกอบอาชีพทำการเกษตร เพราะไม่มีทางเลือกอื่นและเป็นสิ่งที่สืบทอด กันมาจากบรรพบุรุษ

ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้จ่ายเงินในปีที่ผ่านมาด้วยเหตุผลมากที่สุดในเรื่อง การซื้อของกิน ของใช้ในบ้าน รองลงมาได้แก่ การศึกษาบุตร ซื้อปัจจัยการเกษตร ซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก ในบ้าน และซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ตามลำดับ จากผลการสอบถามพบว่าค่าใช้จ่ายเงินสดใน ครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเงินทั้งสิ้นไม่เกินเดือนละ 3,500- 5,000 บาท

คนในหมู่บ้านจะซื้อสินค้ามาใช้ในการบ้านจาก ร้านค้าในเมืองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ร้านค้าในหมู่บ้าน ตลาดในหมู่บ้าน ร้านสะดวกซื้อสมัยใหม่ และจากต่างจังหวัดเช่น เชียงใหม่ ตามลำดับ ปัจจุบันคนในชุมชนกินผลผลิตจากพืชที่ซื้อมาจากตลาดปาย และปลูกกินเอง ตามลำดับ

ปัจจุบันชุมชนนี้มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 8,000 บาท โดยกู้เงินจากกองทุน หมู่บ้าน รองลงมาคือ ธกส. และธุรกิจการเงินนอกระบบ ตามลำดับ ทั้งนี้ส่วนใหญ่拿去ซื้อ ปัจจัยการผลิตทางเกษตรมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การศึกษาบุตรและค่าใช้จ่ายในบ้าน ตามลำดับ

ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

จำนวนครัวเรือนในชุมชนที่มีข้าวพอกกินตลอดปี คิดเป็น 70 เปอร์เซ็นต์ของจำนวน ครัวเรือนทั้งหมด สำหรับครัวเรือนที่มีข้าวไม่พอกกินตลอดปีนั้น ส่วนใหญ่มีข้าวหุงได้กินเพียง 5 เดือน ซึ่งสาเหตุเกิดจาก ไม่มีที่ทำกิน(นา) ทั้งนี้ได้แก้ไขปัญหากันโดย ซื้อจากหมู่บ้านอื่นและ ตลาดในเมืองปาย นอกจากนี้หมู่บ้านนี้ ไม่มีธนาคารข้าว

ความเจ็บป่วยที่พบบ่อยครั้งในชุมชน

จากการสำรวจพบโรคที่เป็นกันมากที่สุดคือ โรคตาแดงเจ็บตา รองลงมาได้แก่ ไข้มาเลเรีย และความดันโลหิตสูง ตามลำดับ

ศักยภาพการผลิตของชุมชน

โครงการต้องการทราบความสามารถของชุมชนในการทำการเกษตรที่ผ่านมา ทุนเดิม และภูมิปัญญาที่เอื้อต่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน ซึ่งพบว่า

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมู่บ้านที่มีอยู่ที่ชุมชนคิดว่าสำคัญที่สุดคือ ภาษาและวัฒนธรรมที่มี ภาษาพูดไทยใหญ่ รองลงมาได้แก่ ความเชื่อประเพณีพิธีกรรม มีการรดน้ำดำหัวสงกรานต์ มีการประกอบอาชีพทำกินเรื่องทำพิธีเช่นเจ้าที่ดูแลแปลงข้าว และการจัดการสิ่งแวดล้อมในการ รักษาหน้าบ้านให้สะอาดและปลูกดอกไม้ ตามลำดับ

ชุมชนคิดว่าตนเองมีศักยภาพการพึ่งพาตนเองในเรื่อง อาหารเห็ดและหน่อไม้ในป่าตาม ธรรมชาติมากที่สุด รองลงมาได้แก่ แหล่งน้ำอุปโภคบริโภคธรรมชาติ พื้นที่เหมาะสมกับการ ปลูกพืชตลอดปี วิถีชุมชนเป็นอยู่อย่างพอเพียง และวัฒนธรรมช่วยเหลือเกื้อกูลกันเข้มแข็ง ตามลำดับ

สิ่งที่ชุมชนคิดว่ายังไม่เปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้แก่ ภาษาท้องถิ่น รองลงมาได้แก่ ประเพณีวัฒนธรรม การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามลำดับ

การสืบสานประเพณีวัฒนธรรมนั้น กลุ่มประชากรที่ไปร่วมงานเป็นประจำส่วนใหญ่เป็น กลุ่มชาย/หญิงอายุ 41-50 ปี รองลงมาได้แก่ กลุ่มชาย/หญิงอายุ 26-40 ปี หนุ่มสาวอายุ 18-25 ปี และกลุ่มชาย/หญิงมากกว่า 50 ปี ตามลำดับ

คนในชุมชนมีวิธีการพักผ่อนหย่อนใจโดย การพูดคุยกันในบ้าน รองลงมาได้แก่ การ พุดคุยกันกับบ้านใกล้เคียง พุดคุยกันภายในชุมชน ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุและเข้าเมือง ตามลำดับ

ปฏิทินกิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

เดือน		กิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (เรียงตามความสำคัญ)		
		1	2	3
มกราคม	ต้น			
	ปลาย			
กุมภาพันธ์	ต้น			
	ปลาย			
มีนาคม	ต้น			
	ปลาย	ประเพณีปอยส่างลอง		
เมษายน	ต้น	ประเพณีปีใหม่สงกรานต์	ประเพณีรดน้ำดำหัว	
	ปลาย			
พฤษภาคม	ต้น			
	ปลาย	วันวิสาขบูชา		
มิถุนายน	ต้น	วันวิสาขบูชา		
	ปลาย			

ปฏิทินกิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (ต่อ)

เดือน		กิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (เรียงตามความสำคัญ)		
		1	2	3
กรกฎาคม	ต้น			
	ปลาย			
สิงหาคม	ต้น			
	ปลาย			
กันยายน	ต้น			
	ปลาย	ถวายข้าวมธุปายาส		
ตุลาคม	ต้น	ถวายสลากกระทัด		
	ปลาย	ประเพณีออกพรรษา		
พฤศจิกายน	ต้น	ประเพณีดับไฟเทียน	ถวายสลากกระทัด	
	ปลาย	ประเพณีลอยกระทง		
ธันวาคม	ต้น	ถวายผ้าเหลือง		
	ปลาย			

ระบบการผลิตเกษตร

โครงการต้องการทราบระบบการจัดการผลิตทางการเกษตรตลอดปีของชุมชน ซึ่งผลจากการสำรวจพบว่า พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดบ้าน (พื้นที่ไร่ นาและสวน) ที่เหมาะสมประมาณ 696 ไร่ และไม่มีพื้นที่ว่างเปล่าที่ทำการเกษตร ชุมชนมีความคิดเห็นในเรื่องพื้นที่ทำกิน การเกษตรของตนว่าต้องการขาย

ผลผลิตการเกษตรที่ผลิตได้ในชุมชนมากที่สุดได้แก่ กระเทียมและถั่วเหลือง รองลงมาได้แก่ ข้าว หนุ่ ไม้ผล (มะม่วง ส้มเขียวหวานและส้มโอ) พืชผัก (ผักกาดและผักคะน้า) ไข่ และวัวควาย และปลา ตามลำดับ

พืชที่ปลูกมากที่สุดในชุมชน ได้แก่ กระเทียม ซึ่งมีพื้นที่ปลูกประมาณ 250 ไร่ ปลูกในช่วงเดือน ตุลาคม-พฤศจิกายน โดยมีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อขาย มีการใช้ทั้งปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ กรณีผลผลิตได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือจะเก็บไว้กินและทำพันธุ์

พืชลำดับที่ 2 คือ ข้าว มีพื้นที่ปลูกประมาณ 246 ไร่ ซึ่งจะปลูกในช่วงเดือน กรกฎาคม โดยมีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อกินในครัวเรือน มีการใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือได้ขายและเก็บไว้ทำเชื้อพันธุ์ในปีถัดไป

พืชลำดับที่ 3 คือถั่วเหลือง มีพื้นที่ปลูกประมาณ 200 ไร่ ซึ่งจะปลูกในช่วงเดือน มิถุนายน โดยมีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อขาย มีการใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือได้เก็บไว้กินและทำพันธุ์ในปีถัดไป

ผลผลิตเกษตรที่ชาวบ้านปลูกเพื่อขายเป็นรายได้เป็นหลักมากที่สุดได้แก่ ถั่วเหลือง กระเทียม และข้าว ตามลำดับ

ผลผลิตเกษตรที่ชาวบ้านปลูกเพื่อบริโภคทุกวันได้แก่ ข้าว ส่วนผลผลิตเกษตรที่บริโภคประจำสัปดาห์ได้แก่ กระเทียม ถั่วเหลือง ผักและผลไม้

ชุมชนคิดว่าปัญหาที่เป็นข้อจำกัดการผลิตทางการเกษตรที่สำคัญที่สุดคือ ตลาดรับซื้อที่ยังไม่แน่นอน รองลงมาได้แก่ ราคาซื้อที่ไม่คุ้มทุน ปริมาณน้ำแหล่งน้ำและสภาพอากาศตามลำดับ

ปัญหาที่พบในการผลิตการเกษตรในชุมชนนี้พบว่า ราคาของผลผลิตเกษตรต่ำ เพราะต้นทุนสูงแต่ได้ราคาขายต่ำไม่คุ้มทุน ปัญหาที่ต้องการแก้ไขเร่งด่วนคือ ตลาดรับซื้อและราคาผลผลิต ตามลำดับ

ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นกับการทำการเกษตรที่ผ่านมาได้แก่ ปัญหาน้ำท่วมและดินถล่ม

สภาพภูมิอากาศในปัจจุบัน ไม่เหมือนกับอดีตที่ผ่านมา โดยมีอากาศร้อนขึ้น หนาวน้อยลงและฝนตกน้อยลง และมีช่วงฤดูกาลดังนี้ ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือน มิถุนายนถึงเดือนกันยายน ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนมกราคม และฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม

ปฏิทินกิจกรรมการเกษตรตลอดปี

เดือน		กิจกรรมการเกษตรเป็นรายเดือน (เรียงตามความสำคัญจาก 1-3)		
		1	2	3
มกราคม	ต้น			
	ปลาย			
กุมภาพันธ์	ต้น			
	ปลาย			
มีนาคม	ต้น	ถอนกระเทียม		
	ปลาย	ถอนกระเทียม		
เมษายน	ต้น	ถอนกระเทียม		
	ปลาย			
พฤษภาคม	ต้น			
	ปลาย	หว่านกล้าข้าว		
มิถุนายน	ต้น	ปลูกถั่วเหลือง		
	ปลาย	ปลูกถั่วเหลือง		
กรกฎาคม	ต้น	ปักดำข้าว		
	ปลาย	ปักดำข้าว		
สิงหาคม	ต้น			
	ปลาย			
กันยายน	ต้น			
	ปลาย			

ปฏิทินกิจกรรมการเกษตรตลอดปี (ต่อ)

เดือน		กิจกรรมการเกษตรเป็นรายเดือน (เรียงตามความสำคัญจาก 1-3)		
		1	2	3
ตุลาคม	ต้น	เกี่ยวข้าวเหลือง		
	ปลาย	เกี่ยวข้าว	ปลูกกระเทียม	
พฤศจิกายน	ต้น	เกี่ยวข้าว	ปลูกกระเทียม	
	ปลาย		ปลูกกระเทียม	
ธันวาคม	ต้น			
	ปลาย			

ความเข้มแข็งของกลุ่มจัดตั้งทางการเกษตร

ประเภทกลุ่ม	จำนวนคนต่อกลุ่ม	ปี พ.ศ. ที่จัดตั้ง	ผลงานดีเด่น
เกษตรกร	130	2542	กลุ่มต่อรองราคาผลผลิตเกษตร
เยาวชนเกษตร	-	-	-
แม่บ้านเกษตรกร	50	2528	ข้าวหอมมือ ไข่เค็ม ไม้กวาด
กลุ่มทำปุ๋ยชีวภาพ	15	2547	-

การเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตร

โครงการมีจุดประสงค์เพื่อต้องการทราบข้อมูลผลผลิตการเกษตรที่มีศักยภาพการเพิ่มมูลค่าของชุมชนและสิ่งที่ต้องการให้ช่วยเหลือ ซึ่งพบว่า ผลผลิตการเกษตรที่ชุมชนคิดว่าจะเพิ่มมูลค่าได้แก่ ไข่เป็ด ต้องการทำเป็นผลิตภัณฑ์ไข่เค็ม ซึ่งผลิตภัณฑ์นี้เคยทำ แต่ไม่มีตลาดรองรับที่แน่นอน แต่ได้แก้ไขโดยขายตามหมู่บ้าน สำหรับผลิตภัณฑ์ไม้กวาด และน้ำยาล้างจานนั้น เป็นผลิตภัณฑ์ที่เคยทำ แต่ไม่มีตลาดที่แน่นอน แต่ได้แก้ไขคือ ทำตามคนสั่งซื้อ และขายตามหมู่บ้าน

ชุมชนคิดวราคาราของสินค้าเกษตรกรรมปัจจุบันนี้ ไม่คุ้มทุน ซึ่งชุมชนคิดว่า ภาครัฐควรมีนโยบายหรือมีส่วนร่วมช่วยเหลือมากที่สุดในเรื่อง ประกันราคา รองลงมาได้แก่ รัฐสนับสนุนงบประมาณให้ชุมชนเป็นตัวกลางรับซื้อแล้วนำไปขาย นโยบายมีตัวแทนขายในหมู่บ้าน นโยบายชุมชนตั้งตัวกลางรับซื้อเองแล้วนำไปขาย และนโยบายขาดทุนคือกำไร ตามลำดับ

ความพร้อมของชุมชน ในการใช้เทคโนโลยีเพิ่มผลผลิต

โครงการต้องการทราบความเข้มแข็งของชุมชนในการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตเกษตร ซึ่งผลการสำรวจพบว่า

ด้านแรงงานในกลุ่ม ชุมชนต้องการเทคโนโลยีการแปรรูปข้าวเหลือง รองลงมาได้แก่ หัตถกรรมพื้นบ้าน และการปลูกผักปลอดสารพิษ ตามลำดับ ถ้ากลุ่มทำงานอยู่แล้ว ชุมชนคิดว่าจะทำงานให้สำเร็จโดยไม่ต้องจ้างได้ แต่ถ้ามีแรงงานในกลุ่มไม่เพียงพอ แต่จะทำงานให้สำเร็จได้ โดยหา

แรงงานจากหมู่บ้านอื่นมาเพิ่ม ถ้าไม่มีคนในกลุ่มช่วยทำงาน แต่มีพื้นที่เหมาะสมในการผลิตมีความคิดเห็นว่า จะให้เช่าพื้นที่ทำกิน และจ้างแรงงานต่างหมู่บ้านมาทำ

สำหรับการทำการเกษตรนั้น คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่คิดว่า ต้องการทำต่อไปถ้ามีการแก้ไขปัญหารองลงมาได้แก่ ทำแล้วมีความสุขตามสมควร

ปัจจุบันชุมชนคิดว่า มีปัญหาสังคมในหมู่บ้าน เนื่องจาก ปัญหาวัยรุ่นทะเลาะวิวาทกับหมู่บ้านอื่น อย่างไรก็ตามสิ่งที่มีความสุขของชีวิตตั้งแต่ในอดีตจนถึงอนาคตของผู้นำชุมชนคิดว่า คนในหมู่บ้านพอกินพอใช้ ความสงบสุขและไม่มีหนี้สิน

ด้านความรู้ของกลุ่มสมาชิก กลุ่มสมาชิกในหมู่บ้านเคยได้ทำงาน/อบรม/มีประสบการณ์การเพิ่มมูลค่าผลผลิตในเรื่องหัตถกรรมพื้นบ้าน และการปลูกผักปลอดสารพิษ แต่ไม่ประสบความสำเร็จในการนำไปใช้จริง เนื่องจากมีปัญหาการตลาด และราคาสูงจึงไม่มีคนซื้อ กลุ่มสมาชิกต้องการเพิ่มเติมความรู้จากการฝึกอบรมเรื่อง การเลี้ยงปลาในครัวเรือน นอกจากนี้กลุ่มสมาชิกเคยอบรมการทำบัญชีครัวเรือน และได้ลองนำไปใช้แล้ว แต่ยกเลิกไปเพราะไม่มีเวลารอกข้อมูลทุกวัน

ด้านความพร้อมของพื้นที่/วัตถุดิบ มีพื้นที่พืชหรือวัตถุดิบที่ติดอยู่แล้ว ไม่คิดว่าจะซื้อจากภายนอก กลุ่มต้องการปรับเปลี่ยนพื้นที่/วัตถุดิบใหม่ เพราะต้องการเพิ่มรายได้

ผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในธุรกิจท่องเที่ยว

โครงการต้องการทราบผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนทำอยู่แล้ว หรือยังไม่มี แต่ตั้งใจจะทำให้เกิดขึ้น ซึ่งจากผลการสำรวจพบว่า มีผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนคิดว่าทำได้คือ ไม้กวาด ไข่เค็มและน้ำยาล้างจาน โดยมีแหล่งวัตถุดิบที่หาได้จากชุมชน ซึ่งชุมชนมีความรู้ประสบการณ์อยู่แล้วจากการฝึกอบรมที่ผ่านมา ส่วนตลาดรับซื้อนั้นยังไม่แน่นอน ส่วนผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านคือ ไม้กวาดและน้ำยาล้างจาน ซึ่งผลิตภัณฑ์นี้เป็นสิ่งที่ชุมชนภาคภูมิใจ

ศักยภาพการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร

โครงการต้องการทราบศักยภาพของหมู่บ้านและความพร้อมของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศ จากผลการสำรวจพบว่า สิ่งที่คาดว่าจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวพักแรมในหมู่บ้านในด้านต่างๆ คือ

ด้านสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ได้แก่ น้ำตกห้วยแก้ว

ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ได้แก่ วัดร้าง

หมู่บ้านนี้มีที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยวในหมู่บ้าน เป็นรีสอร์ทปลายฮิลล์ไซด์ จำนวน 18 ห้อง ราคาพักแรมในช่วงเดือนกุมภาพันธ์-กันยายนคั้นละ 800 บาท และช่วงเดือนตุลาคม – มกราคมคั้นละ 1,000 บาท

สำหรับการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตรนั้น ส่วนใหญ่เห็นด้วย เพราะว่า ชาวบ้านจะได้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายผลิตภัณฑ์ไม้กวาด น้ำยาล้างจานและไข่เค็ม ทั้งนี้มีสิ่งที่จะเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม ที่เป็นเอกลักษณ์ทางการเกษตรของ

หมู่บ้านที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยว ได้แก่ มีลักษณะธรรมชาติป่าเขาสวยงาม และการพูดแบบวิถีคนเมือง แต่ไม่มีกิจกรรมการทำเกษตรตลอดปี มีผลิตภัณฑ์งานฝีมือที่คิดว่าจะขายให้นักท่องเที่ยวเป็น ผลิตภัณฑ์ไม้กวาดและน้ำยาล้างจาน

สำหรับเส้นทางจากหมู่บ้านถึงอำเภอเมืองปายที่สะดวกสบาย มีระยะทางประมาณ 11 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 15 นาที

8. หมู่บ้านแม่นาเติงนอก ตำบลแม่นาเติง

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน

ตั้งอยู่ที่บ้านแม่นาเติงนอก หมู่ที่ 1 ตำบลแม่นาเติง อำเภอยาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีอาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับเขตพื้นที่ส่วนในของตำบลแม่นาเติง
ทิศใต้	ติดต่อกับเขตพื้นที่ตำบลเวียงใต้
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับเขตพื้นที่บ้านหมอแปง ตำบลแม่นาเติง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับหมู่บ้านแม่นาเติงใน ตำบลแม่นาเติง

ภาพถ่ายทางอากาศแสดงสภาพภูมิศาสตร์และสถานที่สำคัญของบ้านแม่นาเติงนอก ตำบลแม่นาเติง

จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2550 มีประชากรเป็นไทยใหญ่ รวมทั้งหมด 149 คน จำนวน 42 ครัวเรือน ทุกกลุ่มประชากรในตารางข้างล่างนี้ ส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ประจำในหมู่บ้านตลอด เป็นกลุ่มเด็กก่อนวัยเรียน และชาย/หญิงอายุ 41-50 ปี ซึ่งกลุ่มประชากรที่ไม่ได้อยู่ในหมู่บ้านนั้น ส่วนใหญ่ไปทำงานก่อสร้างที่จังหวัดเชียงใหม่

ข้อมูลประชากรในหมู่บ้าน

กลุ่ม	จำนวน (คน)
เด็กก่อนวัยเรียน	9
เด็กวัยเรียน	20
ชาย/หญิงอายุ 18-49 ปี	72
ชาย/หญิง อายุมากกว่า 50 ปี	48
รวมจำนวนประชากรทั้งหมด	149

อัตราการเกิดตายและอพยพในหมู่บ้าน ไม่มีข้อมูลในช่วงปี พ.ศ. 2545-2549

ประวัติหมู่บ้าน

บ้านแม่น้ำแดงนอก เป็นหมู่บ้านที่ตั้งก่อน พ.ศ. 2425 มีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยใหญ่ อาศัยอยู่เดิมประมาณ 20 หลังคาเรือน มีแม่น้ำแดงไหลผ่าน เมื่อทางราชการมีนโยบายจัดตั้งตำบลแม่น้ำแดง จึงได้เลือกหมู่บ้านแม่น้ำแดงนอก ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีประชาชนรวมกลุ่มกันมากกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ ทางราชการจึงกำหนดให้เป็นหมู่บ้านที่ 1 ของตำบลแม่น้ำแดง

ข้อมูลภาพรวมการเกษตรของหมู่บ้าน

โครงการต้องการทราบข้อมูลทั่วไปในภาพรวมของหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ซึ่งพบว่า ชุมชนในหมู่บ้านยังไม่สามารถบอกสิ่งสร้างชื่อเสียงให้คนภายนอกได้รู้จัก หรือคนภายนอกพูดถึงบ่อยได้

ความจำเป็นขั้นต้นของการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้านที่สำคัญที่สุดคือ อาหาร รองลงมาได้แก่ สุขอนามัยในครัวเรือน และพลังงานที่ใช้ในบ้าน ตามลำดับ สำหรับแหล่งพลังงานที่ใช้ในบ้านได้มาจาก ไฟฟ้าส่วนภูมิภาค แก๊สและไม้ฟืน ตามลำดับ

สิ่งที่ต้องการให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือมากที่สุดคือ ระบบราคาสินค้า รองลงมาได้แก่ พัฒนาแหล่งน้ำการเกษตร การเพิ่มผลผลิต การจัดระบบการผลิตเกษตรที่ยั่งยืน และการสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มเกษตรกร ตามลำดับ

ปัจจุบันคนในชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้หลักจากการประกอบอาชีพการเกษตร ส่วนอาชีพรองเป็นการรับจ้างทั่วไปและรับราชการ ซึ่งที่มาของรายได้ (เฉพาะส่วนเป็นเงินสด) ในครัวเรือนตลอดปีมากที่สุด ได้มาจากผลผลิตพืชได้แก่ ถั่วเหลืองและกระเทียม ตามลำดับ สิ่งที่ทำรายได้รองลงมาได้แก่ การรับจ้างก่อสร้างและการเลี้ยงวัว ตามลำดับ ทั้งนี้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2550 เป็นต้นไปนั้น ชุมชนส่วนใหญ่ประสงค์คือประกอบอาชีพการเกษตรที่มีตลาดรับซื้อ และการเลี้ยงสัตว์

ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้จ่ายเงินในปีที่ผ่านมาด้วยเหตุผลมากที่สุดในเรื่อง การซื้อของกินของใช้ในบ้าน รองลงมาได้แก่ การศึกษาบุตร สร้างบ้าน ซื้อปัจจัยการเกษตร และซื้อเสื้อผ้า

เครื่องนุ่งห่ม ตามลำดับ ผลการสอบถามพบว่า ค่าใช้จ่ายเงินสดในครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเงินทั้งสิ้นไม่เกินเดือนละ 3,000-5,000 บาท

คนในหมู่บ้านจะซื้อสินค้ามาใช้ในบ้านจากในเมืองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ร้านค้าในหมู่บ้าน ตลาดในหมู่บ้านและซื้อจากเชียงใหม่ ตามลำดับ ปัจจุบันคนในชุมชนกินผลผลิตจากพืชที่ซื้อจากตลาดปาย รองลงมาได้แก่ ปลูกกินเอง และซื้อมาจากตลาดหมู่บ้าน ตามลำดับ

ปัจจุบันชุมชนนี้มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 40,000 บาท โดยกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน รองลงมาคือ ธกส. และธนาคารไทยพาณิชย์ ทั้งนี้ส่วนใหญ่นำไปใช้เพื่อ ซื้อปัจจัยการผลิตทางเกษตร ส่งลูกเรียนหนังสือและค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ตามลำดับ

ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

จำนวนครัวเรือนในชุมชนที่มีข้าวพอกกินตลอดปี คิดเป็น 95 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด สำหรับครัวเรือนที่มีข้าวไม่พอกกินตลอดปีนั้น ส่วนใหญ่มีข้าวหุงได้กินเพียง 6 เดือน ซึ่งสาเหตุเกิดจาก ไม่มีที่ทำกิน(นา) ทั้งนี้ได้แก้ไขปัญหากันโดย ซื้อจากหมู่บ้านอื่นและตลาดในเมืองปาย นอกจากนี้หมู่บ้านนี้ไม่มีธนาคารข้าวให้ยืมข้าว

ความเจ็บป่วยที่พบบ่อยครั้งในชุมชน

จากการสำรวจพบโรคที่เป็นกันมากที่สุดคือ ไข้หวัด รองลงมาคือ โรคกระเพาะ และ ความดันโลหิตสูง ตามลำดับ

ศักยภาพการผลิตของชุมชน

โครงการต้องการทราบความสามารถของชุมชนในการทำการเกษตรที่ผ่านมา ทุนเดิม และภูมิปัญญาที่เอื้อต่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน ซึ่งพบว่า

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมู่บ้านที่มีอยู่ที่ชุมชนคิดว่าสำคัญที่สุดคือ เกษตรกรรม รองลงมา ได้แก่ ภาษาและวัฒนธรรม ความเชื่อประเพณีวัฒนธรรม การประกอบอาชีพทำมาหากิน เกี่ยวกับพิธีเลี้ยงเจ้าที่แปลงนา และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเรื่องการปลูกต้นไม้ในป่าเสื่อมโทรม ตามลำดับ

ชุมชนคิดว่าตนเองมีศักยภาพการพึ่งพาตนเองในเรื่อง อาหารพวกเห็ดหน่อไม้และสัตว์ป่าในป่าตามธรรมชาติมากที่สุด รองลงมาได้แก่ วัฒนธรรมช่วยเหลือเกื้อกูลกันเข้มแข็ง พืชสมุนไพรเพื่อสุขภาพคนและสัตว์เลี้ยง และแหล่งน้ำอุปโภคบริโภคธรรมชาติ ตามลำดับ

สิ่งที่ชุมชนคิดว่ายังไม่เปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้แก่ ภาษาท้องถิ่น (ภาษาไทยใหญ่) รองลงมาได้แก่ ประเพณีวัฒนธรรม วิถีทำการเกษตรของชุมชน และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ตามลำดับ

การสืบสานประเพณีวัฒนธรรมนั้น กลุ่มประชากรที่ไปร่วมงานเป็นประจำส่วนใหญ่เป็น กลุ่มกลุ่มชาย/หญิงอายุ 26-40 ปี รองลงมาได้แก่ กลุ่มสาวอายุ 18-25 ปี เด็กในวัยเรียน ชาย/หญิงอายุ 41-50 ปี และกลุ่มชาย/หญิงมากกว่า 50 ปี ตามลำดับ

คนในชุมชนมีวิธีการพักผ่อนหย่อนใจโดย การพูดคุยกันกับบ้านใกล้เคียง รองลงมา ได้แก่ การพูดคุยกันภายในชุมชน พูดคุยกันในบ้าน ดูโทรทัศน์และฟังวิทยุ ตามลำดับ

ปฏิทินกิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

เดือน		กิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (เรียงตามความสำคัญ)		
		1	2	3
มกราคม	ต้น			
	ปลาย			
กุมภาพันธ์	ต้น	ประเพณีตานข้าวอย่ากู่		
	ปลาย			
มีนาคม	ต้น			
	ปลาย			
เมษายน	ต้น	ประเพณีเจดีย์ทราย	ประเพณีดำหัวผู้ใหญ่	
	ปลาย			
พฤษภาคม	ต้น			
	ปลาย			
มิถุนายน	ต้น	วันวิสาขบูชา		
	ปลาย			
กรกฎาคม	ต้น			
	ปลาย			
สิงหาคม	ต้น			
	ปลาย			
กันยายน	ต้น			
	ปลาย	ถวายข้าวมธุปายาส		
ตุลาคม	ต้น			
	ปลาย	ประเพณีออกพรรษา		
พฤศจิกายน	ต้น	ประเพณีดับไฟเทียน		
	ปลาย	ประเพณีลอยกระทง		
ธันวาคม	ต้น	ประเพณีถวายผ้าเหลือง		
	ปลาย			

ระบบการผลิตเกษตร

โครงการต้องการทราบระบบการจัดการผลิตทางการเกษตรตลอดปีของชุมชน ซึ่งผลจากการสำรวจพบว่า พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดบ้าน (พื้นที่ไร่ นาและสวน) ที่เหมาะสมประมาณ 600 ไร่ และไม่มีพื้นที่ว่างเปล่าที่ทำการเกษตร ชุมชนมีความคิดเห็นในเรื่องพื้นที่ทำการเกษตรของตนว่า ต้องการให้เป็นมรดกทำเกษตรอย่างเดียว

ผลผลิตการเกษตรที่ผลิตได้ในชุมชนมากที่สุดได้แก่ ข้าวนา รองลงมาได้แก่ วัชควาย ไก่ ปลา และไม้ผล (มะม่วงและลำไย) ตามลำดับ

พืชที่ปลูกมากที่สุดในชุมชน ได้แก่ ข้าว ซึ่งมีพื้นที่ปลูกประมาณ 300 ไร่ ปลูกในช่วงเดือน กรกฎาคม โดยมีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อ กินในครัวเรือนเป็นหลัก มีการใช้ปุ๋ยเคมี กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือจะขายและเก็บไว้ทำพันธุ์ในปีถัดไป

พืชลำดับที่ 2 คือ ถั่วเหลือง มีพื้นที่ปลูกประมาณ 200 ไร่ ซึ่งจะปลูกในช่วงเดือน มิถุนายน โดยมีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อ ขาย มีการใช้ปุ๋ยเคมี กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือไว้แลกเปลี่ยนพันธุ์และเก็บไว้ทำเชื้อพันธุ์ในปีถัดไป

พืชลำดับที่ 3 คือ กระเทียม มีพื้นที่ปลูกประมาณ 100 ไร่ ซึ่งจะปลูกในช่วงเดือน ตุลาคม – พฤศจิกายน โดยมีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อขาย มีการ ใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยคอก กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือได้เก็บไว้กินในครัวเรือนและใช้ทำพันธุ์ในปีถัดไป

ผลผลิตเกษตรที่ชาวบ้านปลูกเพื่อขายเป็นรายได้เป็นหลักมากที่สุดได้แก่ ถั่วเหลืองและกระเทียม สำหรับผลผลิตเกษตรที่ชาวบ้านปลูกเพื่อบริโภคทุกวันได้แก่ ข้าว ส่วนผลผลิตเกษตรที่บริโภคประจำสัปดาห์ได้แก่ กระเทียมและถั่วเหลือง

ชุมชนคิดว่าปัญหาที่เป็นข้อจำกัดการผลิตทางการเกษตรที่สำคัญที่สุดคือ ราคาข้าวซื้อ รองลงมาได้แก่ ตลาดรับซื้อ สภาพอากาศ และความอุดมสมบูรณ์ของดิน ตามลำดับ ส่วนปัญหาที่พบในการผลิตการเกษตรในชุมชนนี้พบว่า ราคาของผลผลิตเกษตรที่ได้รับในปัจจุบันยังไม่เหมาะสม เพราะ ราคาขายต่ำแต่ต้นทุนสูง ปัญหาที่ต้องการแก้ไขเร่งด่วนคือ ราคาผลผลิต รองลงไปได้แก่ พื้นที่การเกษตร และแหล่งน้ำการเกษตร ตามลำดับ

ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นกับการทำการเกษตรที่ผ่านมาได้แก่ ปัญหาน้ำท่วมและดินถล่ม

สภาพภูมิอากาศในปัจจุบัน ไม่เหมือนกับอดีตที่ผ่านมา โดยมีอากาศร้อนขึ้นและยาวนานกว่าปกติ ฝนตกน้อยลง และมีช่วงฤดูการดังนี้ ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายน ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนมกราคม และฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม

ปฏิทินกิจกรรมการเกษตรตลอดปี

เดือน		กิจกรรมการเกษตรเป็นรายเดือน (เรียงตามความสำคัญจาก 1-3)		
		1	2	3
มกราคม	ต้น	ปลูกลำไย		
	ปลาย			
กุมภาพันธ์	ต้น			
	ปลาย	ถอนกระเทียม		
มีนาคม	ต้น	ถอนกระเทียม		
	ปลาย	ถอนกระเทียม		
เมษายน	ต้น	ถอนกระเทียม	เกี่ยวข้าว	
	ปลาย	เกี่ยวข้าว		
พฤษภาคม	ต้น			
	ปลาย	หว่านกล้าข้าว		
มิถุนายน	ต้น	ปลูกลำไย		
	ปลาย	ปลูกลำไย		
กรกฎาคม	ต้น	ปักดำข้าวนา		
	ปลาย	ปักดำข้าวนา		
สิงหาคม	ต้น			
	ปลาย			
กันยายน	ต้น			
	ปลาย			
ตุลาคม	ต้น	ปลูกกระเทียม	เกี่ยวข้าว	
	ปลาย	ปลูกกระเทียม	เกี่ยวข้าว	
พฤศจิกายน	ต้น	ปลูกกระเทียม	เกี่ยวข้าว	
	ปลาย	ปลูกกระเทียม		
ธันวาคม	ต้น			
	ปลาย			

ความเข้มแข็งของกลุ่มจัดตั้งทางการเกษตร ไม่มีการจัดตั้งกลุ่มทางการเกษตร

การเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตร

โครงการมีจุดประสงค์เพื่อต้องการทราบข้อมูลผลผลิตการเกษตรที่มีศักยภาพการเพิ่มมูลค่าของชุมชนและสิ่งที่ต้องการให้ช่วยเหลือ ซึ่งพบว่า ผลผลิตการเกษตรที่ชุมชนคิดว่าจะเพิ่มมูลค่าได้แก่ ถั่วเหลือง ซึ่งต้องการทำผลิตภัณฑ์จากถั่วเน่าแผ่น ซึ่งผลิตภัณฑ์นี้เคยทำ แต่ไม่ได้ทำเพื่อขายในตลาด

ชุมชนคิดวราคารของสินค้าเกษตรกรรมปัจจุบันนี้ ไม่คุ้มทุน ซึ่งชุมชนคิดว่า ภาครัฐควรมีนโยบายหรือมีส่วนร่วมช่วยเหลือมากที่สุดในเรื่อง การประกันราคา รองลงมาได้แก่ นโยบาย

ถ้าใครคือขาดทุน รัฐสนับสนุนงบประมาณให้ชุมชนเป็นตัวแทนรับซื้อแล้วนำไปขาย นโยบายมีตัวแทนขายในหมู่บ้าน ตามลำดับ

ความพร้อมของชุมชน ในการใช้เทคโนโลยีเพิ่มผลผลิต

โครงการต้องการทราบความเข้มแข็งของชุมชนในการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตเกษตร ซึ่งผลการสำรวจพบว่า

ด้านแรงงานในกลุ่ม ชุมชนต้องการเทคโนโลยีการปลูกผักปลอดสารพิษมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การแปรรูปถั่วเหลือง ถ้ากลุ่มทำงานอยู่แล้ว ชุมชนคิดว่าจะทำงานให้สำเร็จได้จำเป็นต้องจ้างแรงงาน แต่ถ้ามีแรงงานในกลุ่มไม่เพียงพอ แต่จะทำงานให้สำเร็จได้ โดยหาแรงงานจากหมู่บ้านอื่นมาเพิ่ม หรือใช้แรงงานต่างด้าว และถ้าไม่มีคนในกลุ่มช่วยทำงาน แต่มีพื้นที่เหมาะสมในการผลิตมีความคิดเห็นว่า ไม่เกิดขึ้นในหมู่บ้านเพราะทุกคนช่วยกันทำงาน

สำหรับการทำการเกษตรนั้น คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่คิดว่า ต้องการทำต่อไปถ้ามีการแก้ไขปัญหา รองลงมาได้แก่ทำแล้วมีความสุขตามสมควร และทำแล้วเกิดความภาคภูมิใจมากตามลำดับ

ปัจจุบันชุมชนคิดว่า ไม่มีปัญหาสังคมในหมู่บ้าน สำหรับสิ่งที่เป็นความสุขของชีวิตตั้งแต่ในอดีตจนถึงอนาคตของผู้นำชุมชนคิดว่า คนในหมู่บ้านเข้าอกเข้าใจกัน อกภัยให้กันและกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และไม่มีหนี้สิน

ด้านความรู้ของกลุ่มสมาชิก กลุ่มสมาชิกในหมู่บ้านเคยได้ทำงาน/อบรม/มีประสบการณ์การเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าวสาลีและและการปลูกผักปลอดสารพิษ แต่ไม่ประสบความสำเร็จในการนำไปใช้จริง เนื่องจากไม่ยอมทำ ซื่อกินเองดีกว่า

กลุ่มสมาชิกต้องการเพิ่มเติมความรู้จากวิทยากรการฝึกอบรม เรื่องการเลี้ยงสัตว์ นอกเหนือจากนี้กลุ่มสมาชิกไม่เคยอบรมการทำบัญชีครัวเรือน

ด้านความพร้อมของพื้นที่/วัตถุดิบ มีพื้นที่พืชหรือวัตถุดิบที่ดีอยู่แล้ว ไม่สนใจจะซื้อจากภายนอก อย่างไรก็ตามกลุ่มต้องการปรับเปลี่ยนพื้นที่/วัตถุดิบ เพราะต้องการเพิ่มรายได้

ผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในธุรกิจท่องเที่ยว

โครงการต้องการทราบผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนทำอยู่แล้ว หรือยังไม่มี แต่ตั้งใจจะทำให้เกิดขึ้น ซึ่งจากผลการสำรวจพบว่า มีผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนคิดว่าทำได้ดีคือ หัตถกรรมจักสาน โดยมีแหล่งวัตถุดิบที่หาได้จากชุมชน ซึ่งชุมชนมีความรู้ประสบการณ์อยู่แล้วจากการถ่ายทอดจากผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน ส่วนตลาดรับซื้อนั้น ได้ขายในตลาดนัดและตลาดทั่วไปในอำเภอปาย อย่างไรก็ตามชุมชนนี้คิดว่ายังไม่มีผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน

ศักยภาพการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร

โครงการต้องการทราบศักยภาพของหมู่บ้านและความพร้อมของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากการสำรวจพบว่า สิ่งที่คาดว่าจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวพักแรมในหมู่บ้านในเฉพาะสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ได้แก่ ทิวทัศน์ภูเขาสูงป่าไม้เขียวดงาม และไม่มีที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ทั้งเป็นบ้านชาวบ้าน (โฮมสเตย์) รีสอร์ทและเกสเฮาส์

สำหรับการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ส่วนใหญ่เห็นด้วย เพราะว่า เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก เป็นกลุ่มชนไทยใหญ่ทั้งหมด จึงน่าจะทำให้ชาวบ้านจะได้มีรายได้เพิ่มขึ้น จากสิ่งที่เป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม ที่เป็นเอกลักษณ์ทางการเกษตรของหมู่บ้านที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยว ได้แก่ วิถีความเป็นอยู่ ภาษา ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนไทยใหญ่ที่สงบเรียบง่าย แต่ไม่มีกิจกรรมการทำเกษตรตลอดปี มีผลิตภัณฑ์งานฝีมือที่คิดว่าจะขายให้นักท่องเที่ยวเป็น ผลิตภัณฑ์จักสาน

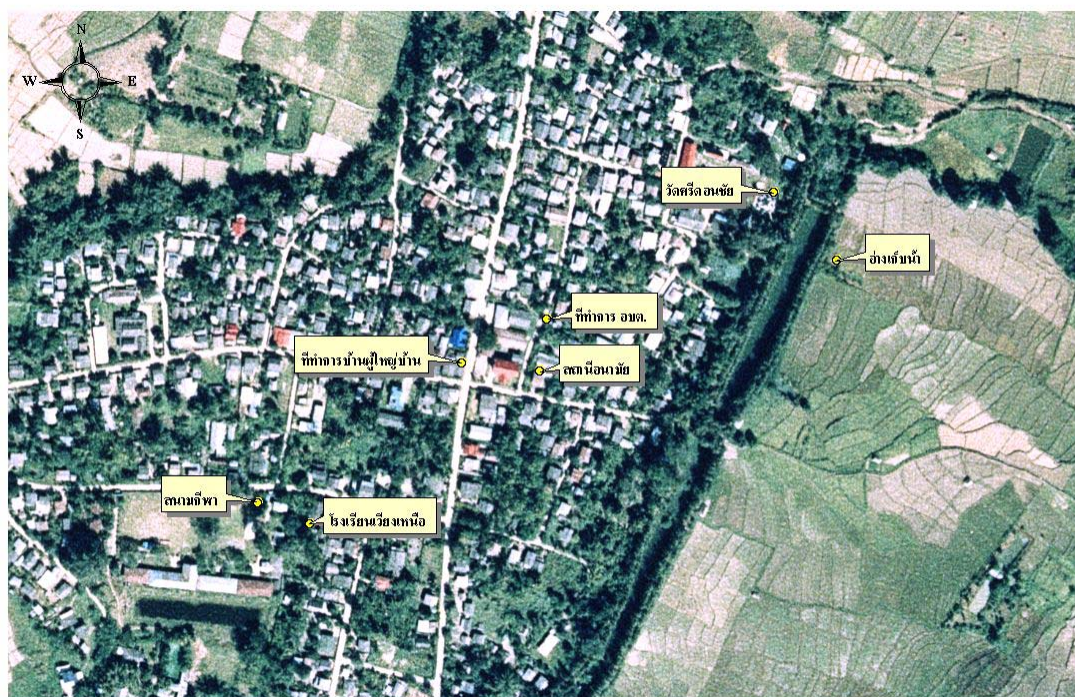
สำหรับเส้นทางจากหมู่บ้านถึงอำเภอเมืองปายที่สะดวกสบาย มีระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 10-15 นาที

9. หมู่บ้านเวียงเหนือ ตำบลเวียงเหนือ

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน

ตั้งอยู่ที่บ้านโป่ง (เวียงเหนือ) หมู่ที่ 1 ตำบลเวียงเหนือ อำเภอบางย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นพื้นที่ราบ มีอาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ อำเภอยางแขวง จังหวัดเชียงใหม่
ทิศใต้	ติดต่อกับ ตำบลแม่ฮี้ อำเภอบางย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับแม่น้ำปาย

ภาพถ่ายทางอากาศแสดงสภาพภูมิศาสตร์และสถานที่สำคัญของหมู่บ้านเวียงเหนือ ตำบลเวียงเหนือ

ข้อมูลประชากรในหมู่บ้าน

จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2550 มีประชากรเป็นชาวไทยใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รวมทั้งหมด 437 คน ผู้ชาย 209 คน ผู้หญิง 228 คน รวม 169 ครัวเรือน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร ปลูกพืชไร่ กระเทียม ถั่วเหลืองและข้าวสาลี มีวัฒนธรรมการแต่งกายเป็นชาวไทยใหญ่แต่เดิมที่มักจะแต่งกายแบบคนไตมีผ้าโพกศีรษะ สะพายย่ามสวมรองเท้าแตะ

กลุ่มที่อยู่ประจำในหมู่บ้านอย่างน้อย 8 เดือน เป็นประชากรกลุ่มชาย/หญิงอายุมากกว่า 50 ปี ส่วนประชากรที่ไม่ได้อยู่ในหมู่บ้านนั้น ส่วนใหญ่ไปรับจ้างทั่วไปที่เชียงใหม่และกรุงเทพฯ

ประวัติหมู่บ้าน

บ้านเวียงเหนือจากการสันนิษฐานจากโบราณสถานโบราณวัตถุและจากท่านผู้เฒ่าผู้แก่เล่ากันว่า เดิมทีหมู่บ้านเวียงเหนือเป็นที่อยู่ของพวกขอมพวกลัวะมาก่อน ต่อมาในปีพ.ศ. 1860 จุลศักราช 680 ได้มีชนชาติไทยใหญ่อพยพมาจากเมืองแสนหวี เมืองสีป้อ เมืองลายเข้า เมืองนาย เมืองหมอกใหม่ เมืองรางเครือ ประเทศพม่ามาโดยพะกาซอ ได้มาตั้งหมู่บ้านขึ้นที่บ้านดอน และได้ขุดคูเมืองล้อมรอบหมู่บ้าน ดินที่ขุดขึ้นมาใช้ถมเป็นดินสูง สร้างประตูเมืองไว้ 2 ประตู ทางทิศใต้และทิศตะวันตก

ต่อมา พ.ศ.1865 จุลศักราช 685 เจ้าครามผู้ครองนครเชียงใหม่ ขณะนั้นอายุได้ 65 พรรษา ได้ทราบข่าวพะกาซอได้สร้างบ้านเมือง พระองค์จึงคิดจะยึดเอามาเป็นเมืองขึ้น จึงได้ส่งหน่วยสอดแนมมาดูล่าว่าพอจะยึดเอาได้ไหม เมื่อหน่วยสอดแนมดูแล้วคิดว่าพอจะยึดได้ จึงได้ไปรายงานให้พระองค์ทราบ จึงคิดจะยกทัพมา แต่พระองค์ทรงเสด็จสวรรคตก่อน พ.ศ.1871 จุลศักราช 691

ครั้นถึง พ.ศ. 1890 พระเจ้าแสนภูติโอรสองค์ที่ 1 ของพระเจ้าคราม ซึ่งครองเมืองเชียงแสนอยู่ ได้ส่งพระเจ้านมราชยกทัพมายึดเอาบ้านดอน แต่การยกทัพมาในสมัยนั้นลำบากมาก ต้องผ่านป่าทึบและภูเขาสลับซับซ้อนรวมทั้งต้องผจญไข้ป่า การเดินทางของเจ้ามหาชัยได้นำช้างไปด้วย 3 เชือก เดินทางรอนแรมไปถึงที่แห่งหนึ่งจึงได้หยุดพักแรม ตกตึกได้ทรงสุบินเห็นข้าศึกมาล้อมจับพระองค์และยังจับช้างของพระองค์ ครั้นรุ่งเช้าพระองค์ทรงเล่าความฝันให้บรรดาเสนาอำมาตย์ฟัง ทุกท่านต่างรู้สึกไม่สบายใจ ครั้นต่อมาไม่นานช้างเผือกในขบวนทัพได้ตายลงไม่ทราบสาเหตุ พระองค์จึงรับสั่งได้เฝ้าและเฝ้ากระดุกศรีษะช้างเผือกไว้ใกล้ที่พักแรมนั้น ภายหลังได้ชื่อว่า “บวักหัวช้าง” ซึ่งอยู่ระหว่างเส้นทางอำเภอป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นพระองค์สั่งให้ยกทัพกลับและต่อมาได้สวรรคตเมื่อ พ.ศ. 1973

พ.ศ.2054 จุลศักราช 873 พระเจ้ามหาชีวิตนามว่า “เจ้าศรีใจยา” ได้ยกทัพมาเพื่อตีเอาบ้านดอนอีกครั้งหนึ่ง เมื่อยกทัพจนใกล้บ้านดอนมีวังน้ำแห่งหนึ่ง พระองค์จึงได้นำช้างเผือกลงอาบน้ำและพูดกับช้างว่า “พรุ่งนี้เจ้าจะมีชัยชนะ” (วังน้ำแห่งนี้ต่อมาได้ชื่อว่า วังช้างเผือก) แล้วเคลื่อนทัพมาประชิดตัวเมืองตรงประตูทิศตะวันตก ในคืนนั้นพระองค์ทรงสุบินว่ามีเทพธิดามาห้อมล้อมและพระอินทร์ทรงอุ้มพระองค์ไปนอนที่ยอดเขา ซึ่งเหล่าอำมาตย์ต่างถือว่าเป็นลางสังหรณ์ดี พระองค์จะตีบ้านดอนได้แน่

รุ่งเช้าวันใหม่ พระองค์ได้กรีธาทัพตีบ้านดอนสู้รบกับพม่าที่ประตูเมืองพม่าฝ่ายไป ต่อมาชาวบ้านเรียกประตูด้านนี้ว่า “ประตูมาน” ฝ่ายพระพะสงกน่องชายพะก่ากั้นนะมาทางทิศใต้ เจ้ามหาชีวิตไล่ทันและถูกเจ้ามหาชีวิตฆ่าตายนั่น ประตูด้านนี้ต่อมาเรียกว่า “ประตูดำ” และถนนสายนี้เรียกว่า “กองสงกน” ฝ่ายพระก่ากั้นนะจึงยอมแพ้ในที่สุด

เมื่อสิ้นสุดการสู้รบแล้ว พ.ศ.2054 จุลศักราช 873 เจ้ามหาชีวิตได้พระราชทานนามใหม่จากพระราชบิดา คือพระเจ้าติโลกราชว่า “พระเจ้าชัยสงคราม” จากนั้นได้กลับมาบูรณะบ้านดอนให้ดียิ่งขึ้น มีการขุดคูเมืองให้ลึกลงไปอีกและเจาะประตูเมืองด้านทิศตะวันออกและทิศเหนือ และ

ให้ชื่อบ้านดอนว่า “บ้านเวียงใหม่” และบูรณะวัดขึ้นมาใหม่ให้ชื่อว่า “วันศรีดอนชัย” ส่วนที่อยู่ของพระองค์ได้สร้างใหม่แทนที่เดิมของพะกั้นนะเรียกกันว่า “หอเจ้าฟ้า” (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งสถานีอนามัยบ้านเวียงเหนือและศูนย์สหประชาตำบลเวียงเหนือ)

ในปี พ.ศ. 2070 เจ้าชัยสงครามได้เสด็จกลับไปเมืองพินนครบุรี (เมืองเชียงใหม่) และได้รับสั่งให้เจ้าบุญเถลิงเป็นหัวหน้าปกครองดูแลบ้านเมืองแทน

ในปี พ.ศ. 2090 เจ้าชัยสงครามได้กลับมาอยู่บ้านดอนอีกครั้งหนึ่ง ได้นำคนพื้นเมืองจากเชียงใหม่มาอยู่เป็นจำนวนมาก จนต้องขยายเวียงออกไปทางทิศใต้ อีก ซึ่งเดิมเป็นป่าไม้สัก และในปีนั้นเอง เจ้าชัยสงครามเสด็จสวรรคต เมื่อจุลศักราช 909 รวมพระชนมายุได้ 64 พรรษา เจ้าสุนันทา มเหสีเจ้าชัยสงครามจึงได้ครองเมืองสืบต่อมา

ในปี พ.ศ. 2146 พระเจ้ากรุงอังวะเมืองพม่า ได้ทราบข่าวการสิ้นพระชนม์ของเจ้าชัยสงคราม จึงได้ยกทัพมาตีแคว้นไทยใหญ่ได้เมืองนายน เมืองแสนหวี เมืองสีป้อ เมืองใหม่ และมาตีเอาเวียงใหม่อีกด้วย พระเจ้าอังวะสั่งให้ทหารเผาบ้านเมืองเวียงใหม่ทั้งวัดวาอารามเสียหายหมด บ้านดอนเวียงใหม่จึงตกเป็นของพม่าอีกครั้งหนึ่ง เรื่องนี้ได้ทราบถึงสมเด็จพระนเรศวร พระองค์จึงยกทัพมาพร้อมด้วยพระเจ้าหริภุญชัยเจ้าเมืองเชียงใหม่ เพื่อจะตีเอาเมืองอังวะและบ้านดอนเวียงใหม่ โดยได้เดินทัพมาทางเมืองหางแต่พระองค์ประชวรเสียก่อน และพระองค์ได้เสด็จสวรรคตที่เมืองหาง พ.ศ.2148 จุลศักราช 967 ส่วนพระเจ้าอังวะทราบข่าวว่าสมเด็จพระนเรศวรยกทัพมาตีเมืองอังวะ จึงรีบสละบ้านดอนเวียงใหม่กลับไปเมืองอังวะ

พ.ศ.2198 เจ้าแก้วเมืองมา ราชนัดดาของเจ้าชัยสงครามได้ครองบ้านดอนเวียงใหม่แทนพระองค์โปรดให้สร้างวัด วิหาร โบสถ์ที่พม่าเผาทิ้ง ขึ้นมาใหม่แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2203 และจนถึงปัจจุบัน บ้านดอนเวียงใหม่เรียกว่า “บ้านเวียงเหนือ” ประกอบด้วย 4 หมู่บ้านด้วยกันคือ หมู่ที่ 1 ได้แก่บ้านโป่ง หมู่ที่ 2 คือบ้านใหม่ หมู่ที่ 3 คือบ้านโฮ้ง และหมู่ที่ 4 คือบ้านศรีดอนชัย

ข้อมูลภาพรวมการเกษตรของหมู่บ้าน

โครงการต้องการทราบข้อมูลทั่วไปในภาพรวมของหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ซึ่งพบว่า สิ่งสร้างชื่อเสียงให้คนภายนอกได้รู้จัก หรือคนภายนอกพูดถึงบ่อยมากที่สุดคือ ข้าวสาลี และผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าวสาลี รองลงมาได้แก่ คุ้เมืองเก่า วันศรีดอนชัย และน้ำตกหัวช้าง ตามลำดับ

ความจำเป็นขั้นต้นของการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้านที่สำคัญที่สุดคือ สุขอนามัยในครัวเรือน รองลงมาได้แก่ อาหาร ยารักษาโรค และไม้สำหรับใช้สอยและสร้างที่อยู่ ตามลำดับ สำหรับแหล่งพลังงานที่ใช้ในบ้านได้มาจาก ไฟฟ้าส่วนภูมิภาค แก๊สและไม้ฟืน ตามลำดับ

สิ่งที่ต้องการให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือมากที่สุดคือการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เกษตร รองลงมาได้แก่ การเพิ่มผลผลิต ระบบตลาด การจัดระบบการผลิตเกษตรที่ยั่งยืน และการสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มเกษตรกร ตามลำดับ

ปัจจุบันคนในชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้หลักจากการประกอบอาชีพการเกษตร ส่วนอาชีพรองเป็นการเลี้ยงสัตว์ และรับจ้างทั่วไป ซึ่งที่มาของรายได้ (เฉพาะส่วนเป็นเงินสด) ในครัวเรือนตลอดปีมากที่สุด ได้มาจากผลผลิตพืชได้แก่ ถั่วเหลือง กระเทียม และข้าวสาลี ตามลำดับ สิ่งที่ทำรายได้รองลงมาได้แก่ การรับจ้างก่อสร้างทั่วไปและทำเกสเฮาส์ การเลี้ยงวัวควาย และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นได้แก่ เสื้อคนโต และผ้าคลุม ทั้งนี้ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2550 เป็นต้นไปนั้น คนส่วนใหญ่ในชุมชนประสงค์จะประกอบอาชีพทำการเกษตร

ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้จ่ายเงินในปีที่ผ่านมาด้วยเหตุผลมากที่สุดในเรื่อง การซื้อของกินของใช้ในบ้าน รองลงมาได้แก่ ซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม การศึกษาบุตร ซื้อปัจจัยการเกษตร และสร้างบ้าน ตามลำดับ ผลการสอบถามพบว่า ค่าใช้จ่ายเงินสดในครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเงินทั้งสิ้นไม่เกินเดือนละ 5,000 – 10,00 บาท

คนในหมู่บ้านจะซื้อสินค้ามาใช้ในบ้านจากตลาดในหมู่บ้านมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ซื้อมาจากตลาดในหมู่บ้าน ไปซื้อเองจากในเมือง จากร้านค้าในหมู่บ้าน ร้านสะดวกซื้อสมัยใหม่ และไปซื้อต่างจังหวัดเช่น เชียงใหม่ ตามลำดับ

ปัจจุบันคนในชุมชนกินผลผลิตจากพืชโดยซื้อจากตลาดเมืองปาย รองลงมาได้แก่ ซื้อจากตลาดในหมู่บ้าน และที่ปลูกไว้กินเอง ตามลำดับ

ปัจจุบันชุมชนนี้มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 50,000 บาท โดยกู้เงินจาก ธกส. และกองทุนหมู่บ้าน ตามลำดับ ทั้งนี้ส่วนใหญ่นำไปซื้อปัจจัยการผลิตทางเกษตร ส่งลูกเรียนหนังสือ และสิ่งอำนวยความสะดวกในบ้าน ตามลำดับ

ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

จำนวนครัวเรือนในชุมชนที่มีข้าวพอกกินตลอดปี คิดเป็น 50 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด สำหรับครัวเรือนที่มีข้าวไม่พอกกินตลอดปีนั้น ส่วนใหญ่มีข้าวหุงได้กินเพียง 5 เดือน ซึ่งสาเหตุเกิดจาก มีพื้นที่นาทำไม่พอกกิน ทั้งนี้ได้แก้ไขปัญหากันโดย ซื้อจากหมู่บ้านอื่นและตลาดในเมืองปาย นอกจากนี้หมู่บ้านนี้ ไม่มีธนาคารข้าวให้ยืมข้าว

ความเจ็บป่วยที่พบบ่อยครั้งในชุมชน

จากการสำรวจพบโรคที่เป็นกันมากที่สุดคือ โรคปวดข้อปวดกระดูก รองลงมาคือ ไข้หวัดและโรคกระเพาะ ตามลำดับ

ศักยภาพการผลิตของชุมชน

โครงการต้องการทราบความสามารถของชุมชนในการทำการเกษตรที่ผ่านมา ทุนเดิม และภูมิปัญญาที่เอื้อต่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน ซึ่งพบว่า

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมู่บ้านที่มีอยู่ที่ชุมชนคิดว่าสำคัญที่สุดคือ ภาษาและวัฒนธรรมที่มี ภาษาพูดไทยใหญ่ รองลงมาได้แก่ การละเล่นการแสดงดนตรีและนันทนาการ การแพทย์แผนโบราณที่มีการอบยาสมุนไพร ความเชื่อประเพณีพิธีกรรม มีการเลี้ยงผีบ้านผีเรือน และเกษตรกรรม ตามลำดับ

ชุมชนคิดว่าตนเองมีศักยภาพการพึ่งพาตนเองในเรื่อง อาหารในป่าตามธรรมชาติมากที่สุด รองลงมาได้แก่ วัฒนธรรมช่วยเหลือเกื้อกูลกันเข้มแข็ง เศรษฐกิจภายในชุมชนที่ดี และแหล่งน้ำธรรมชาติเพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง ตามลำดับ

สิ่งที่ชุมชนคิดว่ายังไม่เปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้แก่ ภาษาท้องถิ่น รองลงมาได้แก่ วิธีการเกษตรของชุมชน ความสงบสุขในสังคมชุมชน และประเพณีวัฒนธรรม ตามลำดับ

การสืบสานประเพณีวัฒนธรรมนั้น กลุ่มประชากรที่ไปร่วมงานเป็นประจำส่วนใหญ่เป็นกลุ่มกลุ่มชาย/หญิงอายุ 26-40 ปี รองลงมาได้แก่ กลุ่มชาย/หญิงอายุ 41-50 ปี หนุ่มสาวอายุ 18-25 ปี ชาย/หญิงมากกว่า 50 ปี และเด็กในวัยเรียน ตามลำดับ

คนในชุมชนมีวิธีการพักผ่อนหย่อนใจโดย การพูดคุยกันในชุมชน รองลงมาได้แก่ การพูดคุยกันกับบ้านใกล้เคียง ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุและเข้าเมือง ตามลำดับ

ปฏิทินกิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

เดือน		กิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (เรียงตามลำดับความสำคัญ)		
		1	2	3
มกราคม	ต้น			
	ปลาย			
กุมภาพันธ์	ต้น			
	ปลาย			
มีนาคม	ต้น			
	ปลาย			
เมษายน	ต้น	ประเพณีสงกรานต์		
	ปลาย			
พฤษภาคม	ต้น	สงฆ์พระพุทธรูป		
	ปลาย			
มิถุนายน	ต้น			
	ปลาย			
กรกฎาคม	ต้น			
	ปลาย	วันเข้าพรรษา		
สิงหาคม	ต้น			
	ปลาย			
กันยายน	ต้น			
	ปลาย			
ตุลาคม	ต้น			
	ปลาย	งานสลากกระทัด	ประเพณีออกพรรษา	
พฤศจิกายน	ต้น			
	ปลาย	ประเพณีลอยกระทง		

ปฏิทินกิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (ต่อ)

เดือน		กิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (เรียงตามลำดับความสำคัญ)		
		1	2	3
ธันวาคม	ต้น			
	ปลาย			

ปัจจุบันเยาวชนไม่ค่อยให้ความสนใจหรือสนใจประเพณีดั้งเดิมนี้ ชุมชนอยากให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจสนับสนุนการจัดประเพณี และให้เยาวชนมีส่วนร่วมเพื่อเป็นการสืบทอด และตระหนักความสำคัญของประเพณีของหมู่บ้าน เพื่อสืบสานอนุรักษ์ต่อไป

ระบบการผลิตเกษตร

โครงการต้องการทราบระบบการจัดการผลิตทางการเกษตรตลอดปีของชุมชน ซึ่งผลจากการสำรวจพบว่า พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมู่บ้าน (พื้นที่ไร่ นาและสวน) ที่เหมาะสมประมาณ 400 ไร่ และไม่มีพื้นที่ว่างเปล่าที่ทำการเกษตร ชุมชนมีความคิดเห็นในเรื่องพื้นที่ทำกิน การเกษตรของตนว่า ต้องการจะขาย มีเพียงบางส่วนที่คิดว่าจะให้เป็นมรดกทำเกษตรอย่างเดียว

ผลผลิตการเกษตรที่ผลิตได้ในชุมชนมากที่สุดได้แก่ ข้าวนา รองลงมาได้แก่ วัชควาย การปลูกข้าวสาลี และผัก (ผักคะน้า) ตามลำดับ

พืชที่ปลูกมากที่สุดในชุมชน ได้แก่ ถั่วเหลือง ซึ่งมีพื้นที่ปลูกประมาณ 200 ไร่ ปลูกในช่วงเดือน กรกฎาคม-กันยายน โดยมีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อขาย มีการใช้ปุ๋ยเคมี กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือจะกินในครัวเรือนและเก็บไว้ทำพันธุ์ในปีถัดไป

พืชลำดับที่ 2 คือ ข้าว มีพื้นที่ปลูกประมาณ 150 ไร่ ซึ่งจะปลูกในช่วงเดือน มิถุนายน-ตุลาคม โดยมีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อกินในครัวเรือน มีการใช้ปุ๋ยเคมี กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือได้ขายและเก็บไว้ทำเชื้อพันธุ์ในปีถัดไป

พืชลำดับที่ 3 คือ กระเทียม มีพื้นที่ปลูกประมาณ 50 ไร่ ซึ่งจะปลูกในช่วงเดือน พฤศจิกายน-มีนาคม โดยมีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อขาย มีการใช้ปุ๋ยเคมี กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือได้เก็บไว้กินและทำพันธุ์ในปีถัดไป

ผลผลิตเกษตรที่ชาวบ้านปลูกเพื่อขายเป็นรายได้เป็นหลักมากที่สุดได้แก่ ถั่วเหลืองและกระเทียม ส่วนผลผลิตเกษตรที่ชาวบ้านปลูกเพื่อบริโภคทุกวันได้แก่ ข้าว ส่วนผลผลิตเกษตรที่บริโภคประจำสัปดาห์ได้แก่ กระเทียม สำหรับถั่วเหลืองนั้นจะบริโภคนานๆ ครั้ง

ชุมชนคิดว่าปัญหาที่เป็นข้อจำกัดการผลิตทางการเกษตรที่สำคัญที่สุดคือ ตลาดรับซื้อไม่แน่นอน รองลงมาได้แก่ ราคาซื้อ ต้นทุนสูง และความรู้ประสบการณ์ ตามลำดับ

ปัญหาที่พบและจำเป็นให้แก้ไขเร่งด่วนในการผลิตการเกษตรในชุมชนนี้พบว่า ราคาของผลผลิตเกษตรที่ได้รับในปัจจุบันยังไม่เหมาะสม เพราะ ต้นทุนสูงแต่ได้ราคาขายต่ำไม่คุ้มทุน และสภาพพื้นที่ปลูกเสื่อมโทรม

ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นกับการทำการเกษตรที่ผ่านมาได้แก่ ปัญหาน้ำท่วมและดินถล่ม

สภาพภูมิอากาศในปัจจุบัน ไม่เหมือนกับอดีตที่ผ่านมา โดยมีฤดูร้อนเร็วขึ้นและหนาวน้อยลง โดยมีช่วงฤดูกาลดังนี้ ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายน ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม

ปฏิทินกิจกรรมการเกษตรตลอดปี

เดือน		กิจกรรมการเกษตรเป็นรายเดือน (เรียงตามความสำคัญจาก 1-3)		
		1	2	3
มกราคม	ต้น			
	ปลาย			
กุมภาพันธ์	ต้น	เกี่ยวข้าวสาลี		
	ปลาย	ถอนกระเทียม		
มีนาคม	ต้น	ถอนกระเทียม		
	ปลาย	ถอนกระเทียม		
เมษายน	ต้น			
	ปลาย			
พฤษภาคม	ต้น	หว่านกล้าข้าว		
	ปลาย			
มิถุนายน	ต้น			
	ปลาย	ปักดำข้าว		
กรกฎาคม	ต้น	ปลูกถั่วเหลือง		
	ปลาย			
สิงหาคม	ต้น			
	ปลาย			
กันยายน	ต้น			
	ปลาย			
ตุลาคม	ต้น	เกี่ยวถั่วเหลือง		
	ปลาย	เกี่ยวข้าว		
พฤศจิกายน	ต้น			
	ปลาย	ปลูกกระเทียม		
ธันวาคม	ต้น	ปลูกข้าวสาลี		
	ปลาย	ปลูกข้าวสาลี		

ความเข้มแข็งของกลุ่มจัดตั้งทางการเกษตร

ประเภทกลุ่ม	จำนวนคนต่อกลุ่ม	ปี พ.ศ. ที่จัดตั้ง	ผลงานดีเด่น
เกษตรกร	27	2549	แปรรูปข้าวสาลีเป็นขนมปัง
เยาวชนเกษตรกร	-	-	-
แม่บ้านเกษตรกร	25	2541	เย็บเสื้อผ้าคนได้ผู้ขาย กระเป๋า และกล่องกระดาษทิชชู

การเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตร

โครงการมีจุดประสงค์เพื่อต้องการทราบข้อมูลผลผลิตการเกษตรที่มีศักยภาพการเพิ่มมูลค่าของชุมชนและสิ่งที่ต้องการให้ช่วยเหลือ ซึ่งพบว่า ผลผลิตการเกษตรที่ชุมชนคิดว่าจะเพิ่มมูลค่าได้แก่ ข้าวสาลี ซึ่งต้องการทำผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าวสาลี ซึ่งผลิตภัณฑ์นี้เคยทำ แต่มีปัญหาเครื่องไม้แปรงไม่มีประสิทธิภาพ ได้คุณภาพแปรงต่ำ ส่วนผลิตภัณฑ์จากกระดาษสายังไม่เคยทำ และไม่เคยอบรมการใช้ประโยชน์ แต่ในหมู่บ้านนี้มีแหล่งต้นสาในหมู่บ้าน จึงต้องการการฝึกอบรมจากหน่วยราชการสนับสนุน

ชุมชนคิดว่าราคาของสินค้าเกษตรกรรมปัจจุบันนี้ ไม่คุ้มค่าเหนื่อยและต้นทุน ซึ่งชุมชนคิดว่า ภาครัฐควรมีนโยบายหรือมีส่วนร่วมช่วยเหลือมากที่สุดในเรื่องการประกันราคา รองลงมาได้แก่ รัฐบาลซื้อทั้งหมด และสนับสนุนงบประมาณให้ชุมชนเป็นตัวแทนรับซื้อแล้วนำไปขายตามลำดับ

ความพร้อมของชุมชน ในการใช้เทคโนโลยีเพิ่มผลผลิต

โครงการต้องการทราบความเข้มแข็งของชุมชนในการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตเกษตร ซึ่งผลการสำรวจพบว่า

ด้านแรงงานในกลุ่ม ชุมชนต้องการเทคโนโลยีการผลิตแปรรูปข้าวสาลีมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การแปรรูปกระเทียม ถั่วเหลือง การปลูกผักปลอดสารพิษ และการแปรรูปอาหารพื้นบ้านตามลำดับ ถ้ากลุ่มทำงานอยู่แล้ว ชุมชนคิดว่าจะทำงานให้สำเร็จโดยไม่ต้องจ้างได้ แต่ถ้ามีแรงงานในกลุ่มไม่เพียงพอ แต่จะทำงานให้สำเร็จได้ โดยคนในกลุ่มต้องช่วยกันให้มากกว่าเดิม แต่ถ้ายังไม่สำเร็จต้องสอบถามคนในหมู่บ้านอื่นๆ ที่จะมาช่วยเพิ่ม ถ้าไม่มีคนในกลุ่มช่วยทำงาน แต่มีพื้นที่เหมาะสมในการผลิตมีความคิดเห็นให้หน่วยงานราชการมาช่วยให้ความรู้คนในกลุ่มก่อน ระดมความสนใจในกลุ่มและรับสมัครคนสนใจเพิ่มเติม

สำหรับการทำการเกษตรนั้น คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่คิดว่า ทำแล้วเกิดความภาคภูมิใจมาก รองลงมาได้แก่ ทำแล้วมีความสุขตามสมควร และต้องการทำต่อไปถ้ามีการแก้ไขปัญหา

ปัจจุบันชุมชนคิดว่า ไม่มีปัญหาสังคมในหมู่บ้าน เนื่องจาก คนในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีงานทำและอยู่อย่างพอเพียง ผู้นำชุมชนคิดว่าสิ่งที่เป็ความสุขของชีวิตทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบันคือ การกินดีอยู่ดี มีเงินใช้จ่ายอย่างพอเพียง

ด้านความรู้ของกลุ่มสมาชิก กลุ่มสมาชิกในหมู่บ้านเคยได้ทำงาน/อบรม/มีประสบการณ์การเพิ่มผลผลิตและมูลค่าผลผลิตของข้าวสาลี และการปลูกผักปลอดสารพิษ แต่ไม่ประสบความสำเร็จในการนำไปใช้จริง เนื่องจากมีปัญหาการตลาด ที่ไม่มีการรับซื้อที่แน่นอน ราคาซื้อไม่คุ้มทุน และขาดความรู้ในการผลิต กลุ่มสมาชิกต้องการเพิ่มเติมความรู้จากวิทยากร การฝึกอบรม ด้านการแปรรูปผลผลิตการเกษตรในหมู่บ้าน นอกจากนี้กลุ่มไม่เคยอบรมการทำบัญชีครัวเรือน

ด้านความพร้อมของพื้นที่/วัตถุดิบ ยังไม่มีพื้นที่พืชหรือวัตถุดิบที่ดีเหมาะสมอยู่แล้ว ซึ่งคิดว่าจะซื้อจากภายนอก กลุ่มต้องการปรับเปลี่ยนพื้นที่/วัตถุดิบ เพราะต้องการเพิ่มรายได้

ผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในธุรกิจท่องเที่ยว

โครงการต้องการทราบผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนทำอยู่แล้ว หรือยังไม่มี แต่ตั้งใจจะทำให้เกิดขึ้น ซึ่งจากผลการสำรวจพบว่า มีผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนคิดว่าทำได้อีกคือ กระดาษสา โดยมีแหล่งวัตถุดิบที่หาได้จากชุมชน ซึ่งชุมชนมีความรู้ประสบการณ์อยู่แล้ว ส่วนตลาดรับซื้อนั้น จะขายในร้านค้าในอำเภอปาย ส่วนผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านคือ เสื้อผ้าคนไตผู้ชาย

สิ่งที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนภาคภูมิใจคือ งานประดิษฐ์กระเป๋าและกล่องกระดาษทิชชู รองลงมาคือ การเย็บเสื้อผ้าคนไต และสมุนไพรเพื่อสุขภาพ ส่วนปัญหาที่พบคือ ตลาดและราคาไม่แน่นอน

ศักยภาพการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร

โครงการต้องการทราบศักยภาพของหมู่บ้านและความพร้อมของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศ จากผลการสำรวจพบว่า สิ่งที่สามารถจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวพักผ่อนในหมู่บ้านในด้านต่างๆ คือ

ด้านสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ได้แก่ น้ำตกหัวช้าง มีอ่างเก็บน้ำที่เหมาะสมเป็นที่ท่องเที่ยว มีถ้ำลาย ถ้ำลอด ถ้ำห้วยหยวก ที่ภายในถ้ำมีค้างคาวอาศัยจำนวนมากและมีโรงศพ ที่นั่งพักผ่อนของคนโบราณอีกด้วย

ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ได้แก่ วัดศรีดอนชัย คูเมืองเก่า ประตูด้า และวัดพระพุทธรบาท มีโบราณสถานโบราณวัตถุที่สำคัญได้แก่ สำนักพระพุทธรบาท วัดศรีดอนชัยที่ภายในวัดมีพระพุทธรูปแบบพม่าที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “พระสิงห์” เป็นพระเก่าแก่เป็นทองสัมฤทธิ์ วัดโป่งเวียงเหนือภายในวัดมีพระพุทธรูปแบบพม่าที่สานด้วยไม้ไผ่ทาร์ก นอกจากนี้มีสถานที่ที่คนหมู่บ้านให้ความเคารพเช่น น้ำบ่อฮู และยังมีวัดร้างตามภูเขามากหลายแห่ง เช่นบนดอยม่อนธาตุ วัดร้างที่ปางวัว กาดผีหรือตลาดผี อยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านเวียงเหนือประมาณ 2 กิโลเมตร

หมู่บ้านนี้มีที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวในหมู่บ้าน เป็นรีสอร์ท จำนวน 34 หลัง ราคาเฉลี่ยวันละ 1,000-1,700 บาทรวมอาหารเช้า และเกสเฮาส์จำนวน 20 หลัง ราคาวันละ 500-1,000 บาท ถ้าวรวมอาหารด้วยคิดมื้อละ 50-150 บาทขึ้นอยู่กับรายการอาหาร

กฎระเบียบเกี่ยวกับการเข้าพักแรมของนักท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

1. ห้ามส่งเสียงดัง
2. ห้ามนำสัตว์เลี้ยงเข้าห้องพัก
3. ห้ามส่งอาหารมากินในห้องพัก

สำหรับการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์เกษตรนั้น ส่วนใหญ่เห็นด้วย เพราะว่า ชาวบ้านจะได้มีรายได้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้มีสิ่งที่จะเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม ที่เป็นเอกลักษณ์ทางการเกษตรของหมู่บ้านที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยว ได้แก่ ผลผลิตภัณฑ์การแปรรูป ผลผลิตการเกษตรและการทำเกษตรพอเพียง มีลักษณะธรรมชาติน้ำตกหัวช้างที่สวยงาม มีประเพณีวัฒนธรรมการสรงน้ำพระพุทธรูป แต่ไม่มีกิจกรรมการทำเกษตรตลอดปี มีผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าวสาลี และผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเช่น เสื้อผ้าคนไต

สำหรับเส้นทางจากหมู่บ้านศรีดอนชัย จะผ่านบ้านโป่ง (เวียงเหนือ) บ้านโฮ้ง (เวียงเหนือ) บ้านห้วย จนถึงอำเภอเมืองปายที่สะดวกสบาย มีระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 15 นาที ซึ่งปัจจุบันเป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวต่างชาตินิยมขี่มอเตอร์ไซด์ชมทิวทัศน์ข้างทาง

10. กลุ่มชุมชนสันติชล บ้านน้ำฮู ตำบลเวียงใต้

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน

กลุ่มชุมชนสันติชลมีอาณาเขตหมู่บ้านอยู่ในเขตพื้นที่บ้านน้ำฮูด้านตะวันตกเฉียงเหนือ

ทิศเหนือ ติดต่อกับหมู่บ้านหมอแปง ตำบลหมอแปง

ทิศใต้ ติดต่อกับเขตพื้นที่ตำบลเวียงใต้

ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตหมู่บ้านน้ำฮู (บ้านสีซอ) ตำบลเวียงใต้

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเทือกเขาสูงในเขตพื้นที่ตำบลเวียงใต้

ภาพถ่ายทางอากาศแสดงสภาพภูมิศาสตร์และสถานที่สำคัญของกลุ่มชุมชนสันติชล

จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2550 มีประชากรเป็นคนจีนที่นับถือศาสนาพุทธ 80 เปอร์เซ็นต์ และคริสต์ศาสนา 20 เปอร์เซ็นต์ รวมทั้งหมด 1071 คน 190 ครัวเรือน

ประชากรทั้งหมดจะอยู่ประจำในกลุ่มชุมชนสันติชลอย่างน้อย 8 เดือน มีบางส่วนประชากรกลุ่มที่ไม่ได้อยู่หมู่บ้านเป็นกลุ่มชาย/หญิงอายุเกิน 18 ปีไปทำงานที่จังหวัดภูเก็ต ได้ หวัน ฮ่องกงและมาเลเซีย ส่วนอัตราการเกิดตายและอพยพในหมู่บ้านสันติชลนี้ ไม่มีข้อมูลการสำรวจในโครงการ

ประวัติหมู่บ้าน

กลุ่มชุมชนสันติชล มีการก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2518 โดยที่มีนายเรืองรอง กับนายเหล่ายัง เป็นผู้ที่มาสำรวจทำเลที่ตั้ง เห็นว่ามีทำเลดี ทั้งนายเรืองรอง กับนายเหล่ายัง จึงตกลงที่จะอาศัยอยู่ในบริเวณที่ได้สำรวจไว้ และรวมทั้งเป็นผู้ก่อตั้งหมู่บ้านสันติชล

ข้อมูลภาพรวมการเกษตรของหมู่บ้าน

โครงการต้องการทราบข้อมูลทั่วไปในภาพรวมของหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ซึ่งพบว่า สิ่งสร้างชื่อเสียงให้คนภายนอกได้รู้จัก หรือคนภายนอกพูดถึงบ่อยมากที่สุดคือ อาหารจีน ยูนาน รองลงมาได้แก่ วิถีความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของจีนยูนาน

ความจำเป็นขั้นต้นของการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้านที่สำคัญที่สุดคือ อาหาร รองลงมาได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม สุขอนามัยในครัวเรือน ไม่สำหรับใช้สอยและสร้างที่อยู่ และยา รักษาโรค ตามลำดับ สำหรับแหล่งพลังงานที่ใช้ในบ้านได้มาจาก ไฟฟ้าส่วนภูมิภาค แก๊สและไม้ ฟืน ตามลำดับ

สิ่งที่ต้องการให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือมากที่สุดคือ การเพิ่มมูลค่า ผลิตภัณฑ์เกษตร รองลงมาได้แก่ ระบบตลาด กสนพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตร การสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มเกษตรกร และการจัดระบบการผลิตเกษตรที่ยั่งยืน ตามลำดับ

ปัจจุบันคนในชุมชนส่วนใหญ่มีรายได้หลักจากการประกอบอาชีพการเกษตร ส่วนอาชีพ รองเป็นการค้าขายและรับจ้างทั่วไป ตามลำดับ ซึ่งที่มาของรายได้ (เฉพาะส่วนเป็นเงินสด) ใน ครัวเรือนตลอดปีมากที่สุด ได้มาจากผลผลิตพืชได้แก่ ลิ้นจี่ ถั่วเหลืองและกระเทียม ตามลำดับ สิ่งที่ทำรายได้รองลงมาได้แก่ การเลี้ยงไก่ หมู วัวควาย การรับจ้างแรงงานทั่วไป และงาน หัตถกรรมของจีนยูนาน เช่น เย็บรองเท้า อาหารแปรรูป เต้าหู้ยี้ และผักกาดดอง ทั้งนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นไปนั้น คนส่วนใหญ่ในชุมชนประสงค์จะประกอบอาชีพทำการเกษตร

ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้จ่ายเงินในปีที่ผ่านมาด้วยเหตุผลมากที่สุดในเรื่อง การซื้อของกิน ของใช้ในบ้าน รองลงมาได้แก่ การศึกษาบุตร ซื้อเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม รักษาความเจ็บป่วยและ ซื้อปัจจัยการเกษตร ตามลำดับ จากผลการสอบถามพบว่า ค่าใช้จ่ายเงินสดในครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเงินทั้งสิ้นไม่เกินเดือนละ 2,000-4,500 บาท

คนในหมู่บ้านจะซื้อสินค้ามาใช้ในบ้านจากร้านค้าในเมืองปายมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ร้านค้าในหมู่บ้าน และไปซื้อที่จังหวัดเชียงใหม่ ตามลำดับ ปัจจุบันคนในชุมชนกินผลผลิตจาก พืชที่ปลูกกินเอง รองลงมาได้แก่ ซื้อมาจากตลาดปาย และตลาดหมู่บ้าน ตามลำดับ

ปัจจุบันชุมชนนี้มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 5,000 บาท โดยกู้เงินจาก ธกส. ทั้งนี้ส่วนใหญ่นำไปใช้เพื่อ ซื้อปัจจัยการผลิตทางเกษตร เช่น ปุ๋ยเคมี และสารเคมีกำจัดวัชพืช

ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

จำนวนครัวเรือนในชุมชนที่มีข้าวพอกินตลอดปี คิดเป็น 80 เปอร์เซนต์ของจำนวน ครัวเรือนทั้งหมด สำหรับครัวเรือนที่มีข้าวไม่พอกินตลอดปีนั้น ส่วนใหญ่มีข้าวหุงได้กินเพียง 5 เดือน ซึ่งสาเหตุเกิดจาก ไม่มีพื้นที่ปลูกข้าว ทั้งนี้ได้แก้ไขปัญหากันโดย ซื้อจากหมู่บ้านอื่น และตลาดในเมืองปาย นอกจากนี้หมู่บ้านนี้ ไม่มีธนาคารข้าวให้ยืมข้าว

ความเจ็บป่วยที่พบบ่อยครั้งในชุมชน

จากการสำรวจพบโรคที่เป็นกันมากที่สุดคือ ไข้หวัด รองลงมาคือ โรคความดันโลหิตสูง ตามลำดับ

ศักยภาพการผลิตของชุมชน

โครงการต้องการทราบความสามารถของชุมชนในการทำการเกษตรที่ผ่านมา ทุนเดิม และภูมิปัญญาที่เอื้อต่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน ซึ่งพบว่า

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมู่บ้านที่มีอยู่ที่ชุมชนคิดว่าสำคัญที่สุดคือ ภาษาและวัฒนธรรมจีน ยูนาน รองลงมาได้แก่ ความเชื่อประเพณีพิธีกรรม อาหารและโภชนาการ การละเล่น การแสดง ดนตรีและนันทนาการ และการแพทย์แผนโบราณ ตามลำดับ

ชุมชนคิดว่าตนเองมีศักยภาพการพึ่งพาตนเองในเรื่อง แหล่งน้ำอุปโภคบริโภค ธรรมชาติ มากที่สุด รองลงมาได้แก่ วัฒนธรรมช่วยเหลือเกื้อกูลกันเข้มแข็ง วิถีชุมชนเป็นอยู่อย่างพอเพียง เศรษฐกิจภายในชุมชนดีและพืชสมุนไพรเพื่อสุขภาพคนและสัตว์เลี้ยง ตามลำดับ

สิ่งที่ชุมชนคิดว่ายังไม่เปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้แก่ ภาษาท้องถิ่น ที่ยังมีการพูดและเขียนภาษาจีน รองลงมาได้แก่ ประเพณีวัฒนธรรมแบบจีนยูนาน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการกินการอยู่แบบคนจีน ตามลำดับ

การสืบสานประเพณีวัฒนธรรมนั้น กลุ่มประชากรที่ไปร่วมงานเป็นประจำส่วนใหญ่เป็น กลุ่มกลุ่มชาย/หญิงอายุ 26-40 ปี รองลงมาได้แก่กลุ่มหนุ่มสาวอายุ 18-25 ปี ชาย/หญิงอายุ 41-50 ปี เด็กในวัยเรียนและกลุ่มชาย/หญิงมากกว่า 50 ปี ตามลำดับ

คนในชุมชนมีวิธีการพักผ่อนหย่อนใจโดย การพูดคุยกันกับบ้านใกล้เคียง รองลงมาได้แก่ การพูดคุยกันในบ้าน พุดคุยกันภายในชุมชน ดูโทรทัศน์และฟังวิทยุ ตามลำดับ

ปฏิทินกิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

เดือน		กิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (เรียงตามความสำคัญ)		
		1	2	3
มกราคม	ต้น			
	ปลาย			
กุมภาพันธ์	ต้น	ตรุษจีน		
	ปลาย			
มีนาคม	ต้น			
	ปลาย			
เมษายน	ต้น	เทศกาลแข่งเม็ง		
	ปลาย	เทศกาลแข่งเม็ง		
พฤษภาคม	ต้น			
	ปลาย			
มิถุนายน	ต้น	ประเพณีบะจิ้น		
	ปลาย	ประเพณีบะจิ้น		
กรกฎาคม	ต้น			
	ปลาย			

ปฏิทินกิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (ต่อ)

เดือน		กิจกรรมที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน (เรียงตามความสำคัญ)		
		1	2	3
สิงหาคม	ต้น			
	ปลาย	วันสารทจีน		
กันยายน	ต้น			
	ปลาย	วันไหว้พระจันทร์		
ตุลาคม	ต้น			
	ปลาย			
พฤศจิกายน	ต้น	วันชาติจีน		
	ปลาย	วันไหว้สุสาน		
ธันวาคม	ต้น			
	ปลาย			

ระบบการผลิตเกษตร

โครงการต้องการทราบระบบการจัดการผลิตทางการเกษตรตลอดปีของชุมชน ซึ่งผลจากการสำรวจพบว่า พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดบ้าน (พื้นที่ไร่ นาและสวน) ที่เหมาะสมประมาณ 2,000 ไร่ และไม่มีพื้นที่ว่างเปล่าที่ทำการเกษตร ชุมชนมีความคิดเห็นในเรื่องพื้นที่ทำการเกษตรของตนว่า ต้องการให้เป็นมรดกทำเกษตรอย่างเดียวและห้ามขาย

ผลผลิตการเกษตรที่ผลิตได้ในชุมชนมากที่สุดได้แก่ ไม้ผล (ลิ้นจี่ ส้มและลำไย) รองลงมาได้แก่ ข้าวไร่ ไข่ หมู และพืชผัก (ผักกาด ถั่วและผักชี) ตามลำดับ

พืชที่ปลูกมากที่สุดในชุมชน ได้แก่ ลิ้นจี่ ซึ่งมีพื้นที่ปลูกประมาณ 1,000 ไร่ โดยมีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อขาย มีการใช้ทั้งปุ๋ยเคมีและปุ๋ยคอก กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือจะเก็บไว้กิน

พืชลำดับที่ 2 คือ ข้าว มีพื้นที่ปลูกประมาณ 500 ไร่ ซึ่งจะปลูกในช่วงเดือน กรกฎาคม โดยมีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อกิน มีการใช้ปุ๋ยเคมี กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือได้ขายและเก็บไว้ทำเชื้อพันธุ์ในปีถัดไป

พืชลำดับที่ 3 คือ กระเทียม มีพื้นที่ปลูกประมาณ 509 ไร่ ซึ่งจะปลูกในช่วงเดือน ตุลาคม – พฤศจิกายน มีวัตถุประสงค์ปลูกเพื่อขาย มีการใช้ปุ๋ยเคมี กรณีผลผลิตที่ได้ใช้ตามจุดประสงค์แล้ว ส่วนที่เหลือได้เก็บกินและไว้ทำพันธุ์ในปีถัดไป

ผลผลิตเกษตรที่ชาวบ้านปลูกเพื่อขายเป็นรายได้เป็นหลักมากที่สุดได้แก่ กระเทียมและลิ้นจี่ ส่วนผลผลิตเกษตรที่ชาวบ้านปลูกเพื่อบริโภคทุกวันได้แก่ ข้าว ส่วนผลผลิตเกษตรที่บริโภคประจำสัปดาห์ได้แก่ กระเทียม ผัก เนื้อสัตว์ และถั่วเหลือง

ชุมชนคิดว่าปัญหาที่เป็นข้อจำกัดการผลิตทางการเกษตรที่สำคัญที่สุดคือ ตลาดรับซื้อ รองลงมาได้แก่ ปริมาณน้ำแหล่งน้ำ ราคารับซื้อ ความอุดมสมบูรณ์ของดินและเงินทุน ตามลำดับ

ปัญหาที่พบในการผลิตการเกษตรในชุมชนนี้พบว่า ราคาของผลผลิตเกษตรที่ได้รับในปัจจุบันยังไม่เหมาะสม เพราะ ต้นทุนสูงแต่ได้ราคาขายต่ำไม่คุ้มทุน

ปัญหาที่ต้องการแก้ไขเร่งด่วนคือ ราคาผลผลิต รองลงไปได้แก่ ตลาดรับซื้อ ตามลำดับ

สภาพภูมิอากาศในปัจจุบัน ไม่เหมือนกับอดีตที่ผ่านมา โดยมีอากาศร้อนขึ้นและฝนตกน้อยลง และมีช่วงฤดูกาลดังนี้ ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือน มิถุนายนถึงเดือนกันยายน ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนมกราคม และฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม

ปฏิทินกิจกรรมการเกษตรตลอดปี

เดือน		กิจกรรมการเกษตรเป็นรายเดือน (เรียงตามความสำคัญจาก 1-3)		
		1	2	3
มกราคม	ต้น			
	ปลาย			
กุมภาพันธ์	ต้น			
	ปลาย	ถอนกระเทียม		
มีนาคม	ต้น	ถอนกระเทียม		
	ปลาย			
เมษายน	ต้น			
	ปลาย			
พฤษภาคม	ต้น	เก็บลิ้นจี่	ปลูกข้าวไร่	
	ปลาย	เก็บลิ้นจี่	ปลูกข้าวไร่	ปลูกถั่วเหลือง
มิถุนายน	ต้น	เก็บลิ้นจี่	ปลูกข้าวไร่	ปลูกถั่วเหลือง
	ปลาย	เก็บลิ้นจี่	ปลูกข้าวไร่	
กรกฎาคม	ต้น			
	ปลาย			
สิงหาคม	ต้น			
	ปลาย			
กันยายน	ต้น	เกี่ยวถั่วเหลือง		
	ปลาย	เกี่ยวถั่วเหลือง		
ตุลาคม	ต้น	เกี่ยวข้าว		
	ปลาย	เกี่ยวข้าว		
พฤศจิกายน	ต้น	ปลูกกระเทียม		
	ปลาย	ปลูกกระเทียม		